

преводи́лац

translator

Часопис Удружења научних
и сѝручних ѝреводи́лаца Србије

1/23

Београд
2023.

ISSN 0351-8892 | UDC 81'25

преводицац

Часопис за традуктологију и сродне области

Удружење научних и стручних преводаца Србије

Репрезентативно удружење у култури

Београд

ISSN 0351-8892 | UDC 81'25

translator

Journal for translation studies and related fields

Association of Scientific and Technical Translators of Serbia
Representative association in culture

Belgrade

ISSN 0351-8892 | UDC 81'25

ПРЕВОДИЛАЦ

Часопис за традуктологију и сродне области
Излази двапут годишње

Издавач

Удружење научних и стручних преводаца Србије

За издавача

Драгић Вукићевић

Покренут 1982. године

Главни и одговорни уредник

Проф. др Милена Ивановић

Уређивачки одбор

др Милена Ивановић, главни уредник (Филолошки факултет Универзитета у Београду), др Милица Винавер Ковић (Филолошки факултет Универзитета у Београду), др Милана Додиг (Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу), др Гордана Ђоковић (Филолошки факултет Универзитета у Београду), др Зорица Ковачевић (Филолошки факултет Универзитета у Београду), др Ана Кузмановић Јовановић (Филолошки факултет Универзитета у Београду), др Марија Лојаница (Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу), др Бранка Дрљача Маргић (Филозофски факултет Свеучилишта у Риједи), др Ружица Радојчић (Филолошки факултет Универзитета у Београду), др Славко Станојчић (Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу), др Влатка Рубињони Стругар, мр Златоје Мартинов
Секретар уредништва: Марко Јевтић

Издавачки савет

др Милош Ђурић

мр Снежана Пешић

др Ана Јовановић

Лектура српског текста и коректура

др Славко Станојчић

Лектура енглеског текста

мр Ана Бојановић

Дизајнер корица и технички уредник

Александар Прибићевић и Нина Попов

Адреса

ПРЕВОДИЛАЦ, 11000 Београд, Кичевска 9

Тел. 2442-997 и 2441-542

e-mail: casopis@prevodi.rs, casopisprevodilac@gmail.com

Штампа

ЈП Службени гласник, Београд

Тираж

200 примерака

ISSN 0351-8892 | UDC 81'25

translator

Journal for translation studies and related fields

The Journal is published two times a year

Published by

Association of Scientific and Technical Translators of Serbia
Representative association in culture

For the Publisher

Dragić Vukićević

Launched in 1982

Editor-in-Chief

Prof. Milena Ivanović, PhD

Editorial Board

Milena Ivanović, PhD, Editor-in-Chief (Faculty of Philology, University of Belgrade), Milica Vinaver Ković, PhD (Faculty of Philology, University of Belgrade), Milana Dodig, PhD (Faculty of Philology and Arts, University of Kragujevac), Gordana Đoković, PhD (Faculty of Philology, University of Belgrade), Zorica Kovačević, PhD (Faculty of Philology, University of Belgrade), Ana Kuzmanović Jovanović, PhD (Faculty of Philology, University of Belgrade), Marija Lojanica, PhD (Faculty of Philology and Arts, University of Kragujevac), Branka Drljača Margić, PhD (Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka), Ružica Radojčić, PhD (Faculty of Philology, University of Belgrade), Slavko Stanojčić, PhD (Faculty of Philology and Arts, University of Kragujevac), Vlatka Rubinjoni Strugar, PhD, Zlatoje Martinov, MA
Secretary of the Editorial Office: Marko Jevtić

Publishing Board

Miloš Đurić, PhD

Snežana Pešić, MA

Ana Jovanović, PhD

Serbian version copyediting and proofreading

Slavko Stanojčić, PhD

English version translation

Aleksandra Perović

English version copyediting

Ana Bojanović, MA

Cover Designer and Technical Editor

Aleksandar Pribičević and Nina Popov

Address

PREVODILAC, 11000 Belgrade, 9 Kičevska St

Tel. 2442-997 and 2441-542

e-mail: casopis@prevodi.rs, casopisprevodilac@gmail.com

Printed by

PE Službeni glasnik, Belgrade

Circulation

200 copies

ПРЕВОДИЛАЦ

ГОДИНА XLII

јануар–јун 2023.

број 1 (89)

UDK 81'25

ISSN 0351-8892

САДРЖАЈ

СТУДИЈЕ И РАСПРАВЕ

- Милана Додиг:** О превођењу временских употреба потенцијала и кондиционала у српском и француском језику 7
- Зорица Ковачевић:** Екотранслатологија као концепција у транслатолошким истраживањима 17
- Светлана Гољак, Бојана Сабо:** Професионална обука преводаца: мастер програми из превођења на Филолошком факултету Универзитета у Београду 29
- Рујица Радојчић:** Језик криминалистичке технике (руско-српска паралела) 37

ПРИКАЗИ И КРИТИКЕ

- Француски језик струке између теорије и праксе – Milica Mirić:
Francuski jezik struke: Teorijski i leksičko-morfološki aspekti
(Милош Д. Ђурић) 51

ХРОНИКА

61. скуп слависта Србије (Славистичко друштво Србије, Филолошки факултет Универзитета у Београду, 12–13. јануар 2023)
(Стефан Милошевић) 71
- Словакистика у контексту: традиција и перспективе (Београд, Филолошки факултет Универзитета у Београду, 19–21. април 2023)
(Стефана Пауновић Родић) 77

ГЛОСАР

- Српско-арапски глосар друштвено-политичке терминологије
(Снежана Пешић) 85

УПУТСТВО ЗА АУТОРЕ

97

translator

YEAR XLII

JANUARY/JUNE 2023

ISSUE No. 1 (89)

UDK 81'25

ISSN 0351-8892

CONTENTS

STUDIES AND DISCUSSIONS

- Milana Dodig:** On the Translation of Temporal Uses of the Potential in Serbian and the Conditional in French Language 7
- Zorica Kovačević:** Ecotranslatology as a Concept in Translation Studies 17
- Svetlana Goljak, Bojana Sabo:** Master`s Programmes in Translation: Professional Training for Translators at the University of Belgrade`s Faculty of Philology 29
- Ružica Radojčić:** The Language of Criminal Investigation Techniques (Russian-Serbian Parallel) 37

REVIEWS AND CRITICISMS

- The French Language of the Profession - Between Theory and Practice – Milica Mirić: *Professional French: Theoretical and Lexical-Morphological Aspects* (**Miloš D. Đurić**) 51

CHRONICLE

- 61st Conference of Slavists of Serbia (Slavic Society of Serbia, Faculty of Philology, University of Belgrade, January 12-13th, 2023) (**Stefan Milošević**) 71
- Slovak Studies Within the Context: Tradition and Perspectives (Belgrade, Faculty of Philology University of Belgrade, April 19–21st, 2023) (**Stefana Paunović-Rodić**) 77

GLOSSARY

- Serbian-Arabic Glossary of Socio-Political Terminology (**Snežana Pešić**) 85

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

97

Милана Додиг

Универзитет у Крајевцу

Филолошко-уметнички факултет

Катедра за романистику

dodigmilana@filum.kg.ac.rs

UDC: 811.163.41'37:811.133.1'37

DOI: <https://doi.org/10.18485/prevod.2023.42.89.1>

Примљен: 10.07.2023.

Прихваћен: 28.11.2023.

Оригинални научни рад

О ПРЕВОЂЕЊУ ВРЕМЕНСКИХ УПОТРЕБА ПОТЕНЦИЈАЛА И КОНДИЦИОНАЛА У СРПСКОМ И ФРАНЦУСКОМ ЈЕЗИКУ

У овом раду представљамо и објашњавамо временске употребе српског потенцијала и француског кондиционала. Ослањајући се на радове Поповић (1977), Ашић, Брес, Додиг и Тортера (2017) и Додиг (2018) сагледаћемо употребе потенцијала хабитуалности и потенцијала у тзв. нетелеономичним реченицама у српском језику, које се третирају као његове временске употребе, док ћемо у француском језику разликовати објективни и субјективни временски кондиционал позивајући се на Бреса (2009, 2010, 2012), с циљем да утврдимо преводне еквиваленте поменутих временских употреба датих глаголских облика и у једном и у другом језику.

Кључне речи: објективни кондиционал, субјективни кондиционал, потенцијал хабитуалности, потенцијал у нетелеономичним реченицама, превођење, француски језик, српски језик.

This paper presents the author's research results on the temporal uses of the Potential in Serbian and the Conditional in French. Building upon the works of Popović (1977), Ašić, Bres, Dodig and Torterat (2017) and Dodig (2018), the study examines the use of habitual Potential and Potential in so-called non-teleonomic sentences in Serbian, which represent its temporal uses. On the other hand, in French, we highlighted a differentiation between objective and subjective temporal Conditionals, referring to Bres (2009, 2010, 2012). Within this corpus, we identified translation equivalents of the temporal uses of Potential and Conditional in both languages, aiming to contribute to the field of traductology.

Key words: Potential, Conditional, temporal uses, Serbian, French, translation.

1. Српски потенцијал представља глаголски начин, и занимљиво је да се често налази у улози преводног еквивалента француског кондиционала који се третира као глаголско време индикатива, нарочито након објаве великог зборника Дандала и Тасмовске (2001). Та чињеница нам је послужила као мотивација да сагледамо употребе ових глаголских облика и утврдимо еквиваленцију при превођењу у оба језика. За потребе овог рада ограничили смо се на њихове временске употребе. У традиционалној српској литератури (Maretić 1931; Вуковић 1967; Стевановић 1969; Пипер и др. 2005) проналазимо више приступа у дефинисању потенцијала, али они не успевају у потпуности да објасне функционисање овог глаголског облика у свим његовим употребама. Сматрамо да се одговор налази у моносемистичкој хипотези (Dodig 2018), према којој је основни семантизам потенцијала *инактуелности*, што значи да потенцијал не може да изрази неку актуелну радњу која се дешава у моменту говора; он у свим својим употребама означава радње које ми само замишљамо. Што се тиче временских употреба потенцијала, традиционално се временском употребом сматра *пошвенцијал хабићуалности* (према нашој терминологији), који изражава регуларно понављање неке радње у прошлости: *Летии код баке на селу, кућали бисмо се у реци и јели шрешње ѿ цео дан*.

Међутим, српска литература не нуди објашњење функционисања овог потенцијала, који, дакле, успева да обележи актуелну, реализовану радњу у прошлости, што наизглед поништава нашу хипотезу о јединственом семантизму потенцијала – *инактуелности*. Наша хипотеза валидна је и у случају потенцијала *хабићуалности*, јер се он третира пре као модални¹ него као темпорални глаголски облик.

Иако у овој употреби потенцијал маркира актуелну, реализовану радњу, он увек подразумева хипотетички контекст:

У ошменим ресторанима бисмо ѿговорили француски једно с друћим.
Dans les restaurants chics nous parlions le français l'un l'autre (превод М.Д.).

→ *Кад бисмо излазили у ошмене ресторане, ѿговорили бисмо француски једно с друћим.*
Quand nous sortions dans les restaurants chics, nous nous parlions français (превод М. Д.).

У наведеном примеру хипотетички контекст, односно услов који се прагматички инферира, представља *одлазак у ресторан*, коме следи употреба потенцијала *хабићуалности*. Можемо приметити и да је поменути пример прихватљивији када се налази у хипотетичкој структури *кад + пошвенцијал, пошвенцијал*.

1 Поменути потенцијал представља транзитивни случај између модалног и темпоралног потенцијала (Dodig 2018).

Такође, радња која се понављала у прошлости, означена потенцијалом, представљена је као једна од опција понашања субјекта, без искључивања виртуелног постојања и других могућих опција, чиме се и потврђује наша моносемистичка хипотеза:

У тешким тренуцима чииала би иоезију.

Dans les moments difficiles elle lisait la poésie (превод М.Д.).

Прагматички схваћен услов тешки тренуци могао је претпоставити и друга понашања субјекта, односно илакала би, оишла би у цркву, итд.

Потенцијал поседује и праву временску употребу маркирајући процес коме се може приписати референцијална тачка на временској оси, и то када фигурира у тзв. нетелеономичним реченицама. Ваља истаћи да се ради о новој употреби потенцијала која до сада није привукла велику пажњу лингвиста: не спомиње се ни у једној српској граматичкој и предмет је само три чланка (Поповић 1977, Ашић–Додиг 2015, Ашић, Bres, Dodig i Tortera 2017) и једне докторске дисертације (Dodig 2018).

Нетелеономичне реченице су реченице које имају синтаксички облик финалних реченица (телеономичних), али чија је функција другачија:

Прво су иушеви били осиособљени за саобраћај да би иошом кренула и шемељна реконструкција (Полишика, 18. август 2000).

Les routes ont d'abord été remises en état de service et ensuite une reconstruction substantielle fut mise en œuvre (www.korpus.matf.bg.ac.rs).

Подсетимо да се у финалним реченицама функција зависне реченице састоји у означавању циља (намере) који мотивише активност агенса у главној реченици. Пошто се предикат зависне реченице сматра инактуелним, он је у потенцијалу, чија је примарна функција, према нашој хипотези, маркирање процеса који су само замишљени у тренутку означеном радњом главне реченице: *Уписао се у школу илеса да би научио да иира шаню.*

Дакле, начин реализације оба типа реченица је исти, међутим, у нетелеономичним реченицама процес означен потенцијалом није модалан, већ реалан, односно потенцијал у њима има право временско значење: означавање временске прогресије од догађаја e_1 (били осиособљени) до e_2 (би кренула) реализованих у прошлости.

2. Француска традиционална литература нуди више приступа који објашњавају употребе кондиционала, а ми ћемо га третирати у складу са аспектуално-темпоралним и дијалогским приступом Ж. Бреса и теоријом граматикализације, који успевају да опишу ово глаголско време приписујући му јединствени семантизам. Наиме, кондиционал представља *ирошлу ултериорност*, што значи да он смешта процес у прошлост који је ултериоран неком другом процесу: *Marie avait dit que Paul arriverait à l'heure*. Прецизније, он је ултериоран у односу на секундарну реченицу (*Marie avait dit que*), која је антериорна у односу на главну реченицу (*Paul arriverait à l'heure*).

Прошла ултериорност као јединствена вредност кондиционала проистиче из морфологије кондиционала: афикса *-r-* који припада инфинитиву и заједнички је футуру, и афикса *-ai(s)* који припада имперфекту. Интеракција ова два афикса намеће дијалошко функционисање кондиционала. Наиме, кондиционал, за разлику од потенцијала, има дијалошку структуру у језику, тј. у свим својим употребама уводи два гласа: глас главног говорника E_1 и глас другог говорника e_1 који је антерироран главном говорнику. Тако следећу реченицу у кондиционалу анализирамо на следећи начин: *Paul arriverait à l'heure.*

Ову реченицу главни говорник само изговара, не преузима одговорност за њену валидност, док се њена формулација заправо приписује другом говорнику смештеном у прошлости.

Према теорији граматикализације, француски језик је паралелно развијао садашњу и прошлу ултериорност (тј. футур и кондиционал), која може бити субјективна и објективна. Важно је разликовати субјективну прошлу ултериорност (која се остварује путем еунцијативног посредника):

Louis XIII partit pour l'île de Ré où il recevait lui-même les Anglais
(L. Batiffol, *La Duchesse de Chevreux*, IV, 112).

од објективне (без еунцијативног посредника):

C'est en 1980 que Canguilhem donna une conférence sur le cerveau et la pensée. Sans prononcer le mot de cognitivisme qui se généraliserait en France en 1981, Canguilhem s'attaquait à la croyance qui fonde l'idéal cognitif
(E. Roudinesco, *Philosophes dans la tourmente*).

односно две временске вредности (субјективне и објективне) кондиционала. Детаљан опис синтактичких особина и дистрибуционалног карактера (заступљености у независним, главним и зависним реченицама) субјективног и објективног кондиционала, као и анализу нових употреба објективног временског кондиционала у независним реченицама нуди Додиг (2018).

3. Након прегледа и објашњења временских употреба потенцијала и кондиционала, циљ нам је да утврдимо и објаснимо значењске еквиваленте потенцијала у француском језику и кондиционала у српском у датим употребама, као и да откријемо могућност њихове међусобне преводне еквиваленције. Ослонићемо се на следећи корпус: роман Меше Селимовића *Тврђава* и његов еквивалент *La Forteresse* у француском језику, роман Маргерит Дирас *L'Amant* односно *Љубавник* (српски превод), који садрже бројне примере потенцијала односно кондиционала. Исто тако, користићемо и паралелни корпус савременог српског језика развијен на Математичком факултету Универзитета у Београду – www.korpus.matf.bg.ac.rs.

У оквиру наше анализе уврстићемо и потенцијал хабитуалности, иако се не ради о правој временској употреби потенцијала, о чему је већ било

речи. У француском језику, његов очекивани значењски еквивалент јесте имперфект – глаголско време које се уско везује за феномен понављања; дакле, кондиционал је искључен као опција:

*Понекаг **бих ошћашао** да видим поцрњеле зигове и мртве очи мртвој здања, у којем никако нисам могао да замислим бивше становнике: као да је било пустио одвајкада* (М. Селимовић, *Тврђава*).

J'allais quelquefois contempler les murs noircis et les yeux éteints de la maison morte, qui semblait avoir toujours été vide: je ne parvenais pas à imaginer ses habitants, je ne me voyais plus moi-même dans cette maison (М. Selimović, *La Forteresse*).

Занимљиво је да еквивалент датог потенцијала може бити и француски аорист у контекстуалном окружењу које захтева глобално сагледавање феномена понављања:

*Почевши од недеље, свакој дана **би** себе **шерао** мало даље, свакој дана **би покушао** да вози мало дужи нејо претходној дана* (Мостови, број 101).

*À partir du dimanche, chaque jour, il s'efforça d'aller un peu plus loin, chaque jour, il **essaya** de rouler plus longtemps que la veille* (www.korpus.matf.bg.ac.rs).

Можда је занимљивија чињеница да аорист може исказивати понављање, али ми делимо мишљење Ж. Бреса према коме контекст диктира употребу одређеног глаголског времена, па је тако могућа и употреба плусквамперфекта за обележавање радње која се понављала у прошлости (Bres 2007, Dodig 2020). Пример за француски плусквамперфекат нисмо пронашли у нашем корпусу.

Када је реч о правом временском потенцијалу, кондиционал може фигурирати као његов значењски еквивалент:

*Јапан је, пошто се предао, окупиран од стране америчких снага, **да би** поштом **постигао** један од најважнијих америчких савезника* (Полишика, 7. август 2008).

*Après la reddition, le Japon fut occupé par les forces américaines ; ensuite il **deviendrait** l'un des plus importants alliés américains* (www.korpus.matf.bg.ac.rs).

Наиме, ради се о новој али маргиналној употреби објективног кондиционала (Dodig 2018) који може да стоји у нетелеономичном контексту. И у овој употреби кондиционал чува своју основну вредност – маркирање прошле ултериорности.

Ваља напоменути да и у француском језику постоје нетелеономичне реченице. У питању су инфинитивне реченице уведене предлогом *pour* (за), у својој нетелеономичној употреби (не исказују намеру или циљ говорника), које такође представљају значењски еквивалент временског потенцијала:

Такава је дозвола најпре даџа њрошле субоџе, да би убрзо била њовучена на суџесџију владе (Танјуг, 12. јун 1996).

Une telle permission a été d'abord accordée samedi dernier, pour être bientôt retirée à la suggestion du gouvernement (www.korpus.matf.bg.ac.rs).

Једини критеријум који блокира употребу конструкције *pour + инфинитив* је синтаксичке природе. Наиме, у српском језику нетелеономична реченица не садржи инфинитив, односно представља зависну реченицу па субјекти обе реченице, и зависне и главне, не морају да буду исти – у француском језику први услов за употребу дате инфинитивне конструкције јесте идентичност субјеката. У следећем примеру можемо видети да су субјекти у реченицама различити (Тучевић и Распоповић) што онемогућава употребу инфинитивне реченице као преводног еквивалента у француском језику:

Прво је Тучевић довео Грбал у вођсџво у 38. минуџу, да би само два минуџа њоџом Распоповић њосџавио коначних 1:1 (CDM, 11. април 2015). *D'abord, Tučević a permis à Grbalj de prendre l'avantage à la 38e minute de jeu, pour établir, deux minutes plus tard seulement Raspopovic le résultat final 1:1 (www.korpus.matf.bg.ac.rs).

Прелазимо на српске еквиваленте временског кондиционала. Истанкућемо одмах да у досадашњим компаративним студијама можемо наићи на податак да потенцијал не може да стоји као значењски преводни еквивалент субјективног и објективног временског кондиционала. Зашто? Први разлог јесте феномен слагања времена који не постоји у српском језику, а други се тиче основне вредности ова два глаголска облика (Dodig 2018). Као што смо већ објаснили, кондиционал означава прошлу ултериорност док је потенцијал не може исказати.

У српском језику, француски временски кондиционал (обе његове вредности) најчешће се преводи футуром који означава ултериорност:

Il lui avait dit que c'était comme avant, qu'il l'aimait encore, qu'il ne pourrait jamais cesser de l'aimer, qu'il l'aimerait jusqu'à sa mort (M. Duras, L'Amant, 142). Rekao joj je da je sve isto kao nekad, da je još voli, da neće nikad prestaty da je voli, da će je voljeti sve do svoje smrti (M. Diras, Ljubavnik, 110).

Српски еквиваленти временског кондиционала могу бити и презент и перфект:

Assassinat de la milliardaire Hélène Pastor : La garde à vue de son gendre validée le 6 mai 2014, en début de soirée, la milliardaire et son chauffeur étaient tombés dans un guet-apens devant l'hôpital Larchet, à Nice, où elle venait de rendre visite à son fils. Un tireur embusqué avait ouvert le feu à deux reprises à travers la vitre du passager, avant de prendre la fuite en compagnie d'un complice. L'employé Mohamed Darwich, 54 ans, avait succombé à ses blessures le 10 mai. Hélène Pastor, elle, mourrait (e₂) le 21 mai, à l'âge de 77 ans (20 Minutes, 9. februar 2016).

Убиство милијардерке Хелене Пастор: Приговор за њеног зетја потврђен 6. маја 2014, у раним вечерњим сањима, милијардерка и њен возач ујали су у заседа испред болнице Ларше у Ници, где је дошла да посети свој сина. Пуцач је два пуша отворио ватру кроз прозор аутомобила, пре него што је побегао у друштво саучесника. Зајослени Моха-мед Дарвиш, 54, подлегао је повредама 10. маја. Хелена Пастор је умрла /умире 21. маја у 77. години (превод М. Д.).

У овом примеру временског кондиционала у журналистичком дискурсу, перфекат се у српском користи како би обележио сукцесију два догађаја која су се реализовала у прошлости, док се презентом ставља акценат на журналистички стил.

Занимљиво је да ипак постоје и случајеви у којима је могућа употреба потенцијала као преводног еквивалента временског кондиционала, нарочито у случају објективног временског кондиционала у нетелеономичном контексту:

Présenté chez Gallimard, l'ouvrage (Histoire de la folie) fut refusé. Il serait publié à l'automne aux éditions Plon (E. Roudinesco, Philosophes dans la tourmente).

Kaga је послао у Галимар, дело (Историја лудила) је било одбијено, га би на јесен било објављено у Плону (превод М. Д.).

У питању је прави временски потенцијал који и сам фигурира у нетелеономичним контекстима, о чему је већ било речи.

4. Резултати наше анализе омогућили су нам да представимо кратак преглед временских употреба српског потенцијала и француског кондиционала. Ослањајући се на наш корпус идентификовали смо следеће преводне еквиваленте глаголских облика о којима је реч у раду у оба језика:

временске употребе потенцијала	значењски еквивалент у француском језику	могућност употребе кондиционала
потенцијал хабитуалности	имперфект; аорист	НЕ
временски потенцијал у нетелеономичним реченицама	рог + инфинитив; објективни кондиционал	ДА
временске употребе кондиционала	значењски еквивалент у српском језику	могућност употребе потенцијала
субјективни кондиционал	футур	ДА
објективни кондиционал	футур презент перфект	ДА

Идентификујући преводне еквиваленте потенцијала и кондиционала у оба језика хтели смо да дамо свој допринос у области традуктологије као и потенцијалном унапређењу наставе страног језика и развоју француско-српске дидактике.

Литература

- Ашић Тијана, Додиг Милана. „Особености псеудофиналних обрта у српском језику“. Милош Ковачевић, Јелена Петковић (ур.). *Српски језик, књижевност, уметност : зборник радова са X међународној научној скупи одржаној на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (23-25.X 2015)*. Књ. 1, Језик, књижевност, уметности. Крагујевац: Филум, 2015: 105-114.
- [Ašić Tijana, Dodig Milana. „Osobnosti pseudofinalnih obrta u srpskom jeziku“. Miloš Kovačević, Jelena Petković (ur.). *Srpski jezik, književnost, umetnost : zbornik radova sa X međunarodnog naučnog skupa održanog na Filološko-umetničkom fakultetu u Kragujevcu (23-25. X 2015)*. Knj. 1, Jezik, književnost, umetnosti. Kragujevac: Filum, 2015: 105-114]
- Вуковић Јован. *Синтакса глагола*. Сарајево: Завод за издавање уџбеника, 1967.
- [Vuković Jovan. *Sintaksa glagola*. Sarajevo: Zavod za izdavanje udžbenika, 1967]
- Пипер Предраг и др. *Синтакса савременог српског језика*. Београд: Институт за српски језик САНУ, Нови Сад: Матица српска, 2005.
- [Piper Predrag i dr. *Sintaksa savremenoga srpskog jezika*. Beograd : Institut za srpski jezik SANU, Novi Sad: Matica srpska, 2005]
- Поповић Љубомир. „Намерне реченице у функцији напоредних“. *Књижевност и језик 24/1 (1977)*:154-163.
- [Popović Ljubomir. „Namerne rečenice u funkciji naporednih“. *Književnost i jezik 24/1 (1977)*:154-163]
- Стевановић Михаило. *Савремени српскохрватски језик II: Синтакса*. Београд: Научна књига, 1969.
- [Stevanović Mihailo. *Savremeni srpskohrvatski jezik II: Sintaksa*. Beograd: Naučna knjiga, 1969]
- Ашић Тијана. „S one strane potencijala – novi pristupi objašnjenju upotrebe potencijala za označavanje ponavljanja u prošlosti“. *Južnoslovenski filolog 36 (2007)*: 137-150.
- Ашић Тијана, Брес Јакоп, Додиг Милана, Тортрат Фредерик. «Conditionnel temporel objectif et constructions non téléonomiques en français et en serbe», *Travaux de Linguistique, Revue internationale de linguistique française*, 2, no 74, 2017.
- Брес Јакоп. «Fréquence narrative et temps verbal : une approche linguistique à partir de *Un Balcon en forêt*», *L'Information grammaticale*, 115, 2007: 42-46.
- Брес Јакоп. «Dialogisme et temps verbaux de l'indicatif“, *Langue française, vol. 3 / 163*, 2009: 21-39.
- Брес Јакоп. «Alors comme ça, le conditionnel serait polyphonique...“. М. Колас-Блаис, М. Кара, Л. Перин и А. А. Петитжан (dir.). *La Question polyphonique ou dialogique en sciences du langage : Recherches Linguistiques*, 31. Metz : CELTED, Université Paul Verlaine, 2010: 201-225.
- Брес Јакоп. «Conditionnel et ultériorité dans le passé : de la subjectivité à l'objectivité“. *Congrès Mondial de Linguistique Française (CMLF), Lyon, 4-7 juillet, 2012* : 1719-1730. <http://www.ilf-cnrs.fr/> 1.11.2023.

- Dendale, Patrick and Tasmowski, Liliane (eds.). *Le conditionnel en français*. (Recherches Linguistiques, 25). Metz: Université de Metz, 2001.
- Dodig Milana. *Le conditionnel français et ses équivalents sémantiques en serbe*. Doktorska disertacija, Univerzitet u Monpeljeu, Univerzitet u Kragujevcu, 2018.
- Dodig Milana. "Le phénomène d'itération dans l'époque passée en français et la question de sa traduction". *Philologia Mediana* 12 (2020) : 235-249.
- Maretić Tomislav. *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Zagreb: Matica hrvatska, 1931.

Извори

- Duras Marguerite. *L'Amant*. Éditions de Minuit, 1984.
- Diras Margerit. *Ljubavnik*. prevodilac Jasmina Musabegović, Sarajevo: Svjetlost, 1988.
- Selimović Meša. *Tvrđava*. Sarajevo: Svjetlost, 1980.
- Selimović Meša. *La Forteresse*. traducteurs: Jean Descat et Simone Meuris, Motifs, 2007.

Milana Dodig

SUR LA TRADUCTION DES USAGES TEMPORAUX DU POTENTIEL ET DU CONDITIONNEL DANS LES LANGUES SERBE ET FRANÇAISE

Résumé

Dans ce travail nous présentons les usages temporels du potentiel en serbe et du conditionnel en français. D'après les théories récentes (Dendale et Tasmowski 2001 ; Bres 2009 ; 2010 ; 2012), le conditionnel français représente un des temps verbaux de l'indicatif et on distingue ses usages temporels : objectif et subjectif (Bres 2009; 2010; 2012). Cependant, le potentiel serbe est un mode, mais cette forme verbale connaît également les usages temporels. En nous appuyant sur les travaux de Popović (1977), Ašić, Bres, Dodig et Torterat (2017), ainsi que de Dodig (2018), nous examinons l'emploi du potentiel habituel et du potentiel dans les phrases dites non téléonomiques en serbe, représentant sa dimension temporelle. Notre objectif est d'identifier les équivalents sémantiques des usages temporels du potentiel et du conditionnel dans les deux langues afin d'essayer de contribuer au domaine de la traductologie.

Mots clés: potentiel, conditionnel, usages temporels, serbe, français, traduction.

Зорица Ковачевић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за германистику
zorica.kovacevic@fil.bg.ac.rs

UDC: 81'25
DOI: <https://doi.org/10.18485/prevod.2023.42.89.2>
Примљен: 2.10.2023.
Прихваћен: 15.11.2023.
Прељедни рад

ЕКОТРАНСЛАТОЛОГИЈА КАО КОНЦЕПЦИЈА У ТРАНСЛАТОЛОШКИМ ИСТРАЖИВАЊИМА*

Екотранслатологија је један од најновијих приступа унутар транслатолошких проучавања, који последњих деценија изазива велику пажњу научне јавности. Екотранслатологија се, попут еколингвистике, ослања на концепте селекције и адаптације по узору на екосистем, усмеравајући истраживања ка новој интерпретацији преводилачког процеса, али и новој улози преводиоца у том процесу. Екологија превода према Крониновом тумачењу (Cronin 2003) се, као и лингвистичка екологија, бави утицајем глобалне преводилачке делатности на окружење. Улога преводиоца није пасивна, а за различите текстуалне и стилске одлике превода неопходне су све комплексније преводилачке вештине које, у односу на нове изазове глобалне преводилачке делатности, у процес међујезичког и међукултурног посредовања укључују посматрање све комплекснијих одлика текстуалних врста на полазном језику. Допринос овог рада видимо у томе што уводи и појашњава појмове екотранслатологије и екологије превода имајући у виду то да су они засад релативно нови у домаћим транслатолошким студијама.

Кључне речи: екотранслатологија, екологија превода

Ecotranslatology has in the recent years become one of the most significant and somewhat controversial approaches in translation studies. Residing on the knowledge of natural ecosystems, both ecolinguistics and ecotranslatology rely on the concepts of selection and adaptation creating a new interpretation of translation process, as well as explaining translator's new

---

* Рад Зорице Ковачевић под називом „Интегритет екотранслатологије и екологије превода у транслатолошким истраживањима“ је изложен на међународном научном скупу Језици и културе у времену и простору 9, 16. XI 2019. на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду.

role in the process. Translation ecology (Cronin 2003) researches the impact of a global translation production on the environment. The role of a translator is no longer a passive one. More complex translation skills are needed for new types of texts and growing global demands for commercial translations. This paper focuses on explaining the main characteristics of ecotranslatology and translation ecology regarding the fact that they are still relatively new research fields in our scientific community.

Keywords: ecotranslatology, translation ecology

1. УВОД

Појам *екотранслатологија*, уз примарну мисију да утиче на традиционално поимање процеса превођења и свих његових аспеката, јавља се у студијама почетком XXI века. Генгшен Ху (Hu 2003, 2004) прво у два студијама, потом и у низу научних радова, указује на могућности сагледавања преводилачког процеса као својеврсног екосистема, те скреће пажњу на место и нову, неупоредиво важнију, улогу преводиоца у том систему.¹ Поред поменутих публикација, зачеци екотранслатолошких студија повезани су и са два важна догађаја. Пре свега, реч је о оснивању Међународног удружења екотранслатолошких проучавања (International Association of Eco-Translatology Research, IAETR) 2010. године, као и о Првом међународном екотранслатолошком симпозијуму исте године у Макау.

У студијама које се баве овом концепцијом обрађују се различити преводилачки приступи и њихова ограничења у транслатологији уопште, и то из различитих перспектива, као што су лингвистичка, књижевнотеоријска, перспектива студија културе, али и кроз призму других концепција попут деконструктивизма, теорије полисистема итд. Студијама је заједничка намера да предложи нову, екотранслатолошку парадигму, која у суштини потиче из азијских и далекоисточних земаља, а битно се разликује од теорија које не полазе од премиса од којих и екотранслатологија.

У суштини, као инспирација за концепцију екотранслатологије послужиле су, између осталог, теорија адаптације и селекције, али и сама сфера еколингвистичких проучавања. У односу на првопоменућу теорију, превођење је процес адаптације и селекције којим управља преводилац који се, у случају екотранслатолошког аспекта, посматра и вреднује као ново средиште тог процеса. Преводиоцу се, управо због могућности да садржај пренесе с једног језика на други, први пут у историји транслатолошких проучавања уступа централно место у том процесу. Другим

---

1 Реч је о публикацијама *Exploration into a Translator-Centered Approach to Translation as Adaptation and Selection* (Hu 2003) и *On Translation as Adaptation and Selection* (Hu 2004).

речима, теорија превођења посматрана као адаптација или селекција дефинише превод као низ одлука у процесу током ког се преводиалац на одговарајући начин сналази у датом окружењу односно одлучује о хијерархији поступака које предузима у конкретној ситуацији превођења. Еколошко окружење обухвата текст на полазном језику односно оригинал, језик и стварност на коју се односи, али и интеракцију између културе и друштва, писца и читаоца. Преводиалац као центар процеса превођења, поред способности да се прилагоди ситуацији у којој се превођење одвија и факторима који на то утичу, мора поседовати способност самопроцене и контроле рада. У односу на еколингвистичку парадигму, међујезичко посредовање, попут самог језика, поред социолошког укључује и еколошки контекст, али и факторе који утичу на обликовање превода као резултата преводиначког процеса. У основи овог приступа се налазе социоеколошка свест, културолошка перспектива и методе путем којих се преноси порука. Неопходно је учити моделе остваривања културних вредности које се кроз текст, нарочито књижевни, остварују различитим језичким и стилским средствима.

Уз појам екоџранслатоологија, често се наводи и појам *екологија џревода*, а ближи је другопоменутом дискурсу еколингвистике, са циљем да дефинише утицај глобалне преводиначке делатности на окружење. У књизи у којој разматра однос између превођења и глобализације Кронин (Cronin 2003) уз појашњење овог појма посвећује посебну пажњу разумевању нове улоге преводиоца у глобалном друштву и економији, брисању граница између личног и општег, културног идентитета, као и значају језичког и културног диверзитета.²

2. СТАТУС ПРЕВОЂЕЊА У ЕКОТРАНСЛАТОЛОШКИМ ПРОУЧАВАЊИМА

Процес превођења се у домену екоџранслатоологије посматра и процењује у односу на (1) значај и целовитост (*wholeness and relevance*), (2) динамику и равнотежу (*dynamics and balance*), (3) естетику превода

2 “The interdisciplinary integration of ecology, ecological philosophy and translation studies has enriched the new perspective of translation studies. In 2003, the famous translation theorist and professor M. Cronin of Dublin City University in Ireland used the term ‘translation ecology’ for the first time in his book *Translation and Globalization*. The name advocates maintaining the balance of the translation ecosystem. [...] It is an ecological translation view, or an ecological approach to translation studies. It focuses on the wholeness of translation ecology, interprets the translation process from the perspective of the translation ecological environment, describes the relationship between the translator and the translation ecological environment, and focuses on the translator’s living conditions and the development of translation capabilities.” (Yang 2018: 330)

(*aesthetics*), (4) значај преводилачке заједнице (*translation community*), (5) преводилачку етику (*translation ethics*) и (6) јединственост односно различитост (*unity/diversity*).³ У односу на дискурс, екотранслатологија укључује и нивое као што су студије превођења у најширем смислу, теорија превођења у нешто ужем смислу, као и анализу текстова на полазном и циљном језику.

Поједине категорије се могу додатно објаснити. У случају преводилачке етике, принцип динамике и равнотеже превода се посматра кроз спрегу текстова на полазном и на циљном језику у смислу селективне адаптације. Неопходно је да преводилац, колико год је то могуће, приближи превод језичкој, културној и комуникативној средини циљног језика, како би превод *ойсџао* у новој средини.

Надаље, важно је уочити и принцип који се односи на разноврсност/диверзитет (*diversity*, попут *биогиверзиџеџа*) различитих приступа у теорији, као и могућност коегзистенције више различитих верзија превода истог текста у једном језику. У овом случају, посматра се и који преводи ће с временом, својим квалитетом и значајем за језичке и културне заједнице, потиснути неадекватне преводе. Исто је и са теоретским приступима који се мењају и еволуирају.

Још један од важних фактора је и принцип преводилачке одговорности, који претпоставља преводичеву потпуну одговорност за преводилачки процес, радну и личну етику, као и однос према осталим факторима, попут интеракције с преводилачком заједницом и резултата те интеракције. Ху и Тао (2016: 123–125) истичу значај, то јест својеврсну симбиозу између три фазе у преводилачком раду, а то су окружење (*environment*), заједница (*community*) и текст (*text*).

Структурно посматрано, образац који се односи на појединачно сагледавање сегмената преводилачког процеса у смислу, рецимо, припреме за превод, сагледавања свих језичких и ванјезичких фактора у превођењу, обликовања текста на циљном језику, разумевања специфичности прималаца (слушалаца, читалаца, гледалаца итд.) текста на циљном језику, екотранслатолошка концепција нуди макроскопску перспективу која подразумева интеграцију и садејство свих елемената током припреме и извођења преводилачког процеса, где су сви чиниоци у мање-више равноправном положају

Екологија превода обухвата, пре свега, различите нивое и димензије кад је у питању одабир језичких средстава којима се добијају преводна решења – преводилац мора да обрати пажњу на разлике између културних и конотативних елемената у преводу у смислу сагледавања особености

3 Ху и Тао (Hu/Тao 2016) у студији наводе поменуте категорије, али их не појашњавају детаљно понаособ, тако да није најјасније на шта се може односити, рецимо, првопоменути пар фактора (*wholeness and relevance*) или, пак, категорије које се помињу на самом крају (*unity/diversity*).

како полазног, тако и циљног језика. Намена тог поступка је уважавање сваког система културе језичких заједница понаособ, сматра Ву (Wu 2019: 1301). Екологија превода је у тесној вези с новим захтевима који се односе на учење страних језика и припрему за преводилачко занимање. Наглашавају се, дакле, процеси међукултурне адаптације и селекције уз посебну пажњу према својеврсним екосистемима који укључују и ситуацију процеса превођења и самог преводиоца. Кад су у питању аспекти културе, допринос ове дисциплине сагледава се у улози превођења за развој националних језика, култура и националног идентитета.

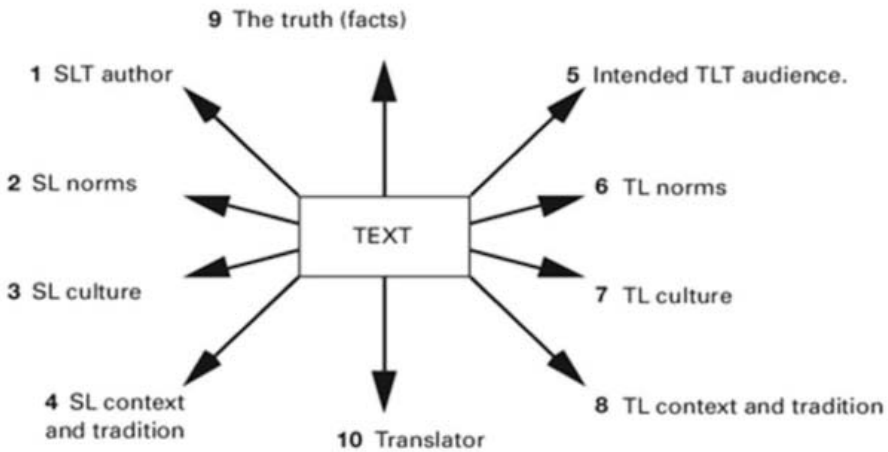
3. РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ ТРАДИЦИОНАЛНОГ ПРИСТУПА У СТУДИЈАМА ПРЕВОЂЕЊА И ЕКОТРАНСЛАТОЛОШКОГ ПРИСТУПА

Традиционална теорија превођења се заснива на спознавању објективне репродукције текста с полазног на циљни језик. У односу на традиционалну дефиницију адекватности преводилачког процеса, преводилац скоро увек мора да изузме сопствену личност и да се „сакрије“ иза превода.⁴ Премештањем фокуса транслатолошких проучавања током деведесетих година ХХ века и укључивањем студија културе у преводилачку теорију и праксу, преводиоци и субјективност у превођењу постају

4 Коментар у вези с традиционалним поимањем улоге преводиоца у процесу превођења, као и неке од могућности које нуди екотранслатолошка перспектива, могу се видети у следећем наводу: “One of the matters most discussed in translation studies has been the issue of the translator’s invisibility. According to Lawrence Venuti (1998), invisibility refers to two different interrelated phenomena: the discursive effect, or the use of language that the translator makes, and a reading practice, or the way in which translations are received and valued. In line with this issue of the translator’s invisibility as a political agenda to establish Anglophone discourses in foreign cultures outside the United States and effacing foreign marks in the Anglophone world, Gideon Toury and Itamar Even-Zohar’s polysystem theory (1978 – 1997) maintains that literary systems function and evolve under a variety of social restrictions. Considering that a translation as a product struggles to become part of the target culture’s repertoire, and that this new work will build new paradigms, or modify existing ones, at the heart of ecotranslation lies the idea that, if Western thought has traditionally produced grave consequences upon nature, should ecological ideas gain predominance, there should be a positive impact upon the environment. In order for translators to effect such systemic changes, ecotranslation puts forth the adoption of three different approaches: Rereading and retranslating literary works where nature, having its own voice in the source text, was silenced in translation; translating works that present an ecological cosmovision and have not yet been translated; and translating via manipulation works that do not originally present an ecological vision with the aim of creating a new, now ecological, text” (Badenes/Colsson 2017: 360).

све чешћи предмет студија. Ово је утицало и на преиспитивање дотадашњих теорија које су у центар проучавања дотад стављале сам текст на полазном језику. Под утицајем глобалног еколошког покрета и еколошке мисли настала је екотранслатологија, али и теза да вишедимензионалност у прилагођавању/адаптацији (*adaptation*) текста средини циљног језика и одабиру/селекцији (*selection*) окружења у ком се одвија процес превођења, као и одабир параметара за најоптималнији ток тог процеса, на најбољи начин одражавају субјективност преводиоца (Wu 2019: 1299). Екотранслатологија се фокусира на интеракцију између превода и окружења у коме преводилац сам одабира приступ који је адекватан за дату ситуацију. Унутар овог приступа у центар преводилачког процеса ставља се преводилац, те се јавља термин који дефинише Јанг (Yang 2018) *translator-centredness*, што се уједно ослања на нови еколошки дискурс у теорији превођења, али и на окружење у које је смештен процес превођења (*translation environment*).

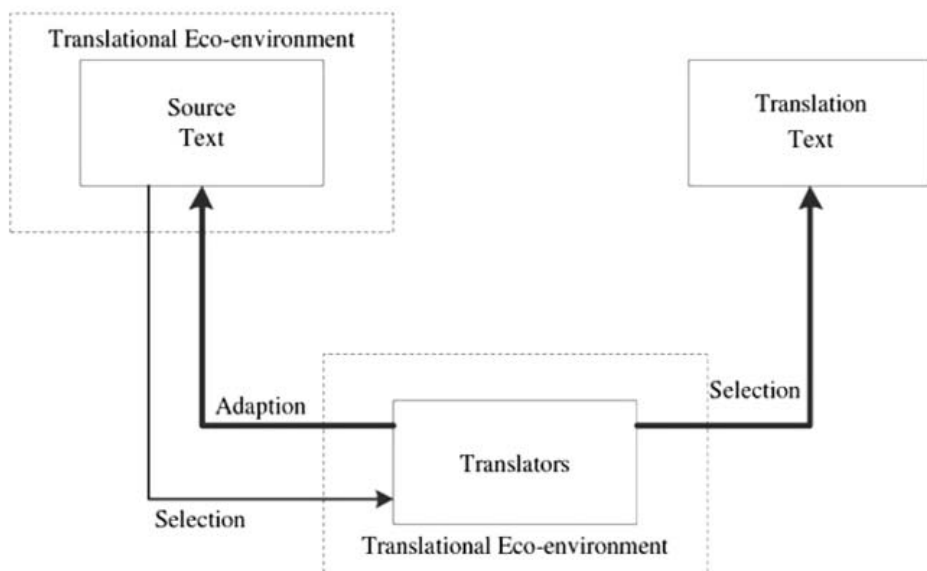
У средишту традиционалних транслатолошких проучавања налази се дискурс, налази се текст, порука. Текстуални и вантекстуални фактори који прате процес превођења се посматрају у односу на језичку заједницу полазног језика и језичку заједницу циљног језика. Разматрају се језички, културни, друштвени, историјски и други чиниоци, уочавају особености ванјезичке стварности. Преводилац, као особа одређеног пола и старости, одгоја и образовања, преводилачког искуства, као неко ко има сопствена начела, верска и друга уверења и слично, у традиционалним транслатолошким приступима је само један од фактора који утичу на настанак превода. Ово се може илустровати Њумарковим графичким приказом динамике превођења (Newmark 1988):

Слика 1: Динамика превођења и фактори који утичу на процес превођења (Newmark 1988)

Насупрот томе, екотранслатологија у центар ставља преводиоца и његов одабир стратегија које ће резултовати адекватним преводом. Преводилац игра кључну улогу у процесу превођења као у екосистему и он иницира стратегију адаптације и селекције фактора релевантних за дати процес превођења. Традиционална теорија превођења сагледава превођење као процес формалне трансформације текста на полазном језику ка оном на циљном, али екотранслатологија указује на то да превођење није само преношење садржаја с једног језика на други, него процес у ком преводилац сам бира и прилагођава мрежу фактора како би могао да оствари преводилачки задатак (Wu 2019: 1300). Напоменућемо и то да се овај приступ примењује и у настави превођења, као и у организацији преводилачких пројеката, о чему ће речи бити касније.

Слика 2: Поједностављени приказ екотранслатолошке перспективе динамике превођења (Su – Hongmei 2016: 61).

4. ДОСАДАШЊА ИСКУСТВА

У првим деценијама XXI века екотранслатологија и екологија превода нашле су примену у настави страних језика и настави превођења. Из методолошке перспективе овај приступ је утицао на померања улоге наставника као некога ко преноси искључиво језичко знање на улогу посредника који помаже у процесу учења и олакшава га, на пример, коришћењем постојеће уџбеничке и друге грађе за креирање наставе која успешно одговара на

глобалне захтеве језичке размене.⁵ Овај приступ се примењује и у настави превођења књижевности, у превођењу за комерцијалне намене, за превођење титлова итд. Процес учења је усмерен на подстицање сарадње међу свим учесницима, а наставник је ту само уколико је потребна помоћ. Начин на који је конструисана настава из перспективе екотранслатологије омогућава онима који уче да изаберу факторе њима важне за сопствено напредовање у језичкој продукцији (2014: 62–63).

У смислу преводне књижевности, као један од најновијих транслатолошких приступа, екотранслатологија тежи да испуни задатке као што су, на пример, поновно читање и превођење књижевних дела чији су преводи настали искључиво на уштрб полазног језика, а у корист циљног. Методе попут аналитичког читања савремених књижевних дела и њихових превода указују на могућност превођења текстова који су досад одбачени због пређашњег недостатка теоријског оквира.

Поставља се питање на који начин екотранслатологија може да допринесе језичким и културним заједницама с релативно малим бројем говорника, каквих је у суштини много (убрајајући ту и нашу) и које веома често комуницирају испрва само посредним путем, преко језика којима говори велики број људи. Кронин даје занимљив коментар управо на ту тему (Cronin 2003: 167):

If translation has played such a crucial role in the consolidation and development of imperial and national languages, there is no intrinsic reason why translation should not be of benefit to minority languages. But in the context of globalization benefits will accrue only if we are to conceive of a *translation ecology*: a translation practice that gives control to speakers and translators of minority languages of what, when and – perhaps most urgently [...] how texts might be translated into and out of their languages.

У контексту западноевропских транслатолошких студија засад нема обимнијих радова на тему екотранслатологије. Поред овог рада и излагања на међународној конференцији Језици и културе у времену и простору 9 (Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, 2019), могу се поменути појединачне, краће студије, на пример, студија под називом *The DAO of Ecotranslation in Polish and Ukrainian Translation Studies* Оксане Бабелјук и Андрија Галаидина (Babelyuk – Galaidin 2018), у којој се разматра ситуација у вези са екотранслатологијом и њеним доприносом у односу на статус преводне књижевности у Пољској и Украјини, као и краћи осврт

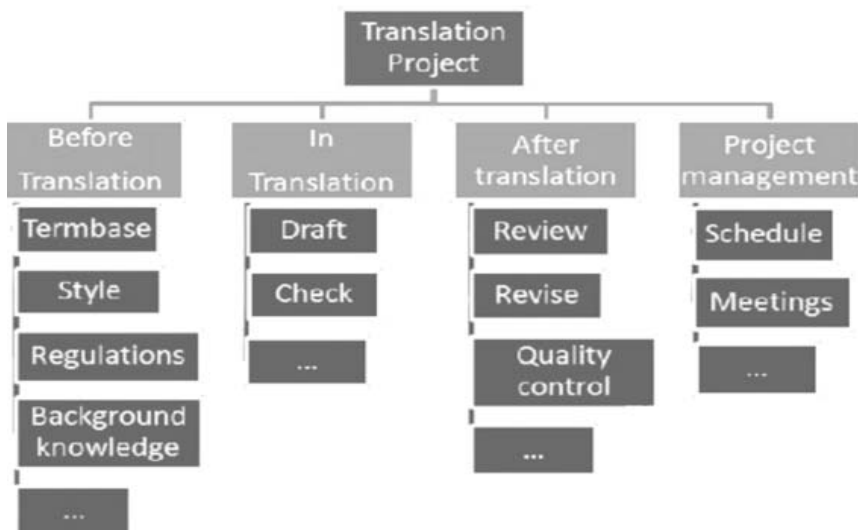
5 “Overall, the ecological translation teaching mode is a new translation teaching mode which takes ‘student-centered’ concept of the core, students’ adaptation and selection as the main feature, teachers’ guidance, students’ collaboration and interact with the environment and cooperative learning as primary method, with the help of modern multimedia teaching resources to build a translation teaching ecosystem through the ‘adaptation/selection’ mechanism to obtain translation skills” (Guan 2014: 62).

на тему екоџранслатологије данског аутора, преводиоца и лингвисте Долерупа *An Introduction to Eco-Translatology: A Chinese Approach to Translation* (Dollerup 2013), представљен као пленарно излагање на Првом међународном екоџранслатолошком симпозијуму 2010. у Макау.

5. ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

У овом тренутку делује да ће екоџранслатологија највећу примену наћи у домену планирања и спровођења глобалних преводилачких пројеката. Систематичност овог приступа може да обухвати све фазе пројекта, све што је неопходно за његову припрему, какав ће бити ток, који су чиниоци, контрола квалитета превода, самовредновање итд.

Translators choose right strategies for survival. Like the probability of survival of communities is larger than that of individuals in an ecological system, the forming of a translation project group increases the chances of survival of group members. Usually they only need to fit in an ecological system inside a project and coexist with each translation step (Su – Hongmei 2016: 61).

Слика 3: Пример планирања преводилачког пројекта (Su – Hongmei 2016: 62)

Поред уопштености и изостављања неких од фактора релевантних за превођење (на пример, конкретизације друштвено-историјског контекста у превођењу или, пак, традиција језичких и културних заједница појединачно), један од главних недостатака екоџранслатолошког приступа у студијама превођења је синоцентричност. Овај приступ се ослања на језике, културу, традицију, филозофију далекоисточних земаља, те је због

тога веома тешко у целости применљив другде у свету. Штавише, уколико се погледа било која студија у вези са еко-транслатологијом и екологијом превођења, у библиографским подацима убедљиво доминирају аутори из далекоисточних земаља.

Уколико у наредним деценијама глобални еколошки покрет стекне још већу популарност, постоји могућност да ће се то одразити и на еко-транслатолошка проучавања чак и у западноевропским земљама и код нас. Уз измештање од парадигме традиционалних транслатолошких проучавања, еко-транслатологија уноси новину у виду постављања преводилаца и њихове улоге у међујезичком посредовању као кључне.

Литература

- Babelyuk Oksana, Galaidin Andrii. "The DAO of Ecotranslation In Polish And Ukrainian Translation Studies". *Periodyk naukowy akademii polonijnej* 28:3 (2018): 91–100. <https://nuife.org/index.php/pnap/article/view/268/247> 27.8.2019.
- Badenas Guillermo, Colsson Josefina. "Ecotranslation: A Journey into the Wild through the Road Less Travelled". *European Scientific Journal*. Special edition. (2015): 356–368. <https://eujournal.org/index.php/esj/article/view/6544/6269> 31.8.2019.
- Cronin Michael. *Translation and Globalization*. London: Routledge, 2003.
- Dollerup Cay. "An Introduction to Eco-Translatology: A Chinese Approach to Translation". (2013) https://cms13659.hstatic.dk/upload_dir/docs/Publications/233-An-Introduction-to-the-Chinese-school-Eco-Translatology.pdf 26.8.2019.
- Guan Xiaowei. "Eco-Translatology and Translation Teaching". *Canadian Research & Development Center of Science and Culture*. (2014). <https://pdfs.semanticscholar.org/4416/c24340c42048c1d4e2d7def5db8b1c3107d4.pdf> 25.8.2019.
- Hu Gengshen, Youlan Tao. "Eco-Translatology: A New Paradigm of Eco-translation – A Comparative Study on Approaches to Translation Studies. Eco-translatology". *Studies on Translation from an Ecological Perspective*. (2016): 115–132. <https://pdfs.semanticscholar.org/88e2/e0aa7814b1a1e059d79d54a795693effbd68.pdf> 1.9.2019.
- Newmark Peter. *A Textbook of Translation*. New York: Prentice-Hall International, 1988.
- Su Churan, Ruan Hongmei. "On Management of Translation Project from the Perspective of Eco-Translatology". *International Journal of Language, Literature and Linguistics* Vol. 2, No. 2. (2016): 61–64. https://www.researchgate.net/publication/321337176_On_Management_of_Translation_Project_from_the_Perspective_of_Eco-Translatology 1.9.2019.
- Wu Chunmei. "On the Study of Translator's Position From an Eco-Translatological Perspective". *2019 9th International Conference on Education and Social Science (ICISS 2019)*. (2019): 1299–1302. https://webofproceedings.org/proceedings_series/ESSP/ICISS%202019/ICISS19248.pdf 31.8.2019.
- Yang Yufeng. "On the Ecological Theoretical Construction of Translation Studies". *2018 2nd International Conference on Social Sciences, Arts and Humanities (SSAH 2018)*. (2018): 330–332. https://www.webofproceedings.org/proceedings_series/ESSP/SSAH%202018/SSAH_0611071.pdf 25.8.2019.

Zorica Kovačević

ECOTRANSLATOLOGY AS A CONCEPT IN TRANSLATION STUDIES

Summary

Ecotranslatology as a concept that promotes the translation process as the symbiosis of all the factors, both linguistic and nonlinguistic, with the role of translator as its focal point, has in the recent years become one of the most significant, although somewhat controversial approaches in translation studies. Both ecolinguistics and ecotranslatology rely on the concepts of selection and adaptation creating a new interpretation of translation process, as well as explaining translator's new and even more important role in the process. Translation ecology (Cronin 2003) researches the impact of a global translation production on the environment. The role of a translator is no longer a passive one. Thus even more complex translation skills are needed for new types of texts and growing global demands for commercial translations. This paper focuses on explaining the main characteristics of ecotranslatology and translation ecology regarding the fact that they are still relatively new research fields in our scientific community.

Keywords: ecotranslatology, translation ecology

Светлана Гољак, Бојана Сабо
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику
svetlanagoljak@yahoo.co.uk
bojanasabo@gmail.com

UDC: 81'25:378
811.134+821.134(497.11)
DOI: <https://doi.org/10.18485/prevod.2023.42.89.3>
Примљен: 19.10.2023.
Прихваћен: 15.11.2023.
Сврхуни раг

ПРОФЕСИОНАЛНА ОБУКА ПРЕВОДИЛАЦА: МАСТЕР ПРОГРАМИ ИЗ ПРЕВОЂЕЊА НА ФИЛОЛОШКОМ ФАКУЛТЕТУ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

У раду су презентована два програма мастер студија из превођења на Филолошком факултету у Београду: *Конференцијско, сврхуно и аудио-визуелно превођење* (2017–2023) и нови мастер програм *Превођење* (од 2023). Размотрени су циљеви, облици и организација наставе. Анализира се улога преводиоца у савременом друштву и истиче потреба за организацијом професионалне обуке преводаца на факултетском нивоу.

Кључне речи: усмено, сврхуно и књижевно превођење, обука преводаца, мастер студије, Филолошки факултет у Београду.

This paper introduces two master's degree study programs in interpreting and translation domain, offered at the Faculty of Philology in Belgrade: the *Master in Conference Professional and Audio-Visual Interpreting and Translation* (2017–2023) and the newly launched master's programme in *Interpreting and Translation* (since 2023). The study elucidates the objectives, formats and structure of these programmes. It deals with the evolving role of interpreters in a contemporary society and emphasizes the necessity for their professional training in interpreting and translation at the university level.

Key words: interpreting, translation, literary translation, translator training, master's study, Faculty of Philology in Belgrade.

Савремени глобални процеси, технолошки напредак и стални развој информационих технологија омогућили су да свету у XXI веку не постоје ни временске, ни просторне границе, а улога преводаца постаје све битнија. У модерном друштву представници различитих култура и цивилизација све више сарађују, комуницирају, размењују информације, а сврхуни преводи из области економије, технике, политике, културе и

других области постају све траженији. Резултат интеграционих процеса у култури, науци и економији свакако је све већи број мултијезичких контаката. Због размене искустава у различитим сферама људске делатности, као и заједничких пројекта, рад преводилаца је све потребнији и неопходнији. Превођење је зато заиста значајна и неопходна делатност која омогућава боље разумевање, као и духовну и материјалну размену међу народима.

Професионална обука, поред сталне праксе, игра непроцењиву улогу у припреми професионалних преводилаца. Без обзира на све већу улогу преводиоца у савременом друштву, чини се да и даље не постоји, чак ни у ширим професионалним круговима, довољна свест о томе које све компетенције и способности подразумева преводилачки посао. Добро познавање матерњег и страног језика само је један од предуслова за добро превођење. Поред језичких вештина, преводилац треба да влада вештинама формирања и презентовања текста који одговара датој комуникативној ситуацији и циљевима говорника, да препознаје комуникативне циљеве. Важно је и познавање културе земље, као и менталитета. Преводилац треба да има и широку општу културу и добро познаје материју која је предмет превођења. Преводилац у свом послу наилази на текстове најразличитије тематике, тако да се од њега захтева широка информисаност и константно обогаћивање знања, као и умеће коришћења различитих извора информација.

Посебне преводилачке вештине се формирају путем упознавања с преводилачким стратегијама и техникама, као и увежбавањем лексичко-семантичких, граматичких и текстуалних трансформација. Преводилац треба да уме да изабере и примени потребан метод како би превазишао постојеће међујезичке разлике. Осим тога, различите врсте превођења (рецимо, усмено – консекутивно, симултано и сл.) захтевају посебне вештине као што су меморисање и бележење, језичка компресија и друго.

Такође треба истаћи личне когнитивне и психичке способности преводиоца. Он стално учи и усавршава се, а модерно време му нуди све већи број техничких помагала и алата. Превођење је и сложен облик менталне активности која подразумева брзину реаговања, распоређивање пажње, меморисање информације, као и психичке особине као што је флексибилност, отпорност према стресу и др. Најзад, од преводилаца се траже познавање бонтона и етичких норми, култура гласа и култура понашања.

Резимирајући преводилачке вештине, руски научник В. Комисаров говори о формирању посебне „језичке личности преводиоца“: „У процесу стварања професионалне преводилачке компетенције формира се јединствена језичка личност, која има низ разлика од `нормалне` личности која није преводилац. Ове разлике се откривају у свим главним аспектима говорне комуникације: лингвистичком, текстуалном, комуникативном, личном и професионално-техничком“ (Комисаров 2002: 326).

Управо је професионална обука призвана у помоћ будућим преводцима да стекну све неопходне вештине за квалитетно обављање посла. Нарочито су значајне комплетне обуке које се организују на универзитетима и факултетима, где се пажња посвећује како теоријским, тако и практичним аспектима превођења.

Филолошки факултет у Београду је препознао важност и значај преводилачког позива, те професионалне обуке будућих преводилаца. Констатовано је да је поред предмета из превођења на основним студијама неопходно и специјално школовање на нивоу мастер студија за оне студенте који су се определили за преводилачки смер. На Факултету су још 2010/2011. године и касније покретане иницијативе о оснивању мастер програма из превођења. Прво шестогодишње искуство био је мастер програм „Конференцијско, стручно и аудио-визуелно превођење“ (КСАП, или МСИТ у енглеској терминологији – Master in Conference Interpreting and Translation), извођен од школске 2017/2018. до школске 2022/2023. године, уз стручну и финансијску подршку Генералне дирекције за превођење (SCIC) Комисије ЕУ у Бриселу. У првој години програма извођена је настава за три страна језика: енглески, немачки и француски. Већ од друге године мастер програма, тј. од школске 2018/2019, овој групи језика су придодати и руски, шпански и италијански језик. Списак језика се за пет година постојања студијског програма ширио, тако да су обухваћени и кинески, турски, јапански, мађарски, арапски и грчки језик. Сваки кандидат је бирао први и други страни језик.

Првенствени циљ реализованог мастер програма, у складу са интересовањима и усмерењем кандидата, било је пружање основа из теорије усменог превођења, као и практично оспособљавање студената за консекутивно и симултано превођење и рад у кабинџ, будући да Филолошки факултет у Београду поседује опремљене кабине за симултано превођење. Осим тога, Катедра за славистику има и фонетску лабораторију, коју је 2013. године опремио Фонд „Руски свет“.

Студијски програм је трајао две године. Предавања су била заједничка за све студенте КСАП-а: Српски језик, Технике писменог и усменог превођења 1 и 2, Студије писменог и усменог превођења, Увод у професију и професионалну етику, Преводне технологије и истраживања за усмено и писмено превођење и још неколико предмета. Студенти су на вежбањима били подељени у групе по страним језицима; за први страни језик се преводило у оба смера, а за други страни језик само са страног језика на матерњи. Практична настава је подразумевала знатан број часова како би полазници што боље савладали технике превођења. Прва два семестра на КСАП-у била су посвећена консекутивном превођењу, а трећи и четврти симултаном. У прва два семестра су извођена вежбања из писменог превођења у оквиру предмета Превођење економских и политичких текстова. Студенти су вежбали с много елана, посвећено радили, а велики део

времена је заузимао самостални рад студената, као што превођилачка професија и захтева.

Четврти семестар је био посвећен стручној пракси и изради завршног рада. Студенти су у оквиру КСАП-а заједно са својим наставницима били укључивани и у стручне пројекте. Један од њих је било превођење чланака за Википедију на српски коришћењем превођилачких алата (традос и други).

Мастер програм КСАП био је озбиљан пројекат и подухват и захваљујући њему наставници и сарадници Филолошког факултета стекли су додатно искуство у области осмишљавања, креирања и извођења професионалне обуке за преводиоце. О овом програму, а посебно о изазовима и недоумицама са којима се срећу факултети при осмишљавању курикулума за наставу превођења детаљније је писала Мирјана Даничић (Даничић 2018). У свом раду она је истакла потребу да, у складу са савременим тенденцијама у транслатологији, „наставни садржај би требало да обухвати поред увода у студије превођења и увод у студије културе, а посебно однос језика и културе у смислу да је језик одраз културе једног друштва, где културу треба схватити у најширем могућем смислу“ (Даничић 2018: 143). Као што ћемо даље видети, студије културе заузеће важно место у новом мастер програму Филолошког факултета Универзитета у Београду.

Спајањем традиционалних и најсавременијих метода, а на основу стечених искустава, на Филолошком факултету Универзитета у Београду разрађен је проширени и унапређени студијски мастер програм *Превођење*, који почиње да се изводи у школској 2023/2024. години. Програм је покренут у тежњи Филолошког факултета да одговори на потребе савременог друштва и прошири превођилачко образовање и пружи највише превођилачке класификације својим студентима. Усклађен је са основним академским студијама и представља њихов логичан продужетак. У складу је са актуелним европским стандардима из превођења.

Нови мастер програм *Превођење* осмишљен је тако да по обиму, структури, садржају и циљевима буде целовит и свеобухватан. Укључује све врсте превођења: књижевно, усмено и стручно. Предвиђа укупно 50 места годишње од којих је 20 буџетских.

У студијском програму је заступљено 20 језика: енглески, руски, немачки, француски, шпански, италијански, мађарски, словачки, украјински, грчки, чешки, пољски, норвешки, дански, шведски, холандски, албански, турски, јапански и бугарски. Студенти могу (али не морају) бирати више страних језика уколико поседују одговарајући ниво знања конкретне страног језика (Б2–Ц1). Мастер студије могу да упишу и страни држављани ако имају неопходан ниво знања српског језика.

Идеја покретања новог мастер програма била је везана и за жељу Филолошког факултета да пружи студентима већу могућност приликом избора будућег занимања. Он је осмишљен као прави филолошки наставни

програм будући да нуди преко 150 предмета у којима су заступљене практично све врсте превођења. При том, програм је веома флексибилан: не постоје одвојени модули за усмено и писмено, књижевно и стручно превођење, него групе предмета из којих студент бира и комбинује предмете према својим афинитетима. Непостојање модула даје студентима мастер студија већу флексибилност и могућност да се опробају у разним врстама превођења. Овај студијски програм тако омогућава студентима раст, развој и усавршавање у складу с њиховим индивидуалним предиспозицијама, интересовањима и амбицијама.

Новина програма *Превођење* огледа се и у обухватању већег броја предмета из књижевног превођења, како би у њега били укључени филолози и с тим усмерењем. Филолошки факултет је препознао значај књижевног превођења и његову улогу у приближавању страних књижевности и култура читалачкој публици. „Књижевни превод је увек узајамна размена културних и духовних вредности, оригиналних слика и модела света“ (Каторова 2019: 554). Као што тврди Р. К. Мињар-Белоручев, „књиге из теорије превођења лепе књижевности допринеле су општој теорији превођења и поставиле темеље за развој општих проблема превођења“ (Мињар-Белоручев 1980: 13).

Нови мастер програм предлаже и знатан број предмета из културе и лингвокултурологије, што студентима омогућава да подигну ниво одговарајућих компетенција, да још боље упознају различите културе и дискурсе.

Настава траје две године, односно четири семестра. Фонд активне наставе је 20 часова недељно (10 часова предавања и 10 часова вежби) у прва три семестра. Настава се реализује кроз предавања, вежбе, семинарске радове, консултације, дискусије, усмена излагања, вежбе у кабинџи, као и самосталне (завршне и истраживачке) радове подруководством ментора.

Разноврсност програма чине и предмети распоређени по семестрима на следећи начин.

У првом семестру студенти имају три изборне групе предмета.

1) Теорија превођења – ова група предмета садржи 8 теоријских предмета из области писаног и усменог превођења од којих студент бира један предмет: *Превођење и култура; Транслашологија – специјални курс; Теорија и техника књижевног превођења; Теорија превођења за славистџе; Усмено превођење: техника, етика и култура; Студије књижевног превођења; Општа теорија превођења; Теорија и техника књижевног превођења: шурколошџија.*

2) Практична настава превођења са савременим језиком и теоријом превођења – у ову групу спадају предмети из различитих врста превођења (усменог, писменог, књижевног и стручног) за различите стране језике, као и вежбања из савременог српског језика – правописа, лексикологије, примењене синтаксе српског језика итд. Из ове групе предмета сваки студент бира три предмета од понуђених 55.

3) Лингвокултурологија и студије културе – група предмета који се баве превођењем и културом, односом између српске културе и страних култура, дискурсом интернета, јавне комуникације, психологијом читања, као, на пример: *Историја и њакса њисаној превођења: срјско-француска сусређања; Русистичка лингвокултурологија: теорија и наставна ѡримена; Феномени руске културе у наставном ѡроцесу; Умберто Еко у науци, култури и књижевности; Грчка и Балкан кроз ѡризму фразеологије и културе; Срјско-словеначке међукултурне студије* и многи други занимљиви предмети. Од понуђена 22 предмета студент бира један.

У другом и трећем семестру студенти бирају предмете у оквиру две поменуте изборне групе: 1) Практична настава из превођења са савременим језиком и теоријом превођења (студенти бирају 4 предмета од 36 у другом, односно 4 од понуђених 78 у трећем семестру); 2) Лингвокултурологија и студије културе (студенти бирају један предмет из ове групе од понуђених 6 у другом, односно један од понуђених 23 у трећем семестру).

Сви предмети из првог семестра понављају се у трећем како би студент, уколико је пропустио да одабере неки од практичних или теоријских предмета из првог семестра, могао да им се врати.

Четврти семестар предвиђа три обавезне активности: *Стручна ѡракса, Студијско истраживање за завршни рад, Мастер рад – израда и одбрана.*

Као што видимо, нови мастер програм *Превођење* је заиста концепиран као свеобухватан, разноврстан и модеран, али и флексибилан и максимално прилагођен различитим индивидуалним интересовањима студената. Студијски програм *Превођење* помаже студентима да развију не само способност слободног изражавања мисли на матерњем и страном језику, већ их учи како да превазиђу стресне ситуације, сарађују с другим људима, посредују у међуљудској комуникацији, примењују најсавременије алате приликом решавања преводилачких задатака... Посао преводиоца тражи стално усавршавање и сама материја с којом преводалац ради често превазилази његова знања и мотивише га да стално напредује.

Сви студенти заинтересовани за похађање овог програма полажу пријемни испит из српског и основног страног језика. На писменом тесту из српског језика проверава се колико добро познају граматику и правопис српског језика, савремену лексику и фразеологију, као и лексику чија је употреба у савременом језику ограничена. Посебна пажња у тесту поклоњена је интерпункцији. Такође се проверавају вештина рада с текстом и анализе текста (cloze-текстови или текстови за допуњавање, преформулације).

Писмени тест из страног језика се састоји од неколико делова: лексичко-граматички тест, превод књижевног текста са страног језика на српски, у многим случајевима и стручни превод у оба смера.

Катедре које су понудиле предмете из усменог превођења организују и усмени део испита где се помоћу метода когнитивног шедоунга испитују когнитивне вештине и вештине за усмено превођење. Своје искуство

у примени тог метода управо у оцењивању студената поделила је с колегама професор Филолошког факултета Анете Ђуровић, која је свој систем тестирања разрадила на основу концепције Катрин Шабас и других научника (Ђуровић 2011; Chabasse 2009). Когнитивни шедоуинг подразумева осмишљено понављање реченица и одговоре на питања најширег општег садржаја, као и оног везаног за културу земље, на истом језику или с променом језика. На овај начин наставник може да провери не само познавање културе и језичке вештине страног језика, него и когнитивне способности потребне за студије превођења, као и општу културу и информисаност.

Презентовани мастер програми представљају професионалну обуку која је веома важна за студенте како би усавршили своје језичке компетенције и систематизовали знање које су добили на академским студијама. Осим тога, они током професионалне обуке на мастер програму стичу нова знања која ће применити на пословима усменог (консекутивног, симултаног и превођења с листа), писаног (књижевног и стручног) и аудио-визуелног превођења.

Верујемо да ће нови мастер програм *Превођење* изазвати велико интересовање студената, будући да се ради о једној заиста свеобухватној професионалној преводачкој обуци. Сигурни смо да ће од понуђених преко 150 предмета свако наћи оно што му одговара и да ће полазници мастер програма развити и усавршити способности неопходне за адекватан одговор на све изазове преводачког посла.

Филолошки факултет Универзитета у Београду, као традиционално један од најзначајнијих центара за обуку преводаца у нашој земљи, увођењем и унапређењем савремених мастер програма усклађених с важећим европским стандардима из превођења, негује и развија преводачку традицију и тежи да одговори на најактуелније потребе модерног друштва.

Литература

- Даничић Мирјана. „Неке дилеме, недоумице и изазови у настави превођења на академском нивоу“. *Иновације у настави XXXI 2018/1* (2018): 141–147.
- [Daničić Mirjana. „Neke dileme, nedoumice i izazovi u nastavi prevođenja na akademskom nivou“. *Inovacije u nastavi XXXI 2018/1* (2018): 141–147]
- Миньяр-Белоручев Р.К. *Общая теория перевода и устный перевод*. Москва: Воениздат, 1980.
- [Min'iar-Beloručev R.K. *Obščhaia teoriia peregoda i ustnyi perevod*. Moskva: Voenizdat, 1980]
- Каторова А.М.. *Художественные переводы и их роль в диалоге литератур народов России на современном этапе развития*. <https://cyberleninka.ru/article/n/hudozhestvennye-perevody-i-ih-rol-v-dialoge-literatur-narodov-rossii-na-sovremennom-etape-razvitiya/viewer> 10.10.2023.

[Katorova A.M., Khudozhestvennyye perevody i ikh rol' v dialoge literatur narodov Rossii na sovremennom etape razvitiia. [https:// cyberleninka.ru/article/n/hudozhestvennyye-perevody-i-ih-rol-v-dialoge-literatur-narodov-rossii-na-sovremennom-etape-razvitiya/viewer](https://cyberleninka.ru/article/n/hudozhestvennyye-perevody-i-ih-rol-v-dialoge-literatur-narodov-rossii-na-sovremennom-etape-razvitiya/viewer) 10.10.2023.]

Комиссаров В.Н. *Современное переводоведение: Учебное пособие*. Москва: ЭТС, 2002.

[Komissarov V.N. *Sovremennoe perevodovedenie: Uchebnoe posobie*. Moskva: ETS, 2002]

Chabasse Chaterine. *Gibt es eine Begabung für das Simultandolmetschen? Erstellung eines Eignungstests*. Berlin: Saxa Verlag, 2009.

Đurović Annette. „Entwicklung eines umfassenden Eignungstests für Dolmetscher – Selbstorientierung und Diagnose.“ *Jezik struke: izazovi i perspektive: Zbornik radova*. Beograd: Društvo za strane jezike i književnosti Srbije, 2011: 546–553.

Светлана Голяк, Бояна Сабо

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБУЧЕНИЕ ПЕРЕВОДЧИКОВ: ПРОГРАММЫ МАГИСТРАТУРЫ ПО ПЕРЕВОДУ НА ФИЛОЛОГИЧЕСКОМ ФАКУЛЬТЕТЕ БЕЛГРАДСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

Резюме

Современные глобальные процессы, развитие информационных технологий, все большее число мультиэтнических контактов обуславливают ускорение обмена информацией и все бóльшую востребованность профессионального перевода. Ответом на вызовы профессии переводчика служит постоянное совершенствование различных переводческих компетенций, что может обеспечить профессиональное обучение на университетском уровне (магистратура по переводу).

В работе представлен опыт реализованной программы магистратуры *Конференционный, специальный и аудиовизуальный перевод*, организованной на филологическом факультете Белградского университета с 2017/18 по 2022/23 учебный год, а также описана программа и специфика новой магистратуры *Перевод*, которая вводится на филологическом факультете в Белграде с 2023/24 учебного года. Рассмотрены цели, формы и организация обучения в контексте требований профессии и формирования переводческих компетенций, а также интересов обучаемых.

Ключевые слова: устный и специальный перевод, перевод художественной литературы, магистратура, обучение переводчиков, филологический факультет в Белграде.

Руџица Радојчић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику
ruzicaradojic11@gmail.com

UDC: 343.98:811.163.41'373
343.98:811.161.1'373
DOI: <https://doi.org/10.18485/prevod.2023.42.89.4>
Примљен: 25.10.2023.
Прихваћен: 25.11.2023.
Стручни рад

ЈЕЗИК КРИМИНАЛИСТИЧКЕ ТЕХНИКЕ (РУСКО-СРПСКА ПАРАЛЕЛА)

Рад се бави лексичким, граматичким и синтаксичким карактеристикама језика криминалистичке технике и форензике у руском и српском језику. Такође указујемо на стилистички аспект овог микројезика, као и на могуће проблеме и специфичности приликом превођења конкретних терминолошких јединица.

Кључне речи: криминологија, криминалистика, криминалистичка техника, форензика, терминологија, језик за специјалне циљеве.

The paper explores the lexical, grammatical, and syntactic aspects of language related to criminal investigation techniques and forensics in both Russian and Serbian. Additionally, it examines the stylistic elements of this specialized micro-language, and highlights possible challenges in translating specific terminologies.

Key words: Criminology, Criminalistics, Forensic, Forensic Science, terminology, Language for specific purposes.

Различите области човекове делатности подразумевају и употребу одређених језичких средства која за циљ имају прецизније дефинисање начина комуникације у оквиру различитих научних и стручних дисциплина. Језик омогућава комуникацију у многим областима човекове друштвене делатности, што чини основ комуникативне функције језика, која константно егзистира кроз различите фазе развоја друштва и у складу са тиме подразумева и одређене промене које утичу на облике његовог постојања (исп. Митрофанова 1985: 8–9). С обзиром на све присутнији и бржи научни и технолошки напредак, у другој половини 20. века језик науке се почиње афирмисати као једна од важнијих тема лингвистичких истраживања, посебно у оквиру стилистике. Како наводи О. Д. Митрофанова, „Од 60-их

година почињу истраживања у којима се језик науке анализира и валоризује у оној мери у којој се говори о стилловима и стилистици уопште“ (Митрофанова 1985: 7).¹ Језичка средства која се одликују стилском неутралношћу карактеристична су за језик науке и различитих научних, односно струковних области. Такође, језик науке не би могао функционисати без употребе термилошких јединица за означавање појмова који прецизирају појаве карактеристичне за конкретну научну дисциплину.

Ако посматрамо писмени струковни функционалностилски комплекс, можемо издвојити не само научни, већ и административни функционални стил у који сврставамо и језик криминалистичке технике и форензике, који се одликује „специфично употребљеним језичким средствима, пре свега лексичким и фразеолошким (...), што доводи даље и до поделе на микројезике (или подјезике)“ (Кончаревић 2023: 18). У овом смислу микројезик криминалистичке технике могли бисмо дефинисати као уређени скуп језичких (лексичких и граматичких) категорија без којих се не би могла остварити комуникација у овој предметној области, како писмена, тако и усмена.

У литератури срећемо термине као што су *језик / њојезик науке, специјални језик, стручни језик, језик струке, језик стручне/професионалне комуникације*. У новије време све је више радова који се баве језиком струке, тј. језиком за специјалне циљеве (*language for specific purposes* – LSP / язык для специальных целей ЯСЦ). Ова појава проистиче из константног пораста броја термина и језичких средстава за специјалну употребу, тј. лексике која је карактеристична за науку, технику и посебне области појединих струка, без чега професионална комуникација између представника одређене научне или струковне области не би била могућа, или би у знатној мери била отежана (исп. Сорокина 2016: 169–170). Како уочава Папрић, савремени свет све више тежи интернационализацији која дотиче широки спектар области друштвеног живота, што резултира интензивирањем комуникације на међународном нивоу, развијањем и продубљивањем економске, културне и научне сарадње, из чега проистиче и „позиционирање међународних компанија на тржишту рада, покретање интернационалних научних пројеката, као и раст научно-стручних часописа и литаратуре на страном (руском) језику“, те самим тим „потреба за оптимизацијом специфичне међукултурне комуникације, а у вези са тим и изучавањем страног (руског) језика струке постаје све већа“ (Папрић 2016: 11).

Важан елемент језика струке јесте термин. То је најчешће моносемична лексема која прецизира одређени појам из науке, технике, уметности и осталих научних дисциплина, односно струковних области.

1 «Начиная с 60-х гг. появляются исследования, где язык науки рассматривается и оценивается постольку, поскольку речь идет о стилях и стилистике в целом» (Митрофанова 1985: 7)

Једна од основних функција термилошке јединице јесте именовање, номинализација, тј. означавање специјалног појма из одређене научне, односно струковне области. Термин често настаје тако што лексема из језика опште комуникације постаје део неког терминсистема при чему лексема добија одређена ограничења (исп. Митрофанова 1985: 35). Језик опште комуникације представља основ за стварање језика науке, чија је основна карактеристика прецизност. Да би лексема из општег језика постала термин, она најчешће пролази кроз процес преноса значења по сличности (метафоризација), док термилошке јединице позајмљене из других језика морају проћи кроз одређене степене адаптације у складу са структуром језика примаоца. У овом смислу може се говорити и о настанку специфичних израза у језику криминалистичке технике.

Када је реч о криминалистици, она је свој легитимитет као научна дисциплина стекла захваљујући свом методолошком приступу систематизацији и анализи постојећих криминалистичких правила, у складу са важећим законима (позитивно-правна метода). Како наводи Модли, „Иако још има појединих скептика, криминалистика се данас сматра знанственом дисциплином. То се темељи на томе што она има свој методолошки сустав путем којег критички опсервира постојећа правила криминалистике (*de lege lata*)“ (Modly 2002: 43).

Криминалистичка техника покрива један део ширег опсега делатности којима се бави форензика као наука: „За форензику се може рећи да је то наука која као основни алат корисити посматрање и тумачење физичких доказа, а све у циљу разрјешавања кривичних дјела“ (Stanković 2020: 25).² Иако се форензика схвата као шири појам у односу на криминалистичку технику, с обзиром на чињеницу да користи достигнућа више научних области у циљу разрешавања кривичног дела, ипак се на српском говорном подручју често уочава синонимична употреба термина *криминалистичка техника* и *форензика*.³

С обзиром на то да је реч о релативно младој науци, навешћемо неколико основних података из историје криминалистике код нас. Почети криминалистичке технике у Србији везују се за 1904. годину, када је основано Антропометријско-полицијско одељење при Министарству унутрашњих дела у Београду, да би 1911. године била уведена и дактилоскопска

2 Термин *форензика* потиче од латинског придева *forēnsis* (пред форумом, пред судом) (исп. Stanković 2020: 25).

3 Када говоримо о криминалистичкој техници и форензици, требало би поменути и основне разлике између криминологије и криминалистике. Наиме, криминологија је наука која има задатак да са друштвеног, социјалног аспекта објасни узроке постојања криминалитета. Она се превасходно бави предусловима за настајање делинквенције, као и њеним сузбијањем. Криминалистика, пак, користи своју методологију, као и тактичко-техничке мере за откривање и превенцију делинквенције (исп. Modly 2002: 50).

регистрација криваца по Вучетићевом систему.⁴ У Првом светском рату почело се са истраживањем масовних злочина над цивилним становништвом, стога је званично позван др Рудолф Арчибалд Рајс који у Србију долази 1914. године.⁵ Између два светска рата руски емигранти Сергеј Трегубов и Александар Андонович годинама су радили у криминалистичкој техници, а 1935. године издали су „Криминалну технику“, прву стручну књигу из ове области у Србији (ИКТС 2021). Поређења ради, поменућемо да је прва научна публикација која носи наслов „Криминологија“ објављена 1885. године у Италији. Аутор је био италијански правник и криминолог Р. Гарофало (Писаревская – Дворжицкая 2023: 5).

Ова наука доживела је велики напредак и висок степен развоја, што је условило и тесну везу са осталим друштвеним и природним наукама. Према уџбенику Н. Станковића, форензика данас обухвата следеће области: криминалистику, форензичку патологију, форензичку токсикологију, форензичку стоматологију, биологију, форензичку антропологију, форензичку психијатрију, форензичку медицину, форензичку психологију, форензичку ентомологију (Stanković 2020: 25). Поред наведених, данас такође можемо говорити и о многим другим областима у оквиру форензике, као што су: дигитална форензика, рачунарска форензика, форензичка антропологија, форензичка археологија, форензичка генетика, форензичка ДНК анализа, форензичка токсикологија, форензичка геофизика, форензичка метеорологија, као и остале, међу којима своје место налази и форензичка лингвистика која примењује лингвистичке методе анализе у истражним и судским поступцима, бавећи се у првом реду „типовима индивидуалних говорних и језичких карактеристика које служе као форензички маркери приликом идентификовања и верификовања говорника“ (Kašić – Đorđević 2010: 126).

Криминалистичка форензика бави се вештачењима која се тичу различитих области, као што су: судска медицина, биологија, хемија, физичка хемија, токсикологија, трасологија, балистика, дактилоскопија, вештачење рукописа (графологија), форензичка психологија и полиграфска испитивања, електронска и информатичка вештачења и др. Форензика детаљно

4 Иван Вучетић, Аргентинац црногорског порекла, рођен 1858. године на Хвару. Од своје тридесете године радио у Централном одељењу полиције у Ла Плати. Формирао је Канцеларију за антропометријску индетификацију, као и Центар за дактилоскопију. Први у свету је 1891. године поставио „систематику десетопрстне дактилоскопске збирке“. Умро је 1925. у Аргентини. Полицијска академија у Ла Плати носи његово име (*Escuela de Policía Juan Vucetich*), као и *Центар за форензична испитивања, истраживања и вештачења „Иван Вучетић“* у Загребу. <<https://forenzika.gov.hr/povijest-centra/84>>18.11.2023. <<https://www.mseg.gba.gov.ar/areas/Vucetich/index.html>> 18.11.2023.

5 Др Рудолф Арчибалд Рајс (1875–1929) основао је Институт за техничку полицију и криминалистику у Лозани, а у Београду је запамћен као оснивач Техничке полиције.

анализира материјалне доказе, као и поступке за решавање злочина. Једна од најважнијих категорија на којима се заснива истрага у криминалистици и форензици јесте *тпраі*. Он подразумева доказе који потврђују кривицу (*corpus delicti*) и доказе о начину на који је извршено кривично дело (*modus operandi*) (исп. Stanković 2020: 25). Стога је потребно да форензика располаже савременим средствима за рад, у циљу што ефикаснијег извршавања својих задатака (рачунари, компјутерски програми, као и апаратура за рад у лабораторијским условима). С тим у вези и терминологија ове области позајмљује лексикку из других научних и струковних дисциплина.

Као што је раније речено, у раду ћемо се нешто детаљније бавити језиком криминалистичке технике, који свакако представља посебну грану језика криминалистичке науке као шире области. У нама доступној литератури нисмо евидентирали већи број радова који разматрају питања специјалног језика криминалистике и њених подобласти, стога ћемо навести једно одређење које даје Д. А. Степаненко управо о језику криминалистике: „Језик криминалистичке науке (...) може се дефинисати као сложени систем знакова, (...) детерминисан својим предметним пољем, стилем мишљења, доминантним истраживачким парадигмама, који омогућава сакупљање, чување и преношење информација, као и њихову теоретизацију и емпиријско тумачење“ (Степаненко 2020: 227).⁶

С обзиром на то да језик криминалистичке технике подразумева не само одређене термине, предмет и поље истраживања, већ и писмену реализацију најчешће у форми *извештаја*, можемо рећи да га ово по стилској припадности квалификује и као део административног функционалног стила. Не занемарујући стилске одлике, у овом раду ћемо више пажње посветити лексичким, морфолошким и синтаксичким карактеристикама овог микројезика. Пошто нам је већи део документације из ове области недоступан због степена њене тајности, карактеристике језика криминалистичке технике нећемо моћи да илуструјемо примерима из оригиналних криминалистичких извештаја. Стога смо се определили за примере из Националног корпуса руског језика (НКРЯ), Корпуса савременог српског језика на Математичком факултету Универзитета у Београду (КССЈ) и интернет ресурса.

Из претходних навођења можемо извести одређење појма језика криминалистичке технике, односно форензике. У раду ћемо под овим појмом подразумевати уређени систем општих и посебних појмова (у ужем и ширем криминалистичком контексту), који се на језичком плану изражавају одређеном специјалном лексиком, тј. терминолошким јединицама

6 «Язык криминалистической науки (...) можно определить как сложную знаковую систему, (...) детерминированную её предметным полем, стилем мышления, доминантными исследовательскими парадигмами, обеспечивающую накопление, сохранение и передачу информации, а также её теоретизацию и эмпирическую интерпретацию» (Степаненко 2020: 227).

из области која има свој предмет и методологију истраживања и бави се најпре прикупљањем и анализом индиректних или директних (тј. материјалних) доказа о извршеном кривичном делу. Са аспекта стилистике његову припадност одређујемо у оквиру научног и административног функционалног стила писменог струковног функционалностишког комплекса. У новије време уочава се пораст броја термина у језику криминалистике, што је директно повезано са развојем криминологије и криминалистике као научних области, не само са теоријског, већ и са практичног аспекта. У употреби су не само старији или новији термини који се везују искључиво за језик криминалистичке струке, већ и терминолошка лексика која паралелно припада општем језику и језику криминалистике или је, пак, карактеристична како за криминалистику, тако и за друге струковне и научне области. Криминалистичка техника по природи своје делатности користи достигнућа из различитих области, те стога долази до позајмљеница из других терминолошких система, односно микројезика. Језик ове струке обогаћује се новим терминима који означавају појмове из других области: информационих технологија, математике, математичке логике, теорије вероватноће, научних области као што су биологија, хемија, медицина и сл. У најновије време веома се активно одвија процес унификације терминологије криминалистике и форензике, што је карактеристично како за руски, тако и за српски језик.

Како је то уобичајено у језицима одређених струка, тако и специјални језик форензичке струке подразумева одређене специфичности на различитим језичким нивоима. Поменућемо оне најуочљивије.

На лексичком нивоу као најчешће карактеристике у оба језика уочавамо интернационализме који су преузети претежно из латинског, грчког, француског, а у новије време и из енглеског језика. Тако нпр. у руском језику лексема *дактилоскойия* потиче од грчког (*δάκτυλο / dactylo – ἄρσῆ*) и латинског *skorreo – ĩlegam* (српски: *дактилоскойија*), затим *ѳрасолоѳија* (српски: *ѳрасолоѳија / ѳрасеолоѳија*) од француског *la trace* у значењу *ѳраѳ* и грчког *λόγος – наука*, лексема *ѳороскойиия* води порекло од грчког *πόρος*, што значи *оѳвор* и латинског *skorreo – ĩlegam* (српски: *ѳороскойија*), *ѳдѳескойиия* потиче од енглеског *edge* у значењу *ивица*, *ѳраница* (српски еквивалент нисмо евидентирали) и т.д. Такође је уочљива употреба именица средњег рода са суфиксима *-ение (-ание)*, *-оѳѳь*, *-сѳѳво* (у српском језику такође *-ање*, *-ење*, *-оѳѳ*, *-сѳѳво*), што је одлика апстрактне лексике: *преступление*, *раскрытие* преступления, *расследование*; *преступность*; *доказательство*, *убийство*, *разбирательство*; *вешѳачење*, *оѳкривање* злочина, *исѳѳѳивање*, *ѳраћење*; средство извршења кривичног дела и сл. Честе су и двотематске речи са другим елементом *-вед* и *-ведение* (српски: *-лоѳ* и *-лоѳија*) и *-скойиия* (српски: *-скойија*). Следећа лексичка карактеристика која је глобално заједничка не само за језик науке, већ и за терминологију различитих струка огледа се у сужавању полисемије. Још једна

лексичка одлика изражена је у извесној униформности лексема, тј. у минимализацији избора разноврснијих лексичких јединица.

Лексичке карактеристике илустроваћемо примерима на руском и српском језику.

- (1) Со шнура, может, удастся *потожировые* [следы] снять, а так отпечатков полно... (НКРЯ)
- (1') Можда ћемо успети да скинемо *шрапове зноја и масћи* са кабла, а иначе отисака има доста... (превод наш)
- (2) Термин «*пороскопия*» предложен француским криминалистом Локаром, выдвинувшим идею использования отображений пор в целях идентификации.
<<https://crimlib.info/%D0%9F%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%8F>> 17.10.2023.
- (2') Термин „*пироскопија*“ предложио је француски криминолог Локар, који је изнео идеју о коришћењу одраза пора у циљу идентификације. (превод наш)
- (3) *Хироскопия* (хиро-+греч. *skopeo* рассматривать, исследовать) способ идентификации личности, основанный на изучении индивидуальных особенностей строения кожи ладонной поверхности кисти.⁷
<<https://dic.academic.ru/dic.nsf/medic2/50202>> 18.10.2023.
- (3') *Хејроскопија* (хиро-+грч. *skopeo* разматрати, истраживати) је метода идентификације личности заснована на проучавању индивидуалних структурних карактеристика коже површине длана шаке. (превод наш)

На *морфолошком* нивоу истакли бисмо употребу вишечланих генитивских синтагми и генитивских низова у руском језику (*совершение преступления; осмотр места преступления; в целях раскрытия расследования и предупреждения преступлений*), као и придевско-именских (*потожировые следы; наружное наблюдение; вещественное доказательство*) и глаголско-именских (*совершить преступление; снять отпечатки; вести наружное наблюдение*). Такође уочавамо да употреба презента и перфекта превалирају у односу на остале глаголске облике. Када је реч о српском језику, морфолошке карактеристике су сличне. Наиме, такође се уочавају генитивске синтагме и низови (*иурећлед лица месћа; њозиција лица месћа; вештачење вајреној оружја; шрапови њаиларних линија*), придевско-именске (*материјални доказ; трафолошко вештачење; њаиларне линије*) и глаголско-именске синтагме (*извршићи увићај; установићи њозицију лица месћа; сироводићи њраћење лица*) и сл.

7 У руском језику се поред термина *хироскопия* користи и *пальмоскопия*.

Неке од ових карактеристика видимо у следећим примерима који садрже неколико наведених модела термилолошких синтагми.

- (4) Что ей мешало всё осмотреть вокруг до дождя, нет, увлеклась версией с красками, забыла о главном: первое и обязательное условие следствия – *осмотр места происшествия*. (НКРЯ)
- (4') Шта јој је сметало да пре кише прегледа све около, али не, понела ју је верзија са бојама, а заборавила је на главну ствар: први и обавезан услов истраге је *увиђај / анализа лица места*. (превод наш)
- (5) (...) пронађено је више идентичних трагова, али се за анализу узима само један траг, који је „најподеснији“, (...) или нешто друго, јер *вештаци дактилоскопери* нису лично били у становима, већ су обрађивали и упоређивали *трагове њајиларних линија* које су им доставили оперативци криминалистичке технике МУП-а Србије. (КССЈ)
- (6) Према његовим речима, *трафолошко вештачење* пред судом је од кључног значаја, јер се њиме утврђује веродостојност писаних докумената. *Графологија*, наука која се бави проучавањем рукописа, незаменљива је када је потребно утврдити веродостојност теста-мента и сличних докумената . . . (КССЈ)
- (7) *Почерковедческая экспертиза* пришла к однозначному выводу: накладные на бензин, выдававшиеся представителям фирм и кооперативов, «принадлежат перу» Шелепина. (НКРЯ)
- (7') *Графолошко вештачење* дошло је до недвосмисленог закључка: рачуни за бензин који су издати представницима фирми и задруга „припадају Шељепиновом перу“. (превод наш)
- (8) Службена лица која *врше њрисмотру* морају се повиновати одредбама овог Члана и законима уговорне стране на чијој територији делују.

Занимљиво је напоменути да се у руском језику *графология* посматра као псеудонаука, док се *почерковедение* и *почерковед* (српски: *трафологија*, *трафолог*) користе у језику криминалистичке технике као легитимни називи за грану форензике, односно за стручњака који се њоме бави.

На *синтаксичком* нивоу примећујемо употребу партиципских конструкција у руском језику: *регистрация и розыск лиц, совершивших преступные действия*. Пасивне конструкције са агенсом у инструменталу такође нису ретка појава у језику криминалистичке технике, а када је реч о сложеним реченицама, најчешће се срећу узрочне и узрочно-последичне. Изнете тврдње допунићемо следећим примерима.

- (9) В итоге, добавил руководитель МВД: «*Раскрыто много преступлений, проведены профилактические мероприятия, отмечается*

серьёзное снижение уровня преступности в регионе», хотя это заслуга сотрудников ГУВД всех регионов СЗФО, а не только Петербурга и Ленобласти. (НКРЯ)

- (10) У периоду од маја до новембра било је 88 убиства, а у периоду од новембра прошле до маја ове године укупно је било *извршено* 69 убиства. Министар је указао да се од укупног броја убиства за 45 није знао извршилац, али да је 38 *расветљено* и навео да то углавном нису убиства као последица организованих акција, већ „породична, *загесна* или ситуациона убиства“. (КССЈ)

Примери (9) и (10) илуструју форму карактеристичну за *извештај*, посебно у примеру (9), где уочавамо употребу пасивне конструкције, облик партиципа, као и генитивске синтагме. У примеру (10) на српском језику издвајамо глаголске прилоге, као и употребу перфекта. У овом примеру скренућемо пажњу на придев *загесни*, као и на лексему *загес* која значи „ненамерно или случајно оштећење сопственог или туђег здравља односно уништење сопственог или туђег живота. Поред појма задеса у судскомедицинском смислу, у кривичном праву задес се назива нехат, а у социјалном осигурању означава као несрећни случај“ (Veljković et al. 2010: 253). Као основне компоненте задеса наводе се *загесилац* (ненамерни извршилац задеса), *загешеник* (жртва задеса), као и *загешење* (сам чин задеса) (в. Veljković et al. 2010: 253). Приликом превођења ових лексема са српског на руски језик може доћи до проблема у проналажењу еквивалената. Треба имати у виду да се према *Кривичном законуку РФ* злочин/убиство може догодити *по неосторожности* (услед неопрезности / несмотрености), *по легкомыслию* (услед непажње / лакомислености) или *по небрежности* (услед немарности), што спада у нехат, или нехатно лишавање живота. Руски еквивалент за српски термин *загес* налазимо међу наведеним лексемама (*неосторожность*, *небрежность*) или *несчастный случай* (*насильственная случайная смерть вследствие несчастного случая*). За лексему *загесилац* еквивалент би могао бити *виновник по небрежности / неосторожности*, односно *неумышленный виновник*. За именицу *загешеник* еквивалент би могла бити лексема *жертва*, или синтагма *жертва несчастного случая*, а за *загешење* – *инцидент*, *казус*.

Сагледавајући неке од лексичких, морфолошких и синтаксичких одлика упознали смо се са извесним бројем термиолошких јединица из области криминалистичке технике (криминалистичке форензике). Поред основних и најчешћих лексема као што су *преступление* (српски: *злочин*), *преступность* (српски: *делинквенција*, *криминалитет*), *след* (српски: *траја*), *доказательство* (српски: *доказ*), *вещественное доказательство / вещдок* (српски: *материјални доказ*), *улика* (српски: *доказ*), *следователь* (српски: *истражилац*), *дознаватель* (*иследник*), *почерковедение* (српски: *трафологија*), генитивске синтагме *место преступления* (српски: *место злочина /*

лице месџа), совершение преступления / совершение уголовного дела (српски: извршење кривичној дела), детектор лжи; полиграф (српски: *дејекџор лажи; џолиграф*), отпечатки палъцев (српски: *оџисци џрсџију*), криминалистичка техника и форензика такође користе и термилошке јединице као што су руске лексеме: *сокрытие преступления* (српски: *џрикривање злочина*), *криминалистическая характеристика / форензическая характеристика преступления* (српски: *форензичка каракџерисџика кривичној дела*), *потожировые следы* (српски: *џраџови зноја и масџи*) и друге. Свакако, извесно је да се језик криминалистичке технике и форензике и даље развија, посебно са увођењем нових технологија у процес рада.

У оквиру закључних разматрања навешћемо да под језиком криминалистичке технике подразумевамо уређени систем опшћих и посебних појмова из области криминалистике који се у језику изражавају одређеном специјалном лексиком, тј. термилошким јединицама из ове области. Са аспекта стилистике посматрамо га у оквиру научног и административног функционалног стила писменог струковног функционалностилског комплекса. Уочавамо да у новије време језик криминалистике постаје богатији у термилошком погледу, што је одраз развоја криминологије и криминалистике као научних области. Користећи достигнућа из различитих области, долази до позајмљивања или трансфера из других термилошких система, односно микројезика (информационе технологије, математика, теорија вероватноће, биологија, хемија, медицина). Паралелно са старијим терминима који се везују искључиво за језик криминалистичке струке, све више је у употреби термилошка лексика која је карактеристична како за криминалистику, тако и за друге струковне и научне области. Процес унификације терминологије криминалистике и форензике карактеристичан је како за руски, тако и за српски језик.

Такође, језик форензичке струке подразумева одређене специфичности на лексичком, морфолошком и синтаксичком нивоу. На свим нивоима језика карактеристике у оба језика су сличне. Извесне разлике евидентирали смо када је реч о српским терминима *џрафолоџија, вешџачење, лице месџа, задес*: у руском језику *графология* се поима као псеудонаука, за *вешџачење* се користи интернационализам *експерџиза*, за *лице месџа* уобичајено се користи синтагма *место преступления* (српски: *месџо злочина*), а за именицу *задес*, као и за њене изведенице *задесилац, задешеник* и *задешење* у литератури нисмо пронашли адекватне термилошке еквиваленте, те предлажемо своја преводачка решења. Учили смо употребу различитих глагола (*вести* у руском језику, односно *сџроводиџи* или *обављаџи* у српском језику) у руским синтагмама *вести наружное наблюдение / вести слежску*, односно у српским: *сџроводиџи џрађење* или *обављаџи џрађење*, као и различиту рекцијску допуну (инструментал у руском језику: *за кем* и акузатив у српском језику: *коџа*); такође, партиципске и пасивне конструкције чешће се употребљавају у руском језику.

Ове различитости понекад могу причињавати тешкоће приликом превођења са једног језика на други.

Перманентни развој ових области доводи до пораста броја нових језичких средстава овог микројезика.

Један од праваца будућег развоја језика криминалистичке технике и форензике видимо у појави вештачке интелигенције. У овом домену нови термини би се могли очекивати и у оквиру форензичке и рачунарске лингвистике које налазе своју примену у методама препознавања текста, као и откривању различитих садржаја на интернету у циљу даље обраде (исп. ИИРП). Ове претпоставке могу послужити као подстрек за даља лингвистичка истраживања у оквиру језика струке, посебно имајући у виду да тема језика криминалистичке струке, у шта спада и микројезик криминалистичке технике и форензике, досад није подробније истраживана.

Литература

- Кончаревић Ксенија. *Руски језик у филологији*. Београд: Филолошки факултет, 2023.
- [Končarević Ksenija. *Ruski jezik u filologiji*. Beograd: Filološki fakultet, 2023.]
- Митрофанова Ольга Д. *Научный стиль речи: проблемы обучения*. Москва: Русский язык, 1985.
- [Mitrofanova Olga D. *Nauchnyi stil' rechi: problemy obuchenija*. Moskva: Russkii jazyk, 1985.]
- Папрић Маријана. *Систем наставае руској језика као језика струке на хуманистичким студијама у српској говорној и социокултурној средини*. Докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет, 2016.
- [Papić Marijana. *Sistem nastave ruskog jezika kao jezika struke na humanističkim studijama u srpskoj govornoj i sociokulturnoj sredini*. Doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet, 2016.]
- Писаревская Елена А., Дворжицкая Марина А. *Криминология: учебное пособие*. Казань: Изд. «Бук», 2023.
- [Pisarevskaia Elena A., Dvorzhitskaia Marina A. *Kriminologija: uchebnoe posobie*. Kazan': Izd. «Buk», 2023.]
- Сорокина Эльвира А. «Язык для специальных целей как средство общения». *Вестник Челябинского государственного университета* 4 (386): Филологические науки, вып. 100 (2016): 169–172.
- [Sorokina El'vira A. «Jazyk dlja spetsial'nykh tselei kak sredstvo obshchenija». *Vestnik Cheljabinskogo gosudarstvennogo universiteta* 4 (386): Filologicheskie nauki, vyp. 100 (2016): 169–172.]
- Степаненко Диана А. «К вопросу о языке науки криминалистики». *Вестник восточно-сибирского института МВД России* 3(94) (2020): 223–231.
- [Stepanenko Diana A. «K voprosu o jazyke nauki kriminalistiki». *Vestnik vostochno-sibirskogo instituta MVD Rossii* 3(94) (2020): 223–231]
- Kašić Zorka, Đorđević Jelena P. „Forenzička lingvistika u kriminalistici“ *NBP Žurnal za kriminalistiku i parvo* 15:1 (2010): 111–126 2010.

Modly Duško, „Kriminalistika kao znanstvena disciplina,“ *separat, Kriminalističke teme II No. 3-4 (2002): 41–93.*

Stanković Nedeljko. *Forenzika u krivičnom postupku.* Tuzla: Evropski univerzitet “Kallos” Tuzla, 2020.

Veljković Snežana, Vesna Popović, Tatjana Atanasijević. *Sudska medicina. Udžbenik za studente medicine.* Beograd: Medicinski fakultet Univerzitet u Beogradu, Institut za sudsku medicinu, 2010.

Извори

Большой медицинский словарь <<https://dic.academic.ru/dic.nsf/medic2/50202>> 18.10.2023. [Bol'shoj medičinskij slovar' <<https://dic.academic.ru/dic.nsf/medic2/50202>> 18.10.2023.]

Искусственный интеллект и расследование преступлений (ИИП) <https://zakon.ru/blog/2022/11/14/iskusstvennyj_intellekt_i_rassledovanie_prestuplenij> 20.10.2023.

[Iskusstvennyj intellekt i rassledovanie prestuplenij <https://zakon.ru/blog/2022/11/14/iskusstvennyj_intellekt_i_rassledovanie_prestuplenij> 20.10.2023.]

Korpus savremenog srpskog jezika na Matematičkom fakultetu Univerziteta u Beogradu (KCCJ) <<http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/korpus.html>> 23.10.2023.

Национальный корпус русского языка (НКРЯ) <<https://ruscorpora.ru/>> 23.10.2023.

[Nacijsional'nyj korpus ruskogo jazyka <<https://ruscorpora.ru/>> 23.10.2023.]

Centar za forenzična ispitivanja istraživanja i vještačenja „Ivan Vučetić“ <<https://forenzika.gov.hr/povijest-centra/84>>

CrimLib.info <<https://crimlib.info/%D0%9F%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%8F>> 17.10.2023.

Escuela de Policía Juan Vucetich <<https://www.mseg.gba.gov.ar/areas/Vucetich/laescuela.html>> 18.11.2023.

Istorijat kriminalističke tehnike u Srbiji (ИКТС) <<https://www.militaryshop.rs/istorijat-kriminalisticke-tehnike-u-srbiji/>> 21.10.2023.

Ружица Радојчић

ЯЗЫК КРИМИНАЛИСТИЧЕСКОЙ ТЕХНИКИ (РУССКО-СЕРБСКАЯ ПАРАЛЛЕЛЬ)

Резюме

В статье рассматриваются лексические, грамматические и синтаксические характеристики языка криминалистической техники и форензики в русском и сербском языках, а также некоторые трудности перевода отдельных терминов.

Язык криминалистической техники понимаем как систему общих и специальных понятий из сферы криминалистики и форензики, что на языковом плане отражается в формировании и употреблении определённой специальной лексики, т.е. терминологических единиц, принадлежащих микроязыку этой области.

Анализируя примеры на русском и сербском языках, мы зафиксировали некоторые отличительные черты на лексическом, морфологическом и синтаксическом уровнях, что могло бы привести к проблемам при переводе с одного языка на другой.

Постоянное развитие данной области криминалистики приводит к появлению новых терминологических языковых средств микроязыка криминалистической техники.

Ключевые слова: криминология, криминалистика, криминалистическая техника, форензика, терминология, язык для специальных целей.

Милош Д. Бурић
Универзитет у Београду
Електротехнички факултет
Катедра за опште образовање
djuric@etf.rs

UDC: 371.3:811.133.1(049.32)
Приказ

ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК СТРУКЕ ИЗМЕЂУ ТЕОРИЈЕ И ПРАКСЕ

Milica Mirić, *Francuski jezik struke: Teorijski i leksičko-morfološki aspekti*. – Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, 2020 – 162 str.

Иако обележена пандемијом, 2020. година имала је и светле тачке, а једна од тих светлих референтних тачака, свакако јесте ванредно интелектуално прегнуће наше уважене романисткиње, професорке др Милице Мирић, која нам је пружила један интелектуални драги камен настао фузијом лексичко-морфолошких особина језика за посебне намене кроз призму француског језика струке и француског језика у области здравствене струке и то у виду студије, под насловом, *Француски језик струке: Теоријски и лексичко-морфолошки аспекти*. Ова студија написана је са двоструким циљем. Са једне стране, у књизи се, по први пут, подробно и минуциозно представљају теоријски оквири анализе француског језика струке, а потом се и утврђује алгоритам са свим нужним параметрима француског језика струке. Са друге стране, студија доноси обиље конкретног језичког материјала који се може користити *per se*, али истовремено може да послужи као драгоцен извор илустративних примера студенткињама и студентима француског језика који желе да се ближе упознају са феноменом француског језика струке. Управо ова књига студенткињама и студентима романистике олакшава сналажење у веома сложенем универзуму француског језика струке (са посебним освртом на француски језик у области здравствене струке) пошто на јасан и исцрпан начин третира сегменте ове појаве које су се нашле под истраживачком лупом професорке Милице Мирић.

Професорка Милица Мирић надасве позната у круговима примењених лингвиста, у глотодидактичким круговима, наша стручњакиња за методичку страног језика струке, написала је ову изузетну и хвале вредну књигу

из које исијава њена акрибичност и ерудиција. Слободно и без икаквог претеривања усуђујемо се да приметимо да се ова студија професорке Мирић може сматрати првим целовитим описом француског језика струке (*français à objectif spécifique*, скраћено *FOS*) и француског за академске сврхе (*français sur objectif universitaire*, скраћено *FOU*) у Србији, али и у ширем региону бивше СФР Југославије. Истовремено, опет без претеривања, констатујемо да је студија професорке Милице Мирић први (и за сада једини) опис и вадемекум за француски језик у медицини (*français médical*), или прецизније, *француски језик здравствене струке*. Управо изнети аргументи квалификују ову књигу за предмет вредан пажње овог скромног и непретенциозног приказа.

Формални параметри књије. Предмет књиге *Француски језик струке* је омеђен поднасловом, а уже тематске целине представљају основу према којој се књига може поделити на три доминантна тематска блока: *Језик струке* (15–55), *Терминологија* (57–69) и *Лексичко-морфолошки аспекти француског језика струке* (71–133). Поред ова три блока који фигурирају у формалној структури књиге, књига садржи: Предговор (7–8), Увод (11–13) и Уместо закључка (135–139). Поред наведеног, ту је и одељак *Литература* (141–156), који представља веома исцрпну библиографију са 266 библиографских јединица, изузетно актуелних и махом новијег датума. Списак литературе јесте сведочанство изузетне библиографске утемељености студије професорке Милице Мирић. Поред библиографије, налазимо и на богати речнички корпус у одељку *Речници* (157) који садржи 15 речника у штампаном и електронском облику. Посебно је похвално што је ауторка обухватила и Регистар појмова (159–162), што изузетно олакшава пловидбу непрегледним морем француског језика струке и олакшава читаатељкама и читаоцима да путују кроз овај магични свет француског језика струке руководећи се пертинентним стручним и општим терминима.

Поставши од констатације да је језик струке „[...] интердисциплинарни феномен изузетно сложен и предмет је научних истраживања како у лингвистици и педагогији тако и у психологији, социологији, когнитивним и многим другим наукама“ (11–12), ауторка нам, с правом, предочава да је у нашој средини интересовање за језик струке релативно новијег датума и истиче да су конкретне анализе у овом домену започеле „[...] у оквиру педагошких и методичких испитивања наставе страних језика, које су [...] и данас бројније од анализа лингвистичких и прагматичких особености језика струке“ (12).

Први тематски блок има циљ да читаатељку и читаоца уведе у сложену проблематику језика струке, фокусирајући се најпре на настанак и развој језика струке. Морамо истаћи да је посебно похвално што се у овом тематском блоку ауторка са посебном непристрасношћу бави испитиваном проблематиком, а поред тога, посебно указује и на значај настанка и развоја енглеског језика струке. Круну овог тематског блока свакако

представља део посвећен француском језику струке. Ауторка се најпрва бави генезом француског језика струке, а потом детаљно анализира дидактичко-методички приступ са посебним освртом на лингвистичка истраживања. Рафинирана анализа и са њом удружена синтеза као крајње исходиште има генералну дефиницију језика струке, што се огледа у поглављу управо тако и насловљеном „Како дефинисати језик струке?“. Надовезујући се на изложену комплексну проблематику, ауторка студије се у наредном поглављу, с правом и умесно, пита колико има језика струке. Она појашњава да се ово питање „терминолошки поставља“, а констатује да је евидентно да ова појава, управо попут општег језика, није у потпуности хомогена. Прецизније, она напомиње да језик струке није обележен само унутрашњим, тј. лингвистичким факторима, већ и спољним, односно, ванлингвистичким факторима, а на основу којих долази до његовог раслојавања. Професорка Мирић јасним стилем и непретенциозно, на прегледан начин, објашњава дисциплинарну припадност у контексту хоризонталног раслојавања језика. Као лајтмотив провлачи се питање дефиниције струке тј. специјалности које се само по себи намеће довођењем у фокус термина *француски језик струке (français de spécialité)*. У овом делу студије ауторка нам предочава, анализира и објашњава концепт *хоризонталној или тематској раслојавања (division horizontale/thématique)*. Ауторка студије нашој пажњи препоручује пертинентне области за учење француског језика струке: *français des affaires et français commercial, français de l'hôtellerie et du tourisme, français scientifique et technique, français juridique, français des relations internationales, français de la médecine, français des relations publiques ou de l'administration, français pour traduction ou interprétation, français de secrétariat, français des sciences sociales et humaines (histoire, littérature, arts, psychologie, philosophie, sociologie)*, да набројимо само неке. Међутим професорка Милица Мирић ипак усваја термин *француски језик струке (français de spécialité)* као прикладан општи термин, пре свега зато што је овај термин у најширем оптицају, па и са најмањим ограничењима у примени. Сем тога, управо је овај термин најширег значења и омогућава да подведемо различите семантички нијансиране термине под један концептуални кишобран. У овом делу књиге, дакле, ауторка на један изузетно прегледан начин објашњава појам француског језика струке и предочава нам класификације према различитим параметрима и консултованој литератури.

У наставку студије ауторка се посебно бави процесом научне комуникације, и то у врло специфичном контексту вертикалног раслојавања језика струке. Својеврсни концизни преглед који нам ауторка пружа богато је илустрован описима, али је ауторка за сваки опис давала свој коментар и пружила сопствена критичка запажања, која сва упућују на то да је проблем раслојавања језика струке изузетно комплексан и захтева пажљива промишљања. Професорка Мирић нам дочарава најпре све

одлике које нуди примарни научни дискурс, рашчитавајући нам, потом, слојевитост педагошког научног дискурса, да би затим пребацила истраживачки фокус на дискурс популаризације науке. Уједно, овај потоњи пододељак је и најкомплекснији, пре свега, зато што се ауторка сусретала са различитим изазовима, пре свега, у домену терминолошких делимитација (нпр. да ли треба говорити о популаризацији науке или, пак о научно-популарном дискурсу, да поменемо макар неке). Ауторка студије се осврће и на не мање важна питања: „Ко су учесници у оваквој комуникацији? Каква је функција овог [научно-популарног] дискурса?“. У наставку, ауторка констатује да конкретни одговори не постоје ни данас. Посебну драгоценост овом одељку пружају и информације које нам ауторка обезбеђује у погледу упознавања ширег аудиторијума са пертинентним научним достигнућима путем часописа за популаризацију науке. По први пут упознајемо се тако детаљно са часописима попут *Science et vie*, *La Recherche*, *Pour la Science*, *La Science Illustrée* итд. Када врши компаративну анализу научног дискурса и дискурса популаризације науке, професорка Мирић инсистира на томе да научни дискурс „[...] има више или мање строгу, али утврђену форму и структуру [...]“, док се, с друге стране, „[...] дискурс популаризације науке одликује у овом смислу потпуном слободом“ (45).

Део посвећен општим особеностима језика струке пружа једну изузетно инспиративну интерпретацију најважнијих карактеристика језика струке. Ауторка најпре указује на безличност и неутралност, чија је сврха да се из научног дискурса избрише место аутора (у највећој могућој мери), као и да се истакну у први план само истраживање и резултати датог истраживања. Следећи параметар, коме ауторка посвећује дужну истраживачку пажњу, јесте *јасивизација*. Ауторка истиче да је у оквиру језика струке заправо најзначајнија функција пасива која омогућава да се „[...] из центра пажње измести истраживач, а у њега сместе процеси и чињенице, предмет истраживања као и добијени резултати“ (49). Следећи параметар који ауторка истиче јесте *редуковање система лица*. Она констатује да су у научним радовима аутори нарочито склони да уместо првог лица једнине (фр. *je*) служе заменицом првог лица множине (фр. *vous*). Не пренебрегавајући остале пертинентне параметре, ауторка један већи пододељак посвећује управо *универсоналним глаголима и конструкцијама*. Најпре дефинише универсоналне глаголе у француском језику као облике који се јављају у трећем лицу једнине са заменицом средњег рода *il* као субјектом, а потом пописује значајније глаголе, попут, *falloir*, *avoir*, *s'agir*, *rester*, *convener*, *s'avérer*, *arriver*, *importer*, *sembler*. Овде смо дужни да напоменемо да професорка Мирић, и овде и на другим местима, увек веома минуциозно и детаљно указује на консултовану референтну литературу, тако да се истраживачи које занима овај домен примењене лингвистике могу и самостално информисати у свим уредно пописаним изворима. Веома је битно истаћи и да је наша истраживачица указала још на две

надасве важне одлике језика струке, а то су кохезија и кохеренција. Ауторка *explicite* каже: „Прецизност научног израза обезбеђена је кохезијом и кохеренцијом научног текста“ (50). Указавши на то да је кохезија заправо објективна и мерљива, уз напомену да се анализира с лингвистичког аспекта, ауторка нам предочава да се ова појава постиже разноврсним језичким средствима, почевши од понављања, преко елипсе и употребе конектора, па до употребе детерминаната и заменица. Наводе се и прикладни примери, који се могу употребити у пракси. Рецимо, наводи се пример понављања номиналне синтагме тако што она бива скраћена и модификована детерминантом (нпр. чланом или демонстративом), или пак ситуација у којој се синтагма замењује својим хиперонимом (било да је то заменица или детерминант). Но, ауторка закључује да треба бити опрезан приликом употребе заменица у научном дискурсу, пре свега због потенцијалне појаве двосмислености, која се не може тек тако лако разрешити (додали бисмо, ни синтаксички ни семантички). Не мање битна одлика је и *међуреченична кохезија*, која се постиже употребом разних конектора (везника, прилога итд). Нашу пажњу је привукао и опис лексичких трансформација, посебно *номинализације* и *адјективализације*, које, по мишљењу ауторке, доприносе сажетости научног израза. Изузетно висок семантички набој постиже се повезивањем већег броја реченица у једну сажету, а истовремено комплексну реченицу. Ово се омогућава употребом релативних реченица или, пак, имперсоналних облика, између осталог. Овај пододелац је богато илустрован примерима, које је ауторка марљиво прикупљала за своја научна истраживања, као и бројним илустративним примерима из своје вишегодишње наставне праксе из домена наставе француског језика струке у области друштвено-хуманистичких наука на Филозофском факултету Универзитета у Београду, што даје још једну драгоценост овој импозантној студији. Последњи део овог поглавља студије посматра функције језика струке. Пошавши од модела комуникације који је развио Роман Јакобсон, а који је заснован на теорији комуникације и ланцу комуникативног процеса, ауторка констатује да је овакав модел значајан јер осветљава језик не само као средство комуникације, већ и као средство које обавља друге функције. Ауторка посебно истиче улогу референцијалне функције, тим пре што се ова функција језички реализује кроз бројне сазнајне појаве, као што су: дефиниције, описи, набрајања или класификације. Сем тога, референцијална функција је од круцијалног значаја за језик струке с обзиром на то да језик струке врши објективан и прецизан трансфер научних и стручних информација и знања. Но, наравно, ауторка не изоставља ни улоге које има и конативна функција, која је пертинентна нарочито у домену изношења доказа и закључака у научном дискурсу и научној комуникацији, као и у домену дискурса различитих упутстава. Значајно је и запажање да научни радови имају изглед и структуру монолога али само на први поглед. Уколико се

боље погледа (и анализира) ова врста дискурса, види се да аутор научног рада у неку руку полемише са другим ауторима, тако што коментарише консултоване радове, интерпретира научне резултате и доприносе у њима, прихвата их или аргументовано оповргава, што све као крајње исходиште има својеврсни имплицитни *и*прикривени научни дијалог (фр. *discours savant simulé*). Напоследку, пошто у језику струке нужно морамо давати објашњења, дефиниције и описе термина који се сусрећу у текстовима, онда не мање битну улогу заузима и металингвистичка функција. Посебно је похвално што ауторка студије, професорка Милица Мирић, не заузима коначне и дефинитивне, заправо статичне ставове, већ напротив, еклектички прихвата и фузионише најразличитије налазе и износи веома опрезно и, рекли бисмо, потпуно оправдано, умерене ставове, не доводећи у питање постулате, попут објективности. Управо овде вреди навести следећи цитат, ради илустрације претходно изнете опсервације приказивача: „Објективност у научном тексту често се испитује, преиспитује и доводи у питање. Бројни су и радови који се [...] баве конотацијом, синонимијом или употребом метафора у језику струке“ (55).

Тематски блок посвећен изучавању терминологије у оквиру француског језика струке (па и шире, језика струке уопште), ауторка започиње анализом језика струке и терминологије као дисциплине, у коме *и*терминологију одређује као „језгро језика струке“ (57). Указавши нам на еволуцију термина *и*терминологија, ауторка напомиње да се нужно мора разликовати његово апстрактније и конкретније значење, нагласивши да апстрактније значење као најмањи заједнички садржалац има компоненту састављену од дисциплине и методологије, док конкретније значење сагледава терминологију као прецизно одређен скуп термина. Посебно изазовно питање професорка Мирић поставља у делу у коме се бави сличностима и разликама на релацији *и*термин – лексичка јединица. Наиме, ауторка нам предочава богатство термина којима се у литератури одређује *с*ам концепт термина (фр. *terme*): *и*терминолошка јединица (фр. *terme spécialisée*), *с*иџијализована лексичка јединица (фр. *unité lexicale spécialisée*), или пак, *с*иџијачни *и*термин (фр. *terme technique*). С правом се изводи закључак да „[...] терминолошке теорије заправо јесу теорије терминолошких јединица“ (59). Милица Мирић даје упоредни преглед лингвистичких термина за опис лексичких и терминолошких јединица и то табеларно и веома прегледно. Наилазимо на веома прецизно нијансирану делимитацију у овом ауторкином упоредном прегледу: *о*значеник (фр. *signifié*), *о*значење (фр. *sens*), *о*садржај (фр. *contenu*) > *о*јојам (фр. *concept/notion*); *о*значивајућел (фр. *signifiant*), *о*блик/форма (фр. *forme*) > *о*име (фр. „*terme*“ / *dénomination/désignation*); *о*референт (фр. *réfèrent*) > *о*бјекат (фр. *objet*); *о*бележје (фр. *trait*) > *о*својство (*caractère*). Из приложеног се види лингвистички полазни термин, а потом и његово терминолошко исходиште или терминолошка реплика. Ипак, ауторка се одлучила да већу истраживачку пажњу посвети трима терминима, а то су

управо: *објекат* (фр. *objet*), *појам/ноција* (фр. *concept/notion*) и коначно, *име* (фр. *dénomination/désignation/„terme“*). Бавећи се општом теоријом терминологије, ауторка студије истиче још једно својство термина, а то је универзалност, или како она то каже, с обзиром на то да термини важе у свим контекстима они су „[...] носиоци стабилних и објективних значења, што имплицира њихову искључиво денотативну вредност“, додајући да се управо терминима „[...] уобличава и преноси научно знање које се сматра универзалним и независним од контекста [...]“ (64). Но и поред свих детаљно описаних и илустрованих карактеристика и с њима скопчаних објашњења термина, професорка Милица Мирић сматра да ипак општа теорија терминологије није без својих проблема. Наиме, она учава конкретне недостатке опште теорије терминологије, пре свега, указавши, између осталог, и на критику схватања појма као искључиво статичног и фиксираниог ентитета који се мора сагледавати само из синхронијске перспективе. Ауторка студије посебну пажњу посвећује истраживачима социотерминолошке школе мишљења, чија је типична представница Марија Тереза Кабре (Maria Teresa Cabré), и истиче да је управо највећи утицај на приступ изучавању терминологије извршила социотерминолошка школа и то баш у Француској, као и на француском говорном подручју у Канади. На самом крају овог тематског блока ауторка анализира комуникативну теорију терминологије као примену терминологије. Према нашем најбољем сазнању, професорка Милица Мирић, по први пут на нашим просторима (Србија и државе бивше СФРЈ), помиње, а потом акрибички анализира и објашњава *теорију вратица*, односно *модел вратица* (фр. *théorie des portes, modèle des portes*, енгл. *Theory of Doors*). Ауторка књиге нам предочава овај теоријски модел који је преузела од Марије Терезе Кабре, а у оквиру кога је основни предмет терминолошких истраживања заправо термин. Она нам приближава модел ове истраживачице која је стала на становиште да теоријска разматрања у оквиру терминологије као дисциплине треба да се одређују као теорија термина, а не терминологије, а „[к]омплексност терминологије као дисциплине имплицира сложену природу термина“ (67). Извршивши једну фузију, која подразумева да је термин део појмовног система различитих области, па се, сходно томе, може и анализирати на основу припадности сваком од домена, ауторка истиче да се термин истовремено јавља у лингвистичком, комуникативном и когнитивном виду, па је, приликом дате анализе, потребно узети у обзир параметре, као што су форма, функција и значење термина. Ауторка предлаже примену методологије поникле у оквиру семиотике, лингвистике, когнитивних наука и не мање битне теорије комуникација. Управо нам *теорија/модел вратица* помаже да премостимо овај јаз и одговоримо на трипартитни изазов који је управо описан. Прецизније, приликом дефинисања термина, а потом и њихове анализе нужно је усвојити и применити више различитих становишта. Иако професорка Мирић, по први пут код нас, примењује и описује

теорију/модел враћа овако детаљно и минуциозно, она ипак веома опрезно, али опремљена искуством изузетног језикозналца, најеминентнијег глотодидактичара француског језика струке, приступа примени термина *теорија/модел враћа*, пре свега истакавши да се овакав теоријски модел ипак јавља у консултованој пертинентној литератури под алтернативним називом, *комуникативна теорија терминологије* (фр. *théorie communicative de la terminologie*, скраћено, *ТСТ*). Но, наша цењена ауторка тиме не умањује значај описане теорије, већ напротив, пружа прегршт семантички нијансираних значења за термине у оквиру језика струке, и то не само француског језика струке, већ професорка Мирић подробно разграничава и терминологију англо-америчке провенијенције. Другим речима, на лингвистичкој равни, термини се изједначавају са јединицама стручног значења (фр. *unités de signification spécialisée*; енгл. *units of specialised meaning*), на когнитивној равни то су јединице стручног знања (фр. *unités de connaissance spécialisée*; енгл. *units of specialised knowledge*), а на комуникативној равни, термини се изједначавају са јединицама стручне комуникације (фр. *unités de communication spécialisée*; енгл. *units of specialised communication*).

Овде долазимо, усудили бисмо се да кажемо, до круне научног истраживања професорке др Милице Мирић, а то је лексичко-морфолошко изучавање француског језика струке. То је уједно трећи, последњи, најобимнији и најважнији тематски блок, насловљен „Лексичко-морфолошки аспекти француског језика струке“. Не изненађује чињеница да се већ у првом одељку ауторка бави управо старогрчким и латинским у француском језику струке. Ауторка се, с правом, пита „[з]бог чега су грчки и латински језик пружили тако добру подршку бројним терминологијама?“ (72), подсетивши нас да се пред термине поставља захтев да буду сажети, али да истовремено задовоље потребу за прецизним одређењем и дефинисањем реалије коју именују. Надаље, ауторка истиче синтетичку природу старогрчког и латинског језика, управо ону особину која омогућава творбу економичних, али истовремено дескриптивних термина. Поред тога, термини који у формалном смислу одговарају латинским или пак старогрчким лексемама у неким случајевима су задржали значење које су управо и имали у овим језицима, мада је, како то ауторка констатује, „[...] чешће дошло до семантичких померања и адаптација“ (73). Морфолошки посматрано, ови термини су просте речи, било да се ради о „правим“ простим речима, или прецизније, *нећвореним речима* (фр. *mots non-construits*) или пак о *сложеним нећвореним речима* (фр. *mots complexes non-construits*). Сагледавши их из синхронијске перспективе, ауторка констатује да су ове речи немотивисане.

Нарочиту пажњу је приказивачу привукао један већи тематски блок, посвећен језичким јединицама које се називају *речити облици*, а који носи једноставан назив „Речити облици: *paraskévidékatriaphobie*“. У складу са

савременим (рекли бисмо, најсавременијим) тенденцијама, ауторка ове студије веома широко схвата *композицију* коју одређује као „[...] тип творбе нових лексичких јединица са јединственим и константним означеником и то повезивањем самосталних, слободних морфема“ (74). Као примере наводи лексеме, попут *amour-propre*, *tournevis*, *opéra-comique*, *pièce-neige*. Овде је веома умесна опаска ауторке да у француском језику струке наилазимо на јединице, као што су *ostéalgie* или пак *psychologie*, које се разлажу на морфеме *osté-* и *-algie*, односно, *psycho-* и *-logie*, а код којих се „[...] лако уочава да немају аутономан лингвистички статус и да воде порекло из класичних језика“ (74). Насупрот ставовима неких рестриктивних, а слободно бисмо могли рећи и прескриптивних, граматичара, лексикографа, или најшире, примењених лингвиста, ауторка ове студије допушта могућност да без обзира на то да ове јединице „[...] не чине самостални морфем, овакви термини су настали композицијом“ (75). Дакле, код ауторке проналазимо прилично слободно схватање композиције, што је у складу са најсавременијим тенденцијама проучавања сложеница у домену француског језика струке. Раскорак између српске (па и шире, славистичке традиције) поимања ове врсте сложеница огледа се и у терминологији. Ауторка констатује да се, с једне стране, у српској лингвистичкој теорији и пракси, за овакав вид творбе користи назив *учена композиција*, док, с друге стране, у француској лингвистичкој литератури фигурира обиље назива за овај феномен, од којих ауторка издваја следеће: *composition allogène*, *recomposition*, *confixation*, *composition savante*, *composition néoclassique*. Но, ауторка не искључује алтернативне називе у једној широј историјској перспективи када се овај начин творбе називао *ученом шворбом* (фр. *formation savante*), или пак *грчком и латинском шворбом* (фр. *formation grecque et latine*), уз констатацију да оваква мотивација јесте етимолошка. После исцрпног прегледа релевантне литературе и консултујући сопствене корпусе поникле из ауторкине дугогодишње праксе превођења научних и стручних текстова, као и праксе у оквиру академске наставе француског језика струке, ауторка ипак заузима један умерени став, нагласивши да „[...] још увек није јасно којим се то аргументима брани став да су термини настали спајањем несамосталних морфема сложенице“ (75), аргументујући свој став дефиниционим одређењем заснованим на класификацији и терминологији конституената ових сложеница. Ове компоненте имају извесне специфичности, а то се може приметити понајпре јер се за ове језичке феномене користе разноврсни термини: *formant*, *confixe*, *quasimorphème*, *archéoconstituant*, *élément de formation*, *élément de construction néoclassique*, *constituant néoclassique*. Умерени став конвергира ка умереном закључку да ове језичке јединице представљају прелазни вид творбе који се налази између деривације и композиције, а у оквиру кога фигурирају елементи који се одређују као несамосталне лексеме (фр. *mots lexicaux sans autonomie*).

Узевши у обзир генеративистичка схватања и генеративне теоријске оквира, професорка Милица Мирић усваја и еклектички примењује и приступ композицији као својеврсној микросинтакси која се онда у овом домену испитује као трансформација слободног синтаксичког израза. Она констатује да су оваква, и слична схватања послужила присталицама генеративне граматике као полазна тачка за разраду тезе о ученим речима, као и малопређашње наведене и анализиране структуре за разраду тезе о сложеницама. Прецизније, у оквиру генеративне граматике, *сложенице* настају трансформацијом самосталних реченичних конституената, номиналне или вербалне синтагме, или пак елемената номинале или вербалне синтагме. У складу са тековинама генеративне семантике, или макар слично њој, и генеративни приступ који је ауторка консултовала третира глагол садржан у базној реченици као такав који може да постане конституент сложенице, у ком случају наилазимо на сложенице глаголских основа, или пак може бити избрисан ако је реч о копули, па на тај начин настају сложенице именских основа. Узевши наведено у обзир, ауторка констатује да учене сложенице својим значењем, тј. семантиком, нису нужно транспарентне просечном говорнику, тј. несофистицираном саговорнику, па стога, мотивисаност ових сложеница није етимолошка, већ се заснива на поређењу нових са постојећим формама. Поред генеративистичког схватања, ауторка узима у обзир и ослања се и на извесна, рекли бисмо, семантички оријентисана схватања, према којима афикси код учених сложеница носе *инструкционо значење* (фр. *sens instructionnel*), наводећи пример суфикса *-isme*, који „[...] не може сам по себи да значи *доктрина*, *став*, али изведеница чији је он саставни део упућује на различите типове овог појма: *marxisme*, *impressionnisme* [...]“ (76-77).

Када анализира и објашњава структуру сложеница у француском језику, ауторка полази од тога да се свака реч у француском језику настала путем композиције увек састоји од *одређеног елемента* (фр. *déterminé*), њене базе која се означава са X и *одређеног елемента* (фр. *déterminant*), модификатора те базе, који се означава са Y. Следствено томе, сложенице које припадају општем француском језику имају карактеристичну структуру XY. Другим речима, редослед конституената је *déterminé – déterminant*. Код учених сложеница овај редослед је увек обрнут, или прецизније, YX, односно, *déterminant – déterminé*. У наставку овог одељка, ауторка контрастира структуру XY : YX¹, нпр. *trompe-l'œil* : *psychopathe*, *amour-propre* : *monolithe*, *portrait-robot* : *photosynthèse* и пружа једну концизну шематску рекапитулацију свих карактеристика учених сложеница, посебно анализирајући појаву тематских вокала, нпр. *-o-* у оквиру учене сложенице *anthropophage*, или пак *-i-* у оквиру сложенице *carbonifère*. Помиње се и

1 У наставку приказа, ми подвлачимо елемент X у структури XY и YX. Вреди напоменути да је сложеница са структуром YX увек учена сложеница.

графички моменат, тим пре што се учене сложенице пишу фузионисано што указује на веома висок степен њихове међусобне повезаности. Ауторка помиње учене сложенице код којих су конституенти повезани цртицом, попут *auto-immun* или *psycho-oncologie*, али наглашава да „[...] употреба цртице није системска [...]“ (78), наводећи као аргумент примере са двоструком графичком реализацијом (*cardio-vasculaire = cardiovasculaire*), где су обе графичке реализације подједнако заступљена. У наставку истиче и питање структуре учених сложеница као и њихове етимолошке хомогености, а посебан одељак у оквиру овог блока посвећује *хипригима*, тј. сложеницама чији су конституенти позајмљени из различитих језика. Хибриди најчешће комбинују латинске и грчке форманте, као у примерима *sigillographie* и *ovocyte*, али постоје и такве комбинације у којима се повезују грчки и француски творбени елементи, попут *aéropainting* и *histocompatibilité*. Консултујући најсавременију и најпертинентнију литературу, ауторка овде уводи још једну дистинкцију. Наиме, с једне стране постоје „класичне“ учене сложенице (фр. *recomposés «classiques»*) и „савремене“ учене сложенице (фр. *recomposés «modernes»*). Следе одељци који су богато илустровани примерима праћеним умесним опсервацијама професорке Милице Мирић, а у чијем фокусу су учене сложенице глаголских основа, а потом и учене сложенице номиналних основа. Након тога следи пододељак, насловљен „*Hannibal ante portas*: од предлога и прилога до префикса“, у коме ауторка разматра префиксе као антепонирани творбене елементе. У посебну целину издвојени су префикси којима се изражава интензитет, затим префикси којима се изражава негација, а посебно занимљива целина посвећена је префиксима којима се изражавају просторни и временски односи, тим пре што ова целина може да послужи као основа за продубљивање когнитивних истраживања, као и истраживања просторно-временских семантичких односа.

Сматрамо нарочито похвалним што професорка Милица Мирић не прави радикалне резове како у теоријском, тако и у термилошком погледу, па су презентоване класификације представнице једног, рекли бисмо, умереног става у теоријској и примењеној лингвистици. Ово запажамо код примене термилошког изазова приликом третирања онога што би се називало сложеницом у домену француског језика струке, а за шта професорка Мирић употребљава термин *комплексна лексичка јединица у језику струке*. Дакле, видимо да је усвојен један умерен, истовремено (оправдано) еклектички оријентисан став. Поред тога, прегледом корпуса специфичних регистара и корпуса општег француског језика, може се уочити да су ове јединице присутне у француском језику струке и карактеристичне за њега. Ауторка *explicite* каже „[у] општем као и у француском језику струке постоји значајан број лексичких јединица које се састоје од више речи повезаних у једну значењску целину“ (101), уз опаску да су ове јединице у фокусу истраживања и испитивања многих лингвиста, но, ипак

представљају извор бројних недоумица, па и, слободно се може рећи, нерешених питања и изазова који се постављају пред истраживачице и истраживаче који делују у овом домену. Ауторка наводи само нека најчешћа коришћена, од бројних термилошких решења у савременом француском језику који описују дати феномен: *synapsie*, *synthème*, *unité syntagmatique*, *expression figée*, *lexie composé*, *terme complexe*. Приликом изучавања ових феномена свакако да додатни изазов представља и чињеница да се ове јединице налазе на средини између сложеница и колокација, односно, испољавају својеврсну градијентност с обзиром на то да су блиске и сложеницама и колокацијама, „[...] а опет се не могу са сигурношћу подвести нити под једну од ове две категорије, будући да у литератури не постоји сагласност око њиховог именовања и класификације [...]“ (102). Управо из наведених разлога, ауторка уводи термин *комплексне лексичке јединице*, што је поткрепљено аргументованим и тврдњама илустрованим адекватним примерима. Како би објаснила ове номиналне структуре, ауторка осветљава и с њима скопчане термине: *фиксираност* (фр. *figement*) и *полилексицалност* (фр. *polylexicalité*). Фиксираност је дефинисана као „[...] процес током којег се слободне дискурзивне структуре из различитих разлога делимично или у целости фиксирају [...]“ (102), а потпуно фиксирани секвенце су монореференцијалне и нетранспарентног значења. Следствено томе, појединачни оделити конституенти ових јединица конвергирају ка новој значењској целини која има јединствен референт. Наводе се примери *fait divers*, тј. *црна* *хроника* или пак, *peur bleu*, тј. *смртни* *сврах*, а додаје се и да се на другом крају осе фиксираности налазе слободне синтагматске структуре са компоненцијалним значењем. Другим речима, сваки елемент ове синтагматске структуре задржава сопствено значење које доприноси значењу целе синтагме. Као примере, ауторка наводи јединице *fait évident*, тј. *очигледна* *чињеница* и *peur irrationnelle*, тј. *ирационалан* *сврах*. Но, ипак ова подела, као што то констатује ауторка не може опстати као бинарна (потпуно фиксирани секвенце ≠ слободне синтагматске структуре), па уводи још једну категорију која се налази између ова два пола, пошто постоје лексичке јединице које имају извесне особине фиксираних структура и неке особине слободних структура, попут јединице *un fait historique*, тј. *историјска* *чињеница*. Стога се у литератури, коју је ауторка консултовала и прецизно навела, уводи појам *сћејена фиксираности* (фр. *degré de figement*). Успостављају се следећа правила. Наиме, потпуно фиксирани структуре не могу да буду предмет предикативних реченица (**Ce fait est divers.* или **Cette peur est bleue.*), не допуштају номинализацију (**la diversité de ce fait* или **bleu de cette peur*) и њихови конституенти се не могу заменити синонимним облицима без промене значења целе структуре (**un fait different* или **une peur azurée*). Ауторка овакво синтаксичко понашање (које утиче на семантику) ових језичких јединица сумира на следећи начин, уз навођење консултоване литературе. Предикација није допуштена

код фиксираних структура (**Ce fait est divers.*), али је дозвољена код делимично фиксираних структура (*Ce fait est historique.*) и слободних структура (*Ce fait est évident.*). Номинализација није допуштена код фиксираних структура (**la diversité de ce fait*) ни код делимично фиксираних структура (**l'historicité de ce fait*), али је допуштена код слободних структура (*l'évidence de ce fait*). Степеновање није допуштено код фиксираних структура (**un fait tout à fait divers*), нити код делимично фиксираних структура (**un fait tout à fait historique*), али се може реализовати у случају слободних структура (*un fait tout à fait évident*). Ауторка указује и на значај улоге контекста, пошто каже, на основу увида у литературу, али и у светлу својих налаза приликом испитивања француског језика струке, да „[о]дређивање степена фиксираних неких структура [...] у великој мери зависи од самог *контекста* у којем су оне употребљене“ (103) [емфаза: М. Д. Ђурић]. Дакле, видимо да је контекст управо важан за прецизно утврђивање степена фиксираних ових језичких јединица.

Оно што је посебно похвално јесте и чињеница да се наша ауторка ухватила у коштац са комплексним језичким јединицама у француском језику струке по први пут међу нашим романистима. Према нашем најбољем сазнању, до сада (на нашим просторима) нико није тако темељно и детаљно обрадио комплексне језичке јединице и то на материјалу француског језика струке. Ауторка се информисала користећи најсавременију литературу, али је применила и своје богато истраживачко искуство. Она сагледава ове језичке јединице из више углова и утврђује да су комплексне језичке јединице заправо референцијално моносемне, односно имају јединствен и сталан означеник. Следствено томе, ове јединице, у свом тоталитету, дакле, као целина, имају једно значење које одговара реалији која се њима именује. С друге стране, када се посматра семантички моменат, значење комплексних језичких јединица јесте комплексно, тим пре што поред јединственог, ова јединица подразумева и вид компоненцијалног значења. Потом, ауторка уочава сличности ових јединица са сложеницама, нарочито у домену фиксираних њихових конституената. Наиме, синтаксички посматрано, и сложенице и комплексне језичке јединице имају фиксирани редослед конституената. Основа комплексних језичких јединица се добија, као што је то и у случају сложеница, номинализацијом глагола, док пацијенс преузима улогу експанзије. Сходно томе, термин *expression des gènes* настаје трансформацијом облика *les gènes sont exprimés*. Истиче се да се анализиране особине комплексне језичке јединице сврставају у ред значајних јединица у француском језику струке. Заправо, комплексне језичке јединице су идеалне за француски језик струке јер истовремено омогућавају лакше дефинисање и класификовање реалија предметне области у којој се јављају и употребљавају. Уважавајући ставове изнете у литератури да се може поставити знак једнакости између комплексних лексичких јединица и колокација, наша ауторка износи и дијаметрално

супротне ставове, као што је тврђење да се номиналне колокације у француском језику обично јављају само као именице са квалификативним придевима, док се комплексне лексичке јединице срећу у више различитих структурних типова. На основу увида у референтну литературу, али и на основу сопствених емпиријских истраживања и искуства, ауторка је утврдила да, за разлику од колокација, комбинације лексема у комплексним језичким јединицама не зависе само од сталне употребе, већ и од стручних знања. Управо услед тога, синтаксичка комбинаторика се чини лабавијом, па су комбинације конституената прилично слободније, а различите експанзије се могу удружити са истом основом ако и само ако припадају истом научном домену. Ауторка, с правом, наводи пример *administration des médicaments*, уз напомену да се експанзија *médicaments* може заменити семантички блиским лексемама, па онда добијамо и семантичке јединице *administration des antibiotiques*, *administration des statines*, *administration de l'insuline* итд. Ауторка, између осталог, напомиње да и сложенице и колокације имају бинарни карактер: структура ових језичких јединица је сведена на две компоненте. Ауторка наглашава да комплексне лексичке јединице немају овакву врсту ограничења, па се у пракси могу наћи примери који садрже три или четири компоненте. Следеће својство, на које ауторка указује, јесте то да се именица у основи комплексне лексичке јединице може сматрати генеричким термином, с обзиром на то да поседује општи садржај, док функција експанзије јесте именовање и спецификација групе реалија које се под овај термин могу подвести. Следствено томе, основа остаје иста, а експанзија се може смењивати у различитим облицима (нпр. *la prise médicamenteuse = la prise de médicaments*). Поред тога што констатује да побројане особине доприносе свеукупној вредности комплексних лексичких јединица у француском језику струке (али и у језику струке уопште), пре свега јер омогућавају лакше дефинисање и класификовање реалија предметне области, ауторка констатује да су, управо због наведених особина, комплексне лексичке јединице заправо хијерархијске структуре, пре но прости, линеарни, пуки низови речи.

Посебно место у оквиру овог тематског блока ауторка посвећује предлозима у структури комплексних језичких јединица, најпре истичући да се управо код овог структурног типа, у великом броју случајева, експанзија везује за основу помоћу предлога *de*, но то не искључује и употребу предлога *à* и *en*. На овом месту, ауторка студије утврђује два подтипа комплексних лексичких јединица које садрже предлог *de*. Први подтип обухвата комплексне лексичке јединице са вербалном основом која је резултат трансформације пасивне базне реченице у дубинској структури француског језика. Пример би био *le président est élu*, а код ове реченице, приликом трансформације у лексичку јединицу, долази до номинализације глагола у пасиву који постаје основа (*élection*), а пацијенс се претвара у њену експанзију. Сходно томе, резултат трансформације наведене реченице

одговара комплексној лексичкој јединици *élection du président*. У француском језику струке неки примери би били: *prélèvement de cellules, transcription des gènes, abandon du site, étude de cas, organisation de la recherche*. Други подтип обухвата комплексне лексичке јединице чија основа није номинализован глагол, односно, ове лексичке јединице нису резултат трансформације базних реченица. Примери би били: *culte de la personnalité, atome de parenté, âge du bronze, camp de concentration, sels de potassium, taux de croissance*, да поменемо само неке. У наставку овог поглавља, ауторка указује на значај придева за комплексне лексичке јединице. Професорка Мирић најпре се бави релационим придевима, а потом квалификативним придевима. Пошавши од констатације да „[о]сновна и најупадљивија морфолошка особина релационих придева јесте њихова очигледна веза са именицом од које се изводе суфиксалном деривацијом“ (110), ауторка набраја најфреквентније суфиксе који учествују у творби релационих придева (прецизније: *-aire, -al, -ien, -ier, -ique*), уз напомену да се могу срести и други суфикси (нпр. *-ace, -ain, -ard, -é, -esque, -eux, -in, -iaque, -iste, -ite, -ois, -ol, -ote* и *-u*). Основна семантичка функција релационог придева јесте детерминација, али то није детерминација у смислу прецизирања или модификације термина на који се односи, већ се детерминација врши путем класификације и категоризације. Описујући и објашњавајући квалификативне придеве у француском језику струке, ауторка наглашава да се ови придеви јављају у фиксираним и у делимично фиксираним лексичким јединицама, као нпр. *Nouveau Testament, casque bleu, mauvaise foi, Chambre haute*, а семантички посматрано, њихово значење се не може извести на основу конституената који их сачињавају. Посебну пажњу привлачи и одељак посвећен сложеним структурним облицима, који, према референтној литератури, на коју ауторка увек прецизно указује, обухватају осам група: проширења структуре Adj+N, проширења структуре N+Adj, проширења структуре N+N, проширења структуре N+de+N, проширења структуре N+à+N, проширења структуре N+en+N, N+Prép+N и остала проширења. Рецимо, комплексна лексичка јединица Adj+N може се проширити додавањем придева (нпр. *le haut Moyen âge*) или прилога (нпр. *le plus grand commun diviseur*). Затим, структура N+de+N се може проширити антепонираним придевом (нпр. *fort taux de cholestérol*) или постпонираним придевом (нпр. *taux d'intérêt progressif*). Поред тога, примећено је да постоје и структуре са два додата придева (нпр. *systeme d'équations différentielles linéaires*).

Допринос професорке Милице Мирић једном првом целовитом и заокруженом опису и објашњењу комплексних језичких јединица је евидентан. Професорка Мирић суверено влада теоријским оквиром генеративне граматике, коју успешно примењује у домену лексикологије. Ослањајући се на један еклектички модел, који је проширила сопственим увидима у литературу и емпиријским налазима кроз научно и стручно

превођење и наставу језика струке коју са толико успеха обавља, професорка Мирић користи генеративни модел у лексикологији са циљем да подробно анализира пертинентне морфосинтаксичке особености француског језика здравствене струке и шире, француског језика струке уопште. Успешно применивши овај теоријски модел, ауторка творбене процесе илуструје бројним примерима из свог корпуса. Она нам доследно тумачи творбене процесе засноване на једном низу синтаксичких трансформација имплицитних базних реченица у дубинској структури чији резултат јесте стварање вишечланих лексичких јединица на површинској равни. Овде по први пут сусрећемо једно целовито и доследно спроведено тумачење комплексних лексичких јединица. На овај начин, ауторка анализира и објашњава специфичне облике творбе у дискурсу француског здравствене струке. Поред тога, видели смо да је у овом делу студије, ауторка утврдила постојање синтагми различитог степена фиксираности, а ову градијентност је пажљиво и прецизно описала.

У наставку, ауторка описује и још једну изузетно честу појаву – редуковане лексичке јединице, у које спадају симболи, скраћенице и сигле. Овим језичким јединицама посвећено је поглавље под насловом, „Од SPQR до ADN: редуковане лексичке јединице“. Ауторка наглашава да у свом почетном облику сигле скоро сасвим увек припадају категорији именица, њихова лексикализација започиње тиме што добијају члан, а увек преузимају род именице која је основа комплексне лексичке јединице чијим је скраћивањем настала. Следствено томе, *le SMIC* замењује *le salaire minimum interprofessionnel de croissance*, *le CNRS* замењује *le Centre national de la recherche scientifique*. Облик множине уочавамо или кроз облик члана, као нпр. *un OGM – des OGM*, или пак када сама сигла добије маркер множине, као нпр. *la FNAC – les FNACS*. Посебно нам је привукла пажњу класификација сигли на: а) сигле у редовној употреби (фр. *sigles réguliers = sigles d'usage*) и б) сигле условљене контекстом и околностима (фр. *sigles passageres = sigles de circonstances*). Тим пре што су сигле изузетно учестале у француском језику струке. Први тип сигли има већу лексичку аутономију, пошто су познате дискурсној заједници која их употребљава, док је други тип заправо тренутна инвенција аутора или ауторке који желе да уштеде на простору. Професорка Мирић нашој пажњи препоручује и два својства сигли, маштовитост и експресивност, као у примерима: *SAPHIRE (= Sciences appliquées en physique et ingénierie pour la recherche et l'enseignement)* и *P.I.R.E. (= puissance isotrope rayonnée équivalente)*. У наставку ауторка посматра и анализира место личних имена у терминологији. Овај део је, дакле, посвећен *ејонимима* којима се називају особе или места по којима је нешто названо или новоименована реалија. Посебно је похвално то што нам професорка Мирић рашчитава комплексан терминолошки универзум избегавајући да створи терминолошку конфузију. Ауторка врши делимитације термина, што посебно може бити корисно младим истраживачицама

и истраживачима који су тек упловили у постдипломске лингвистичко-филолошке студије оријентисане ка француском језику струке. У том смислу, она помиње све постојеће термине за механизме којима епоними настају, односно, помиње *ајелативизацију*, *деонимизацију* и *ејонимизацију*, не дајући предност ниједном од наведених термина, већ предочавајући нам богату француску лингвистичку терминологију (која се прелива и на српску лингвистику управо захваљујући оваквим и сличним контрастивним студијама).

Засебну целину чини и део посвећен раслојавању стручне лексике, у којој се износи запажање да лексика научних и научно-популарних текстова није монолитна (као што то, уосталом, није ни лексика општег француског језика), те стога, логично из тога произилази да се речи које употребљавају научници и стручњаци раслојавају на неколико различитих, а ипак истовремено подједнако сигнификантних нивоа. Овде бисмо истакли контрастивну димензију која је посебно похвална. Ауторка нам приближава француску, тј. романистичку терминологију, увек дајући одговарајуће еквиваленте и из енглеског језика, тј. англистичке терминологије. Следствено томе, она каже да се *ојшџа* лексика у француском језику назива *vocabulaire* или *lexique général*, док се у енглеском користи термин *core vocabulary*. Ауторка каже да се на супротном полу налази *научна* или *стручна лексика*, која се у литератури на француском назива *lexique scientifique* или *lexique disciplinaire*, док се у енглеском користе термини *technical vocabulary* или *terms*.

У закључним напоменама, ауторка истиче да је језик струке феномен са много лица, који не престаје да заокупља пажњу бројних истраживача. Посебно корисним за све лингвисте и филологе сматрамо термилошка разграничења којима се ауторка доследно бави, нудећи изузетно прецизна решења и прецизна објашњења. У закључном делу она нас подсећа да се у енглеском језику, језик струке једнообразно назива *Language for Specific Purposes*, у француском језику, у контексту методике наставе, назива се *français à objectif(s) spécifique(s)*, док се у свим осталим контекстима назива *français langue de spécialité*.

Књига *Француски језик струке: Теоријски и лексичко-морфолошки аспекти* професорке др Милице Мирић импонује изузетно рафинираном и више него солидном теоријском аргументацијом. У овој студији су представљени разноврсни богати аспекти француског језика струке, са посебним освртом на француски језик у области медицине. За разлику од (малобројних) радова из домена француског језика струке у ширем региону бивше СФР Југославије, који се махом баве само дескриптивним аспектима француског језика струке, ауторка ове студије пружа критички осврт на посматране феномене и, поред описа, врши анализу и објашњава све анализиране параметре, а понегде чак и наводи пертинентне контрапримере, дакле, свакако уважава и супротне ставове из литературе.

Ауторка, проф. др Милица Мирић, са научном ригорозношћу и објективношћу прихвата или одбацује извесне ставове, а њени предлози су увек иновативни, аргументовани и више него убедљиви. Међутим, морамо истаћи да њена аргументација и еклектички приступ ни у једном тренутку не замагљују комплексност дела језичког универзума који она, са толико пажње и посвећености, описује, анализира и објашњава. Она је у овој рафинираној студији представила савремене теорије које нам помажу у тумачењу француског језика струке, а показала се као велики познавалац и енглеског језика струке, чију нам терминологију приближава и компарира са француском. У књизи се намеће идеја да не постоје увек једноставна решења (ово нарочито долази до изражаја у тематском блоку посвећеном комплексним лексичким јединицама, где су преклапања неизбежна, а често се не може наћи заједнички именилац за термине које је понекад привидно једноставно делимитирати, као што су нпр. сложене, колокације, синтагме итд). Ауторка даје бројне примере и преглед описа лексичко-морфолошких аспеката француског језика струке. Ауторка је подредила контрастивне циљеве свог рада смеру анализе у којем се суверено креће. Што се тиче врсте и смера контрастирања извесних примера, анализа је независна и двосмерна. Посебна вредност тог дела студије јесте саображавање тих описа са описима француских феномена који се анализирају, те проналажења сличности између радова наших (чак и традиционалних) аутора са модерним приступима у француском језику струке и у француској теоријској лингвистици. На тај начин је испуњен услов о саображености описа двају језика чији се делови контрастирају.

Непоречив, непобитан и недвојбен квалитет ове студије чине пажљиво и брижљиво одабрани бројни примери које је проф. др Милица Мирић прикупила често из прве руке (непосредно из својих корпуса и наставне праксе) али и из релевантне литературе, потом детаљно анализирали и рашчланили како би на јасан и прецизан начин илустровала теоријске поставке које је применила приликом анализе и објашњења заснованих на консултованој литератури, но, пре свега заснованих на њеном огромном искуству у области француског језика струке, чији је несумњиво највећи представник на Универзитету у Београду, а усудили бисмо се да кажемо, и шире у региону. Према нашем најбољем сазнању, проф. др Милица Мирић остаје наш највећи познавалац француског језика здравствене струке, и шире, француског језика струке.

Да сумирамо свој непретенциозни приказ. Професорка Милица Мирић је у студији *Француски језик струке: Теоријски и лексичко-морфолошки аспекти* показала одлично познавање данас већ обимне теоријске литературе методике наставе француског језика струке, али и познавање литературе енглеског језика струке, као и познавање сродних дисциплина одговарајућег усмерења, изразит смисао за продубљену и истанчану емпиријски засновану анализу, умешност у класификацији и делимитацији стручних термина и

иновативност у графичкој презентацији својих истраживања, о чему сведоче графикони и табеле, уз напомену да ауторка студије никада не оптерећују основни текст већ су табеле и графикони адекватна допуна текстуалном садржају. Резултати до којих је ауторка студије дошла представљају крупан корак напред у разумевању принципâ функционисања основних постулата француског језика струке, пре свега лексичко-морфолошких аспеката. У овом смислу, књига професорке Милице Мирић стоји уз бок сличним подухватима било где у свету, а њена студија у понечему превазилази и ниво уобичајен за књиге оваквих и сличних претензија.

Студија професорке Мирић у сваком погледу одговара високим светским стандардима у овој врсти научне продукције. Ова студија је у Србији и у региону прва целовита студија о француском језику струке кроз призму теорије и лексичко-морфолошких аспеката, а истовремено ово је прва студија која систематски обрађује француски језик у домену здравствене струке, и то упоредо чак у три језика француском, енглеском и српском (мада су примери претежно француски оригинал – српски еквивалент, ипак ауторка доследно додаје и енглеске примере), што ову књигу чини јединственом и драгоценом. Обавештеност ауторке, проницање у дубину материје француског језика струке и подробна анализа француског језика здравствене струке показује да је наша лингвистичка сцена добила заиста вредно дело. Непотребно је да напоменемо да је професорка Мирић већ афирмисана у научним круговима, што је сасвим у складу са чињеницом да је она наш највећи стручњак за француски језик струке, што приказивач констатује без имало претеривања.

Ова студија биће корисна како студентима француског језика који желе да се упознају са француским језиком струке и да више сазнају о његовим бројним и разноврсним параметрима и нијансама, тако и универзитетским професорима који предају француски језик струке, али и шире страни језик струке, затим примењеним лингвистима, глотодидактичарима и стручњацима и стручњакињама најразноврснијих профила методике наставе страног језика струке, а надасве, лингвисткињама и лингвистима заинтересованим нарочито за лексичко-морфолошке аспекте француског језика струке. Поред тога, ова студија, свакако може бити драгоцен и на полицама општелингвистички усмерених научника и научница који се баве оним делом науке о језику посвећеним страном језику струке, затим студентима француског језика, професорима француског језика, али и свима онима које занима изузетно сложена област француског језика струке, најзад, преводиоцима који се баве превођењем у овој захтевној области. Тим пре, ова студија ће бити нарочито корисна јер ауторка у свом прегнућу теоријске поставке успешно фузионише и прави својеврсни амалгам са језичком праксом одакле црпи бројне илустративне примере који могу бити од велике користи реципијенткињама и реципијентима ове студије.

Стефан Милошевић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику
milstefan@yahoo.com

UDC: 811.16:005.745(497.11)"2023"(049.32)

Приказ

61. СКУП СЛАВИСТА СРБИЈЕ

(Славистичко друштво Србије, Филолошки факултет
Универзитета у Београду, 12–13. јануар 2023)

У току зимског распуста на Катедри за славистику Филолошког факултета традиционално се одржава научни скуп слависта на ком слависти из земље и иностранства имају прилике да представе резултате својих истраживања. После две године одржавања скупа у онлајн формату, 12. и 13. јануара ове године уживо је одржан 61. скуп слависта уз могућност да учесници из иностранства своје реферате представе преко платформе Zoom.

Тема скупа, *Славистичка истраживања – између филологије и културологије*, била је у складу с актуелном парадигмом савремене филологије и тежњом да се у филолошким истраживањима осветле не само чињенице из области језика и књижевности, већ и култура у оквиру којих функционишу традиционални предмети филолошких истраживања. Прилику да представе радове имало је 89 учесника из различитих земаља (Босне и Херцеговине, Бугарске, Грузије, Северне Македоније, Србије и Русије).

Према устаљеној традицији на отварању скупа уручују се награде заслужним посленицима на пољу славистике. Ове године част да понесе Награду „Павле и Милка Ивић” припала је проф. др Исидори Бјелаковић за истраживање представљено у монографији *Терминологија у књижевним језицима Срба XVIII и XIX века: астрономија* (Нови Сад: Матица српска, 2022). Ово истраживање доприноси осветљавају језичке ситуације у Срба у тзв. предстандарној или преддуковској епохи и прати формирање не само астрономске терминологије. Повелу „Радован Кошутих”, коју Славистичко друштво од 2014. године додељује за поједина научна остварења или животно дело у областима којима се бавио зачетник српске академске славистике ове године добило је двоје лауреата. Повелу „Радован Кошутих” за животно дело припала је проф. др Дојчилу Војводићу за допринос

славистичким типолошким проучавањима и, посебно, проучавању глаголског вида, и проф. др Марији Стефановић за монографију *У лавиринџу речи: о леди из руске и српске коинџивне семанџике* (Нови Сад: Филозофски факултет, 2022). Као што су и сами лауреати истакли, ове награде сведоче о развоју и успеху новосадске славистике, а ми се надамо да ће Филозофски факултет у Новом Саду наставити да се развија као један од најзначајнијих славистичких и лингвистичких истраживачких центара у нашој земљи.

После отварања скупа уследила је пленарна сесија на којој је прочитано седам реферата који се тематски могу груписати у две области. Развоју славистике и њених појединих области у историјској перспективи било је посвећено неколико реферата. Ирина Антанасијевић (Београд) на основу архивских докумената представила је нове чињенице из историје београдске Катедре за славистику које могу послужити за нову периодизацију њене историје, а Вучина Раичевић (Београд) поводом педесете годишњице од смрти проф. Радована Лалића дао је преглед његових научних и педагошких достигнућа на пољу славистике и књижевне русистике. На њих се тематски наслањају и реферат Срета Танасића (Београд, Бања Лука), посвећен сагледавању улоге српских слависта у развоју и неговању српске језичке културе, у првом реду Р. Кошутића, Б. Терзића и П. Пипера. У сличном духу и Јелена Гинић (Београд) приказује развој високошколске уџбеничке литературе из области руске фонетике у српској језичкој средини XX века кроз валоризовање дела Р. Кошутића, Н. Радошевић, Ђ. Јазића и А. Терзића поредећи их с релевантном руском фонетском литературом из времена њиховог настанка.

Из области науке о језику посебну пажњу привукао је реферат Јелене Петрухине (Москва) о когнитивним моделима времена у руској граматичкој и језичкој слици света. Као константе категорије времена које су фиксирани у граматичком систему проф. Петрухина истакла је линеарност, деиктички карактер категорије времена и три временска плана (прошлост, садашњост и будућност). У променљиве елементе категорије времена истраживач убраја векторске моделе времена који одражавају однос етноса према прошлости, садашњости и будућности у одређеним историјским периодима. Категорији времена посвећен је и реферат Дојчила Војводића (Нови Сад) „Од теорије индикатива и релатива ка теорији функционално-семантичких поља” у коме се даје преглед могућих приступа проучавању употребе и значења глаголских времена. Аутор долази до закључка да је за описивање видских и временских карактеристика словенских глагола боље користити теорију функционално-семантичких поља, јер за разлику од западноевропских језика, у којима постоји слагање времена, у словенским језицима присутна је супротна тенденција „неслагања времена” условљена постојањем видске опозиције, те теорија функционално-семантичких поља омогућава да се ове две категорије сагледају заједно у једном континууму.

Занимљив реферат представила је Марија Стефановић (Нови Сад) о једном питању методологије когнитивне етнолингвистике које се тиче могућности анализе података из једнојезичких речника. Предложени тип анализе подразумева коришћење дефиниција из описних речника, анализу евентуалних синонима у оквиру дефиниције и лексикографских примера. Коришћењем таквог поступка анализе добија се концептуална веза између лексема које именују одређене појмове, као и слика вредности које говорници приписују том концепту.

За потребе овог приказа представимо неке од секцијских реферата из области граматичке семантике словенских језика, контрастивне лингвистике, лексикографије, теорије превођења и методике наставе страних језика.

Настављајући дугогодишња истраживања синтаксичке категорије туђег говора, Биљана Марић (Београд) представила је реферат о страном (пре свега руском) језику као маркеру туђег говора. На занимљивим примерима из дела савремене српске књижевности представила је могућу типологију експресивних значења која се постижу коришћењем поступка увођења страних језичких елемената у текст на српском језику.

И овог пута је на скупу доста пажње поклоњено контрастивним језичким истраживањима. Ширећи круг својих интересовања о изражавању категорије очекиваности/неочекиваности, Драгана Керкез (Београд) анализира фразеологизме с компонентном временских „неприлика“ у руском и српском језику и класификује их у два микропоља: оне које означавају неочекиваност догађаја за самог посматрача (*как ѓром среди ясноо неба/као ѓром из ведроо неба, каким ветром (занесло)*) и оне у којима се посматрач налази у одређеном емотивном стању као резултат неочекиване појаве (*с неба ѓа у ребра, као да је с неба ѓао*).

Ана Макишова (Нови Сад) представила је прелиминарне резултате истраживања вишечланих назива који у себи садрже називе за белу и црну боју у словачком и српском језику. Као полазни језик анализе послужио је словачки, а сама анализа базирала се на материјалу описних речника. Контрастивним словачко-српским проучавањима на плану фразеологије бавила се Нина Халупа (Нови Сад), која је посветила своје истраживање изражавању физичких особина људи помоћу фразеологизама с називима домаћих животиња.

Занимљив реферат представила је и Ирина Бугајова (Москва), која је полазиште конференције у форми дихотомије филологија – културологија проширила у тријаду придодавши им и религију. Проучавање лексике из сфере духовности она методолошки смешта у контрастирање језика и религија како би се прецизније одредили састав и границе тог лексичког поља. У таквом схватању лексика из сфере духовности је уопштени, надређени појам, који се анализом може делити на ужа поља према припадности светским или националним религијама, а затим даље према њиховим терминолошким особеностима. Тако у руском језику постоје

три лексеме – *облаїка*, *їросфора*, *хосїы*, које означавају исти појам – јевхаристијски хлеб у три хришћанске доминације. С друге стране, неке лексеме везују се само за узак круг верујућих, као што је *їоловцик*, коју употребљавају само староверци-беспоповци.

Матија Нешовић (Београд) представио је занимљиве резултате истраживања адаптације англицизама на морфолошком и семантичком нивоу руског и српског језика. На примеру лексема с кореном *кринц-*/*криндж-*, *хайї-*/*хайї-* и *їої-*/*їої-* представљају се механизми адаптације, при чему се на семантичком нивоу као најзанимљивији механизам издваја тзв. синтаксичка деплеција када лексема губи дистинктивна морфолошка својства и шири синтаксичку дистрибуцију, нпр: *Оваї дук је їої.* (придев), *Тої си се средила.* (прилог) и *Коїу їої!* (именица).

Израда новог руско-српског речника у склопу пројекта Руског научног фонда дала је подстицајни материјал за неколико реферата. Јекатерина Јакушкина (Москва) изложила је реферат о типовима речничких еквивалената у српско-руској релацији. На примеру лексема из семантичких поља времена, назива биљака и животиња, елемената рељефа и природних појава показују се примери апсолутних и делимичних речничких еквивалента, као и примери њихове могуће лексикографске обраде. Традиционалном проблему међујезичке хомонимије и паронимије за словенску контрастивну лексикологију био је посвећен реферат Викторије Капријелове (Москва). Анализи лексема из семантичког поља времена ауторка приступа с полазишта теорије семантичких прелазака Ане Зализњак. За разлику од ранијих истраживања која датој проблематици приступају етимолошки, примена наведене теорије омогућава да се у оквиру испитиваног феномена издвоје синхронијска полисемија (нпр. лексема *час*, где у руском изостаје значење јединице школске наставе) и когнати који представљају вишеструко семантичко померање, од којих се сваки одиграо у појединачном језику (нпр. придевски пар *хиїар/хиїрїй*). Јулија Шапић (Београд) обрадила је у свом реферату улогу корисника речника и њену функцију при састављању датог речника с циљем да се кориснику у новим околностима олакша ступање у међукултурну комуникацију. Дати реферати показују да се изради новог речника пришло с озбиљном теоријском утемељеношћу и потребом да се неки традиционални лексикографски поступци преиспитају и прилагоде потребама описа и транспоновања значења у два сродна словенска језика. Надамо се успешној реализацији овог пројекта и скорој појави новог речника.

Уз осврт на традицију русинске лексикографије у Србији Михајло Фејса (Нови Сад) представио је нова речничка издања – *Речник комїјуїтерске їтерминолоїїје*, *Правойїс русинскої језика с їравойїсним речником* и нови *Енїлеско-русински речник*. Аутор се нада да ће предложена издања допринети даљем развоју русинистичке лексикографије и олакшати међукултурну комуникацију Русина.

У области лексикологије представљено је и два реферата лингвокултуролошке усмерености. Наташа Козомора (Нови Сад) у духу лублинске етнолингвистичке школе анализира концепт *опыт* (искуство) у руском језику користећи материјал описних речника, вербалних асоцијација, фразеологизама и пословица. На основу спроведеног асоцијативног експеримента Милорад Миљаковић (Нови Сад) анализира слику Новог Сада у вербалним асоцијацијама руских говорника у Србији.

Доста пажње привукли су и реферати из области превођења. Јелена Ковтун (Москва) у свом реферату анализира преводе романа Олге Токарчук, Јиржија Кратохвила и Горана Петровића на руски језик с циљем издвајања садржинске и уметничке специфичности најновије књижевности из жанра фантастике, њене жанровске модификације и проблемско-тематске приоритете. Валентина Седефчева (Велико Трново) у свом реферату разматра питања рецепције Милоша Црњанског у Бугарској. На основу анализе превода и критика романа *Дневник о Чарнојевићу, Сеобе, Ког Хиџерборејаца* ауторка истиче да се у Бугарској с једне стране Црњански доживљава као један од најзначајнијих и најтемељитијих новатора српске књижевности, али да је различита од рецепције у матичној културној средини, чиме се тумачење овог великана српске књижевности шири и задобија нове облике.

На скупу слависта се традиционално доста пажње посвећује и питањима методике наставе словенских језика. Ове године пажњу истраживача привукла су питања анализе грешака. Полазећи од чињенице да се партиципски системи руског и српског језика не подударају ни по броју партиципа, ни по њиховој функцији, Стефан Стојановић (Београд) анализира грешке студената русистике при усвајању ове глаголске категорије. У истом духу Галина Куртева (Софија) представила је анализу грешака страних говорника при усвајању бугарског језика као страног, с посебним освртом на именске речи. Бојана Сабо (Београд) обрадила је у свом реферату једно од питања из историје методике наставе руског језика као матерњег у емигрантској средини анализирајући структуру и улогу уџбеника П. Смирновског *Руска грамаџика. Етимологија* из 1920. године. Марија Вереитинова (Москва) свој реферат посветила је проблему паронимије у настави руског као инословенског језика и предложила низ вежбања за савладавање те лексичке групе.

После две године 61. скуп слависта поново је донео радост живог научног општења. У току два дана учесници скупа имали су прилике да размене идеје, дискутују и сазнају за резултате нових научних пројеката. Надамо се да ће овакви сусрети слависта и убудуће бити плодно место за остваривање нових идеја и развој нових истраживачких метода у лингвистичкој и књижевној славистици.

Стефана Пауновић Родич
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику
stefanapaunrodic@fil.bg.ac.rs

UDC: 811.16(049.32)
Приказ

СЛОВАКИСТИКА У КОНТЕКСТУ: ТРАДИЦИЈА И ПЕРСПЕКТИВЕ

(Београд, Филолошки факултет Универзитета
у Београду, 19–21. април 2023)

На Филолошком факултету Универзитета у Београду од 19. до 21. априла 2023. године одржана је међународна научна конференција под називом *Словакистика у контексту: традиција и перспективе* (слов. *Slovakistika v súvislostiach: tradícia a perspektívy*). Конференцију су организовали наставници и сарадници групе за словачки језик, књижевност и културу Катедре за славистику поводом 70 година универзитетске словакистике у Србији и 25 година лектората за словачки језик и културу на Универзитету у Београду. Филолошки факултет је тако угостио више од седамдесет научника тридесет две научне институције из чак десет земаља – поред Србије, учесници су били из Аустрије, Бугарске, Мађарске, Немачке, Пољске, Словачке, Словеније, Хрватске и Чешке.

Конференцију је отворила проф. др Зузана Чижикова, а учеснике је поздравила и пожелела им успешан рад проф. др Ива Драшкић Вићановић, декан Филолошког факултета у Београду. Његова екселенција господин Федор Росоха, амбасадор Словачке у Србији, обратио се организаторима и учесницима уз честитке поводом два значајна јубилеја.

Након отварања, уручене су захвалнице институцијама с којима група за словачки језик, књижевност и културу Филолошког факултета у Београду успешно сарађује и које на различите начине доприносе бољем раду београдске словакистике: Амбасади Словачке Републике у Београду (захвалницу је преузео Њ. е. господин Федор Росоха), Министарству школства, науке, истраживања и спорта Републике Словачке (захвалницу је преузела гђа Вјера Гутова) и Центру за словачки као страни језик Филозофског факултета Универзитета Коменског у Братислави (захвалницу је преузела проф. др Јана Пекаровичова, управник Центра).

У наставку је проф. др Зузана Чижикова присутнима представила историјат словакистике на Универзитету у Београду, осврнула се на научни и наставни допринос свих професора и лектора који су током минулих 70 година градили београдску словакистику и словакистику у Србији уопште, нагласивши да научни допринос многих од њих превазилази границе и научних институција и земаља у којима у радили.

Нарочита пажња посвећена је лику и делу професора Михала Филипа, чије ступање на место лектора за словачки језик на тада Филозофском факултету Универзитета у Београду академске 1952/53. године означава формални почетак универзитетске словакистике у Србији. О професору Филипу и његовом раду говорио је његов сарадник и аутор монографије *Снови и звезде професора Михала Филипа (Sny a hviezdy profesora Michala Filipa, Stará Pazova, 2015)* – Мартин Пребуђила. Овим је завршен уводни, церемонијални део конференције.

Пленарно заседање било је подељено у два блока. У првом блоку наступили су професори Михал Харпањ, Јан Гбур и Марта Соучкова, а у другом делу пленума, после краће паузе, излагали су професори Владимир Патраш, Олга Оргоњова и Мартина Иванова. Први блок био је посвећен књижевно-теоријским темама а други мултидисциплинарним лингвистичким истраживањима.

Михал Харпањ отворио је радни део конференције рефератом о делу *Letmý sneh* једног од најзначајнијих савремених словачких писаца, Павела Виликовског, и као изузетан познавалац свеукупног дела П. Виликовског, понудио је нове увиде, тумачења и контекстуализацију његовог стваралаштва (Michal Harpán „Smutný román o duši a tele (Pavel Vilikovský: *Letmý sneh*)”). Јан Гбур се у свом раду бавио проблемима рецепције старе словачке књижевности на примеру рецепције дела Павела Орсага Хвјездослава (Ján Gbúr „Komunikačné a recepčné kontexty Hviezdoslavovho básnického diela”), бранећи поставку да се пут литерарног текста из периода старије књижевности ка савременом читаоцу може олакшати избором адекватних средстава, уз очување изворних уметничких квалитета, аутентичне форме текста. Марта Соучкова говорила је о ревитализацији различитих форми с елементима аутобиографије у савременој словачкој прози (Marta Součková „Od autobiografie k autofikcii (v slovenskej ponovembrovej próze)”). Владимир Патраш се посветио стилским специфичностима дискусија у коментарима онлајн медија из групе штампаних медија с циљем да из комуникативног и аксиолошког угла окарактерише специфичности изражајних средстава које користе аутори коментара (Vladimír Patráš „Verbálna exkluzivita v onlinových diskusiách ako prejav z(ne)hodnocujúcich sociálno-komunikačných duelov”). Олга Оргоњова се такође бавила употребом језика у времену дигитализације (Olga Orgoňová „Používanie jazyka v kontexte digitálnej éry”). Осврнула се на програмска документа Европске уније у којима се за период до 2030. године планира развијање тзв. социјалног

капитала у смислу подршке грађанима да учествују у најразличитијим јавним активностима, укључујући лингвистичке активности нелингвиста (блогери, језички саветници на друштвеним мрежама и сл.). У раду се даље расветљава улога лингвистике у реализацији наведених планова. На крају пленарног заседања наступила је Мартина Иванова. Она је представила лексикографски пројекат *Речник савременог словачког језика* (2006, 2011, 2015, 2021) и посебно се бавила актуелним проблемима речничке дефиниције у кључу когнитивне семантике (Martina Ivanová „Láska ide cez slovník. Konceptné a realizačné problémy pri výklade významu v Slovníku súčasného slovenského jazyka“).

Рад је настављен у две паралелне секције, у два блока. У првом блоку радови из обе секције су били разноврсни. Већином су на својеврстан начин говорили о односу словачког и српског језика, културе и књижевности и могу се разумети као својеврстан продужетак пленарног заседања.

У првом блоку прве секције први је излагао Јурај Долњик. Он је говорио о култури комуникације у словачкој говорној средини (Juraj Dolník „Od jazykovej ku komunikačnej kultúre v slovenskom jazykovom prostredí“). Желећи да одговори на комплексно питање – зашто је језичка култура у овој средини постала референтна тачка у дискурсу о словачком књижевном језику и каква је перспектива словачке говорне средине (у Словачкој) с обзиром на традицију језичке културе. Уследио је рад Мирослава Дудока о освешћивању језичких лакуна у матерњем (нпр. словачком) језику кроз контакт са другим, страним, (нпр. српским) језиком (Miroslav Dudok „Rozmanitosť vs. nedostatok v (slovenskom) jazyku“). Мира Набјелкова се из различитих углова бавила химничном песмом Сама Томашика *Хеј, Словаци*, тј. *Хеј, Словени* (Mira Nábělková „Tomášiku! – tvoje slová nikdy nepominú...’ K slovensko-slovanskej hymne *Hej, Slováci / Hej, Slovakia*“), њеним животом и променљивим друштвеним статусом током 19. и 20. века, па све до савремености у свесловенском контексту. Јана Пекаровићова представила је пројекат и истоимену брошуру *Прва помоћ на словачком* те се посебно посветила словачко-српским хомонимима (Jana Pekarovičová „Receptívna (inter)slovanská kompetencia v slovensko-srbskom kontexte“). Ана Макишова бавила се проблемом правописа и транскрипције у преводима српских уџбеника на словачки као језик националне мањине (Anna Mačišová „Preklady niektorých apelatív a proprií do slovenčiny“). Јасна Ухларик заокружила је овај први блок вративши нас на тему словачко-српских међујезичких хомонима кроз анализу типичних грешака студената почетног курса словачког језика с матерњим језиком српским (Jasna Uhláriková „Slovensko-srbská homonymia – problémy a možnosti“).

Први блок друге паралелне секције отворио је Адам Светлик анализом дела Ванде Резенбергове у контексту савремене словачке прозе 21. века (Adam Svetlík „Prozaická tvorba pre dospelých Vandy Rozenbergovej“). Следећа два рада била су посвећена делу Јураја Рохоња, словачког песника, учитеља,

просветитеља и евангелистичког свештеника са краја 18. и почетка 19. века, чији се рад везује за тзв. Доњу земљу, тј. словачку војвођанску енклаву – Бачки Петровац, Кулпин и др. Ерика Бртањова бавила се жалобним песмама овог аутора (Erika Brtáňová „Smútočné básne Juraja Rohoňa (1773 – 1831)“) а Михал Бабјак посветио се питању контекстуализације његовог стваралаштва с обзиром на простор у којем је деловао, али и на његово идејно-естетско и уметничко одређење (Michal Babiak „Kontext tvorby Juraja Rohoňa“). Мартин Браксаторис бавио се личним и породичним везама између породица П. Ј. Шафарика и Ш. Љешке на територији данашње Војводине (Martin Braxatoris „Spojnice medzi Šafárikovcami a Leškovcami na Dolnej zemi“). Зузана Чижикова је анализом изабраних текстова, превасходно оних који нису из области лепе књижевности, а у којима је позитивно представљен простор на који су се доселили словачки исељеници, тзв. Доња земља и позитивно се оцењује њихов нов начин живота на том простору, говори о грађењу мита о обећаној земљи код војвођанских Словака (Zuzana Čížiková „Prolegomena k budovaniu mýtu o zaslúbenej zemi u vojvodinských Slovákov“). Марина Шимакова Спевакова представила је своје истраживање о проблемима превођења постмодернистичке прозе из угла интертекстуалности, на примеру превода прозе савременог словачког писца и преводиоца Вићазослава Хроњеца (Marína Šimáková Spevákova „K podobám prekladu postmodernistickej prózy z hľadiska intertextuality (na príklade prekladu prózy Víťazoslava Hronca)“), чиме је завршен први блок друге секције.

Други блок је у првој секцији био посвећен представљању различитих аспеката научно-истраживачког или наставног рада на словакистичким катедрама или департманима у Пољској (Mariona Szymczak rozlach, Sylwia Sojda „Lingvistická a didaktická činnosť na sliezskej slovakistike“), Чешкој (Anna Zelenková „Slovakistika na Filozofickej fakulte Masarykovej univerzity v Brne“), Бугарској (Даниела Константинова „Slovakistika na Univerzite sv. Cyrila a Metoda vo Velikom Tarnove v Bulharsku – nové výzvy a perspektívy“), Хрватској (Zrinka Stričević-Kovačević „Nastava slovačke književnosti na Sveučilištu u Zagrebu i je li književnost važna?“) и Србији (Стефана Пауновић Родић „Slovakistické témy v časopise Slavistika“; Zuzana Týrová „Slovenskí vojvodinskí lingvisti na Filologickej fakulte v Belehrade“).

Други блок друге секције отворио је рад Ивице Хајдучекове и Ливије Барнишинове о примени иновативних форми оцењивања у високом образовању (Ivica Hajdučková, Lívia Barnišinová „Aplikácia inovatívnych foriem hodnotenia vo vysokoškolskom vzdelávaní (metódy konštruktivizmu v úvode do štúdia literatúry)“). Остале раферате повезивала су деца, тј. теме посвећене књижевности за децу (Gabriela Magalová „Rôznorodé pohľady na umelecký text pre deti“; Patrícia Karnišová, Dana Lešková „Zlatý fond literatúry pre deti a mládež (100 plus 1 najlepších kníh pre deti – 100 plus 1 najlepších kníh pre náštročných) a jeho (ne)problematické aspekty“), образовним књигама за

децу (Iveta Gal Drzewiecka „Slovenská tvorivá produkcia a teoretická reflexia obrazových kníh pre deti a mládež”) или дечијем језику (Alexandra Brestovičová „Celoplošný výskum slovnej zásoby u predškolských detí na Slovensku, poznámky k výskumnému nástroju – testu LITMUS CLTsk”; Jana Kičura Sokolová „Lingvistická charakteristika detských analogizmov”).

Током другог дана Конференције, рад се наставио у две паралелне секције, у три блока. У првој секцији доминирале су лингвистичке теме, у другој књижевнотеоријске, али и оне из области традуктологије и стилистике.

У првом блоку прве секције радови су били дијалектолошки. Аутори су се бавили дијалекатском лексикографијом, али и морфологијом (Katarína Balleková „Tradícia v koncepcii a technické inovácie pri tvorbe celonárodného Slovníka slovenských nářečí (po vydaní 3. zväzku)”; Jozef Bilský „Rezultáty z výskumu pádového synkretizmu vo východoslovenských nářečiach”; Ľubica Dvrnická, Martin Chohol „Atlasové projekty (s účasťou) dialektologického oddelenia Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV v Bratislave”; Gabriel Rožai „Od bulejnerčiny k dobšínčine. Vstupná sonda do problematiky mestskej reči Dobšinej”), историјском социолингвистиком (Juraj Rágyanszki „Výskum slovenských evanjelikov v Maďarsku z pohľadu historickej sociolingvistiky”) и историјском дијалекатском ономастиком (Samuel Koruniak „Z problematiky urbanoným vo vojvodinskej slovenčine v medzivojnovom období – v reflexii na súčasnú situáciu”).

Други блок исте секције био је већином посвећен различитим аспектима методике наставе словачког као страног језика (Martina Ivanová, Miroslava Kyselová, Anna Gálisová „Osvojovanie si kategoriálnych slovies v slovenčine ako cudzom jazyku”; Miroslava Kyselová „Slovenčina ako cudzí jazyk v online prostredí – analýza potrieb a preferencií osôb učiacich sa slovenčinu ako cudzí jazyk”; Величко Панайотов „Uplatnenie digitálnych nástrojov pri vyučovaní slovenskej fonetiky”; Katarína Žeňuchová „Inovácia a optimalizácia vzdelávacích nástrojov a prostriedkov výučby slovenčiny mimo územia Slovenska”; Eva Španová „Rozvíjanie ústneho prejavu a naratívnych zručností vo vyučovaní slovenčiny ako cudzieho jazyka”), а Ивана Чагаљ је говорила о Словацима у Илоку из угла социолингвистике (Ivana Čagalj „O jeziku i identitetu Slovaка u Iloku”).

У завршном, трећем, блоку прве секције аутори су излагали на лексиколошке и етнолингвистичке теме (Кристина Ђорђевић „Анализа двочланих назива биљака с компонентом *јабука* : *jablko* (на примеру представника помоћница)”; Романа Кролчићкова „Lexikálna analýza anglicizmov a motivácie ich používania v súčasnej slovenčine”; Peter Gregorík „Metonymia v podmetovej pozícii”; Darija Pivk „Posnemovalni živalski medmeti v sorodnih jeziki (на словашкем in slovenskem gradivu) in njihova vključitev kot motivacija pri učenju slovaščine kot tujega jezika”; Laura Belicajová „Etnolingvistický výskum na slovensko-poľskom pohraničí”).

Различитим аспектима словачке књижевности и других публикација на словачком језику из 19. и почетка 20. века био је посвећен први блок друге секције (Tünde Tušková „O znovuvydanom *Čabianskom kalendári*“; Ľubica Blažencová „Rukopisné zápisy pohrebných odobierok z Kysáča z konca 19. storočia“; Anna Ištvanová „Rok bez leta (1816)“; Romana Kališová „Lyrický subjekt v poézii Janka Jesenského“; Martina Péterová „Blízke a vzdialené v ranej tvorbe Jána Poničana“), а један рад био је посвећен Словацима у Мађарској и њиховом језику (Alžbeta Uhrinová „Slováci a slovenský jazyk v Maďarsku“).

Други блок друге секције већином је повезивало позориште, анализа драмских дела и уопште визуелно стваралштво (Ана Марић „Ратови деведесетих на простору бивше Југославије као мотив у драми *Крајке везе* Владиславе Фекете“; Klára Madunická „Branislav Kriška – slovenský režisér v srbskom divadle“; Николај Желев „*Kocúrko alebo len aby sme v hanbe nezostali a Baj Gaňo*“; Roman Gajdoš „Vizualizácia slovenskosti vo výstavných konceptoch po roku 2000“), а један рад бавио се католичком модерном поводом 90. годишњице од настанка ово књижевног, пре свега песничког покрета (Peter Tolarovič „90 rokov slovenskej katolíckej moderny – genéza pojmu a súčasný výskum“).

У трећем блоку друге секције представљени су радови из традуктологије (Nadežda Zelenina „Literárny jazyk v translatickej praxi“; Renáta Pavlová „Človek alebo stroj? Kto vie preložiť lepšie umelecký text?“; Diana Ivanova „Súd rozhodol takto.... (problémy a prekážky pri preklade právnych textov“), стилистике (Alena Bohunická „Štylistické hodnoty populistickej rétoriky“; Renáta Hlavatá „Editoriál ako žáner v slovenskej vojvodinskej publicistici“) и из области језичке културе, конкретно језичког саветодаштва (Daša Cimermanová „Riešenie jazykových problémov v kontexte rôznych foriem jazykového poradenstva (na príklade jazykových problémov súvisiacich s vojnovým konfliktom na Ukrajine“).

Трећер и уједно последњег дана ове веома посећене и тематски и методолошки богате конференције рад се одвијао у оквиру једне секције и био је подељен у два блока.

Први блок чинили су великим делом радови из области методике наставе словачког као страног језика (Jana Kamanová „Slovenčina interaktívne, kooperatívne i metakomunikačne“; Zuzana Omar Hargašová „Prepozície *proti, oproti, naproti* a *voči* vo výučbe slovenčiny ako cudzieho jazyka“; Adela Ismail Gabríková „Autentický text verzus prototypový text pri rozvíjaní zručnosti písania v cudzom jazyku“; Denisa Walková „Medzi češtinou a slovenštinou – jazykové interference srbských bohemistů při učení se slovenského jazyka“; Helena Los Ivoríková „Tvorivé vyučovanie a jeho prínos pri eliminácii chýb študentov učiacich sa SakoCJ/DJ“) и два рада из области словачке књижевности (Kristina Pavlovičová „Mošovského *Komedie...Ruth* v porovnaní s biblickým prototextom“; Jana Juhasová „Skalná ruža v poézii Juraja Kuniaka, edícia *poézie v Skalnej ruži*“), а теме у другом блоку су се на

различите начине тисаце словачке књижевности на тзв. Доњој земљи, тј. у Војводини (Radoslav Raffaj „Srbsko a jeho literárna reprezentácia v prozaickej tvorbe Ivana Medešiho”; Barbora Zlejšia „Reflexia literatúry dolnozemských Slovákov v diele Štefana Krčméryho”; Dana Hučková „Motív sociálnej periférie v krátkych hrách VHV zo začiatku 20. storočia”; Juliana Beňová „Cudzie slová a staropazovské výrazy z cudzích jazykov v lingvistickom diele evanjelického kňaza Vladimíra Hurbana Vladimírova”; Marko Stojanović „Uticaј birokratije u Habsburškoј monarhiji na definisanje etničkih grupa i jezika после 1848. godine – slovački kontekst”).

Објављивање зборника радова представљених на овој конференцији у издању Филолошког факултета Универзитета у Београду очекује се крајем 2023. године.

ГЛОСАР

Снежана Пешић
самостални истраживач
(Београд)
snezana.pesic@live.com

UDC: 32(038)=163.41=411.21
Слручни раг

СРПСКО-АРАПСКИ ГЛОСАР ДРУШТВЕНО-ПОЛИТИЧКЕ ТЕРМИНОЛОГИЈЕ

Овај глосар настао је као резултат личног преводилачког рада и тридесетогодишњег искуства, нарочито у области судског превођења, из потребе да се речи, терминологија и устаљени изрази прикупе и саберу на једном месту и преточе у један мали корисни речник који би могао да послужи свим стручним преводиоцима са арапског и на арапски језик. Поред судске терминологије, глосар садржи и речи из ширег друштвено-политичког контекста, па је из тог разлога и добио назив Српско-арапски глосар друштвено-политичке терминологије. Ово није први речник те врсте у нас. У свом дугом радном искуству, нарочито у Либији, имала сам прилике да се сусретнем са разним речницима који су прављени локално, за потребе разних фирми, институција и образовних установа, које су пословале или сарађивале са арапским светом, па им је било преко потребно да имају овакве глосаре како би могли да се споразумевају са арапским партнерима. Међутим, ти речници били су уско везани за област организација у којима су настајали, и резултат рада њихових преводилаца, и ниједан од њих не садржи неки шири друштвено-политички спектар. Из тог разлога сматрам да ће овај глосар, чак и у, овако скраћеном, џепном издању, бити од користи колегама који се баве преводилачким радом.

A	
Администрација	إدارة
Агенција за промет некретнина	وكالة بيع العقارات
Агенција за привредне регистре	وكالة سجلات الأعمال التجارية
Алијанса	تحالف
Алтернатива	بديل
Амандман	تعديل
Антимонополски закон	القوانين المضادة للاحتكار
Апеловати	ناد – دعا
Афричка група амбасадора и шефова мисија у Србији	المجموعة الإفريقية من السفراء ورؤساء البعثات في صربيا
B	
Безбедоносни форум	المؤتمر الأمني
Без обзира	بغض النظر – بصرف النظر
Бесмислено	لا معنى له – لا قيمة له
Бечка конвенција	ميثاق فيينا
БИА	وكالة الأمن والمخابرات
Биланс стања	الميزانية العمومية
Биланс успеха	بيان الدخل
Билатерални	ثنائي
Биолошки факултет	كلية الأحياء
Бити на потерници	الإعلان عن طلب جنائي/ مجرم مطلوب
БДП	الناتج الإجمالي المحلي
Бодљикава жица	سلك شائك
Брачно стање	الحالة الاجتماعية
Брошура	الكتيب الإيضاحي
Бруто зарада	الربح الإجمالي
Буџетска установа	مؤسسة خاصة بالميزانية
Буџетски сектор	قطاع الميزانية الدولية
B	
Возачка дозвола	رخصة القيادة
Војна парада	الإستعراض العسكري

Вредност уговора и услови плаћања	قيمة العقد وشروط الدفع
Г	
Гасовод	الخط الغازي
Геолошки завод Србије	معهد المسح الجيولوجي لصربيا
Геолошка карта	الخريطة الجيولوجية
Д	
Датум оснивања друштва	تاريخ تأسيس الشركة
Делатност	النشاط
Деоница	فرع – خط
Детаљ	تفصيل
Децидиран	واضح – صريح
Дефицит	نقص
Дипломатски кор	السلك الدبلوماسي
Дипломатски турнир у тенису	بطولة التنس الدبلوماسية
Дипломатско конзуларно представништво	البعثة القنصلية الدبلوماسية
Директан приступ	تحصل مباشر على
Додатак	ملحق
Достигнућа, тековине	إنجازات
Државни органи	الجهات الحكومية
Друштво са ограниченом одговорношћу	شركة ذات المسؤولية المحدودة
Е	
Евроентузијазам	توقعات الإتحاد الأوروبي الإيجابية
Европски комесар за проширење	مفوض الإتحاد الأوروبي للتوسع
Европска интеграција	التكاملات الأوروبية
Европска комисија	المفوضية الأوروبية
Евроатлантски савезници	الحلفاء الأطلسين الأوروبيين
Еколошки енергент	مورد الطاقة الذي لا يلوث البيئة
Економски форум	منتدى اقتصادي
Економски факултет УБ	كلية الاقتصاد التابعة لجامعة بلغراد
ЕУ стандарди	معايير الإتحاد الأوروبي

Ж	
Жалба не одлаже решење	الشكوى لا تؤجل تطبيق القرار
З	
За боље и здравије сутра	من أجل غد أفضل وأكثر صحة
Закон о странцима	قانون الأجانب
Закон о административним таксама	قانون الرسوم الإدارية
Залагати се	سعي
Здравствена заштита	الرعاية الصحية
ЗУП	قانون الإجراءات الإداري
И	
Изазов	التحدي
Изванредни и опуномоћени амбасадор	سفير فوق العادة ومفوض
Извештај	تقرير
Изјавити	صرح
Изразити поздраве	أهدي تحيات إلى
Изузетно задовољство и част	لمن دواعي السرور والشرف
ИМКР	شهادة الميلاد
ИМКУ	شهادة الوفاة
ИМКВ	عقد الزواج
ИПА фондови	صناديق مالية
Исламист	المتطرف الإسلامي
Имовина	ممتلكات
Истакнути	أبرز
Интегритет	وحدة
Инвестиције	الاستثمارات
Индустријско-трговинска комора	غرفة التجارة والصناعة
Информационе технологије	التقنيات المعلوماتية
Ј	
Јавни фонд	الصندوق التقدي العام
Јавна предузећа	هيئات عامة

Јачање економске сарадње	تعزيز التعاون الاقتصادي
ЈС	صربيا الموحدة
К	
Кандидат	مرشح
Канцеларија за КИМ	مكتب حكومة صربيا لشؤون كوسوفو وميتوهيا
Капацитет	قدرة
Картон депонованих потписа	بطاقة التوقيعات المودعة
Катастар	سجل عقاري
КИМ	إقليم كوسوفو وميتوهيا
Кодиректор	مدير مشــــارــــك
Констатација	تأكيد
Констатовати	أكد
Конференција	مؤتمر
Консензус	إجماع
Корупција	فساد – رشوة
Користити прилику	ينتهز فرصة
Краљевски двор	القصر الملكي
Краљевско лекарско друштво	المجلس الطبي الملكي
Кршење	كسر – مخالفة
Кубик	متر مكعب
КФОР	قوات كفور الدولية
Л	
Левант	الشــــام
Лекарска комора Србије	الغرفة الطبية الصربية
Либерализација	تحرير
Лишавање слободе	الحرمان من الحرية
Локални медији	وسائل الإعلام المحلية
М	
Мандат	ولاية
Медији	وسائل الإعلام
Медицински факултет	كلية الطب البشري
Међународни клуб жена	نادي النساء الدولي

Међународни поредак	النظام الدولي
Место пребивалишта	مكان الإقامة
Министар националног развоја	وزير التطور الوطني
Министарство унутрашње и спољне трговине Србије	وزارة التجارة الداخلية والخارجية الصربية
Министарство здравља	وزارة الصحة
Мишљење одбора за образовање	رأي هيئة التعليم
ММФ	الصندوق النقدي الدولي
Моја захвалност и поштовање за добру сарадњу и пријатељске односе	شكري وتقديري لحسن التعاون والعلاقات الودية
Монополиста	إحتكاري
Мултилатерални	متعدد الاطراف
Н	
На маргинама турнира	على هامش بطولة
Најкасније до	في موعد أقصاه
Наменска индустрија	قطاع لصناعة الأسلحة والمعدات العسكرية
Настојање	جهد
Начелница одељења за међународне уговоре и концесије Министарства трговине	مديرة قسم الإتفاقيات الدولية والإمتيازات لوزارة التجارة
Начелан став	موقف مبدئي
НДС	الحزب الديمقراطي الجديد
Немамо ништа против	ليس لدينا أي مانع
Непрофитна организација	منظمة غير ربحية
Него зарада	الربح الصافي
Непосредни страначки избори	انتخابات الحزب المباشرة
Новински дописник	المراسل الصحفي
Нотар	محضر عقود
О	
Област	مجال
Обновљива енергија	الطاقة المستدامة

Овера документа	تصديق مستند
ОЕБС	منظمة الأمن والتعاون الأوروبيين
Одбор за КИМ	هيئة شؤون كوسوفو وميتوهيا المجلس شعب جمهورية صربيا
Одељење за конзуларне услуге	قسم الخدمات القنصلية
Одељење за овере	قسم التصديقات
Односити се на	تعلق بـ
Опозиција	معارضة
Оправдани	له مبرر
Опуномоћени	وكيل
Оригинал	نسخة أصلية
Ослобођено плаћања таксе	معفى عن دفع الرسوم
Оснивачки акт	وثيقة التأسيس
Отаџбина	وطن
Отворена зона слободне континенталне трговине	منطقة التجارة الحرة القارية المفتوحة
Офанзива	حملة
Оценити	قدر
П	
Параван	ستار
Парафирати	وقع على
Парламент	البرلمان – المجلس الشعبي
Партнерства	الشراكات
Побољшање ефикасности	تحسين فعالية
Поданик	أفراد – أعضاء – أنصار
Подношење захтева	تقديم طلب
Подстицај	تشجيع – تحضير
Поглавље	فصل
Позивајући се на	بالإشارة إلى
Позивно писмо	رسالة الدعوة
Покривеност догађаја	تغطية الحدث
Поништавање	إلغاء
Поред тога	بالإضافة إلى ذلك

Поређење	مقارنة
Портпарол	المتحدث بإسم
Портпаролка дипломатске службе ЕУ	الناطقة بإسم الخدمة الدبلوماسية للإتحاد الأوروبي
Портпаролка високе представнице ЕУ за спољну политику и безбедност	الناطقة بإسم الممثلة السامية للإتحاد الأوروبي في السياسة الخارجية والأمن
Посланик	مبعوث
Посланичка група	مجموعة النواب
Последица	نتيجة
Пословне студије	دراسات إدارة الأعمال
Пословно име	الاسم التجاري
Потирати	مسح
Поука о правном леку	تعليمات العلاج القانوني
Перспектива	مستقبل
ПИБ	الرقم التعريفي الضريبي
Пласирати	وضع في السوق
Платформа за дијалог	منصة للحوار
Правни статус	الشكل القانوني
Пракса	التطبيق
Први потпредседник владе	النائب الأول لرئيس الوزراء
Први основни суд	المحكمة الابتدائية الأولى
Преговори	مفاوضات
Преговарачка поглавља	فصول المفاوضات
Предрасуда	العقائد المسبقة
Председавање	رئاسة بلد لـ
Прелиминарни резултати	نتائج أولية
Прецизирати	حدد
Привремени боравак	الإقامة المؤقتة
Прикупљање донација	جمع التبرعات
Примера ради	على سبيل المثال
Принципијелан став	موقف مبدئي
Притвор	إعتقال

Производња	إنتاج
Пропис	مرسوم
Просек	معدل
Просперитет	ازدهار
Процес	إجراءات، مسيرة
P	
Ребаланс	إعادة تسوية
Регистрациони број	الرقم التسجيلي
Регион	منطقة – إقليم
Регрути	مجندين
Роба	سلع
C	
Сагласност	الموافقة
Самит	مؤتمر القمة
Санкције	عقوبات
Саопштење за штампу	بيان صحفي
Сарадња	تعاون
Састанак на маргинама	إجتماع في هامش جلسة عامة
Светски геополитички контекст	السياق الجيوسياسي العالمي
Свечана додела награда	حفل توزيع الجوائز
Свечано отварање конференције	حفل افتتاح المؤتمر
СДА	حزب النشاط الديمقراطي للسنجق
СДПС	الحزب الديمقراطي الإشتراكي لصربيا
Сектор	مجال – قطاع
Семинар	ندوة
СЗО	منظمة الصحة العالمية
Складиште	مستودع
СКОНУС	مؤتمر طلبة جامعات صربيا
Службени гласник	الجريدة الرسمية
Снабдевање	تزويد

СНС	الحزب التقدمي الصربي
Специјално пуномоћје	وكالة خاصة
Спонзори конференције	رعاة المؤتمر
СПС	الحزب الإشتراكي لصربيا
Српска дијаспора	الشتات الصربي
Стандард	مستوى – معيار
Ступити на снагу (закон)	يدخل القانون حيز التنفيذ
Структурне реформе	إصلاحات هيكلية
Суверенитет	سيادة
Сукоб	نزاع
Суседна земља	البلد المجاور
Суспензија	إيقاف
Суфицит	فائض
T	
Тековине	منجزات
Територијални интегритет	وحدة الأراضي
Трилатерални	ثلاثي
Трговинска размена	التبادل التجاري
Y	
Уверење у слободном брачном стању	شهادة العزوبية
Уверење о здравственом стању	شهادة الأحوال الصحية
Уверење о породичном статусу	شهادة الوضع العائلي
Уверење о неосуђивању	شهادة البراءة
Увођење нове праксе	إدخال ممارسة جديدة
Укупна вредност	القيمة الإجمالية
Упозорити	أنذر
Управа за странце	إدارة الأجانب
Усаглашен	متواءم
Ускладиштење	إستيعاد
Усмена нота	المذكرة الشفهية
Установа	مؤسسة

Установити	يؤكد – يكشف
УЧК	جيش تحرير كوسوفو) الإرهابي
Ф	
Фактура	فاتورة
Фармацеутска индустрија	الصناعة الدوائية
Формирање	تكوين
Х	
Хемијски инжењеринг	هندسة الكيمياء
Хуманитарни рад	العمل الخيري
Ц	
Центар за индустријска истраживања	مركز الأبحاث الصناعية
Централна изборна комисија	اللجنة الانتخابية المركزية
Ш	
Шифра делатности	رمز النشاط

Упутство за пријему рукописа за штампу

Часопис *Преводилац* представља научно периодично издање које објављује оригиналне научне радове из области теорије и праксе превођења, пре свега научног и стручног, као и науке о језику, методике наставе страних језика и методике наставе превођења. У рубрици „Прикази и критике“ објављују се научна критика и прикази најновијих издања из области превођења и лингвистике. Посебне периодичне рубрике резервисане су за хронику, библиографију и глосар.

Часопис *Преводилац* прихвата радове који нису раније објављивани или понуђени за објављивање некој другој публикацији, а аутори који понуде рукопис за објављивање гарантују да он представља њихов оригиналан допринос, да није објављиван раније и да се не разматра за објављивање на другом месту. Уколико је рад био изложен на научном скупу или је део научноистраживачког пројекта, податак о томе треба да буде наведен у напомени на дну прве странице чланка.

Аутори су дужни да се придржавају етичких стандарда који се односе на научноистраживачки рад. Плагирање (неовлашћено или неназначено преузимање туђих идеја или речи) и аутоплагирање представљају грубо кршење научнеетике.

Радови се објављују на српском, хрватском, црногорском, босанском, као и на енглеском, француском, немачком и руском језику. Рукопис треба да буде граматички, правописно и стилски исправан. За радове на српском језику примењује се *Правоиис српскоја језика* М. Пешикана, Ј. Јерковића и М. Пижурице (Нови Сад: Матица српска, 2010), а писмо рада је ћирилица. За радове на осталим језицима примењује се одговарајући важећи правопис.

Студије и расправе могу бити обима од 12.000 до 32.000 словних места (са размацима), шаљу се електронски у Word формату (*.doc) на адресе: casopis@prevodi.rs и/или casopisprevodilac@gmail.com. Обим приказа и прилога за рубрику *Хроника* је до 8.000 словних места.

Часопис *Преводилац* излази двапут годишње, у јуну и децембру. Рок за предају радова за први број је 15. март, а за други број 15. септембар.

Радове рецензирају по два компетентна рецензента. Рецензирање је анонимно у оба смера. Аутори ће бити обавештени о томе да ли је рад прихваћен за објављивање у року од два месеца од пријема рукописа.

Елементи рада наводе се по следећем редоследу:

1. Подаци о аутору на језику текста (за сваког аутора, ако их има више): име и презиме аутора, афилијација (у облику назива институције аутора са свим организационим нивоима – нпр. Универзитет у Београду, Филолошки факултет, Катедра за оријенталистику), електронска

адреса (ако је аутора више, наводи се адреса само једног аутора). Функција и звање аутора се не наводе. Подаци о аутору приказа наводе се на крају приказа.

2. Наслов рада: наводи се верзалом на језику текста. Уколико је рад настао као део научноистраживачког пројекта, назив и број пројекта наводе су у белешци на дну странице, која се звездицом везује за наслов рада. Ако је чланак у претходној верзији био изложен на скупу у виду усменог саопштења (под истим или сличним насловом), прихвата се под условом да није објављен, а податак о томе такође треба да буде наведен у посебној напомени на дну странице, која се звездицом (две звездице, уколико се даје напомена везана за научноистраживачки пројекат) везује за наслов рада.

Наслов треба да што верније опише садржај чланка, пожељно је да садржи речи погодне за индексирање и претраживање. Наслову се може придодати поднаслов.

Наслов приказа може бити библиографска одредница. Наслов прилога за рубрику *Хроника* може бити назив приказиваног скупа са датумима одржавања.

Наслов прилога за рубрику *Глосар* треба да садржи тематику глосара и обухваћене језике (Пример: „Основна терминологија спољне трговине (српско-енглески)“)

Наслов прилога за рубрику Библиографија треба да одражава садржај прилога, а уколико је библиографија временски ограничена, треба навести и распон година у којима су објављене библиографске одреднице обухваћене прилогом (Пример: „Библиографија часописа *Преводилац* (1982-2021)“).

3. Сажетак (до 200 речи) и кључне речи (до 10) на језику текста. Сажетак је кратак информативан приказ садржаја чланка, пожељно је да садржи термине који се често користе за индексирање и претрагу чланака. Саставни делови сажетка су циљ истраживања, методи, резултати и закључак. Кључне речи или синтагме треба да тематски, теоријски и методолошки упућују на садржај чланка. Сажетак и кључне речи су обавезни елементи прилога за рубрику *Студије и расправе*.
4. Сажетак (до 200 речи) и кључне речи (до 10) на енглеском језику, односно на српском језику ако је рад на енглеском. Сажетак и кључне речи су обавезни елементи прилога за рубрику *Студије и расправе*.
5. Основни текст рада. Уводни део основног текста треба да садржи циљ истраживања, теоријско-методолошки оквир, осврт на претходна истраживања. Завршни део основног текста обавезно треба да садржи кратке резултате и закључке истраживања.
6. Цитирана литература: наводи се у посебном одељку испод наслова ЛИТЕРАТУРА и то одвојено ћирилична и латинична. За рад на српском језику прво се наводи литература на ћирилици по азбучном

реду презимена аутора, а затим литература на латиници по абџедном реду презимена аутора. За рад написан на енглеском јџзику редослед је обрнут. Библиографске јџдинице које су наведене ћириличним писмом обавезно се транслитеришу латиничним писмом (упуства су наведена ниже). Дела истог аутора наводе се хронолошки. Уколико су дела истог аутора објављена у истој години, наводе се по азбучном/абџедном реду наслова. Цитирана литература је обавезан елемент прилога за рубрику *Сћџудије и расћраве*.

7. Резиме: име и презиме аутора, наслов рада (испод наслова пише се *Резиме*), текст резимеа, кључне речи. Уколико је рад на српском, хрватском, црногорском или босанском јџзику, резиме може бити на енглеском, руском, немачком или француском јџзику, уз обавезно прилагање текста резимеа и на српском јџзику, хрватском, црногорском или босанском јџзику. Уколико је рад на неком другом страном јџзику, резиме је на српском. Резиме не може бити преведени сажетак и не би требало да прелази 10% дужине основног текста. Обавезни делови резимеа су циљ истраживања, методи, резултати и закључак. Кључне речи наводе се курзивом. Резиме је обавезан елемент прилога за рубрику *Сћџудије и расћраве*.
8. Прилози (фотографије, слике, табеле и сл.) се достављају посебно, означени бројем, а у основном тексту назначава се место прилога (прилог 1, прилог 2 итд.).

Посебна учџства:

1. Форматирање текста: тип слова је Times New Roman, величина слова 12pt, проред 1,15. Величина слова фуснота, сажетака са кључним рџима и списка цитиране литературе је 10pt. Маргине према стандарду (default), први ред пасуса увучен табулатором 1cm, обострано поравњање (Justified). Без пагинације.
2. Фонтови који не одговарају стандарду Unicode морају се послати електронском поштом као посебан прилог уз рад. Такав рад шаље се у формату *.pdf.
3. Наслови засебних публикација који се помињу у раду пишу се на јџзику на коме је публикација објављена и истичу се курзивом. По потреби превод наслова на јџзик рада може бити наведен у фусноти.
4. Наслови појџначних радова објављених у засебној публикацији у раду се дају под знацима навода. По потреби превод наслова на јџзик рада може бити наведен у фусноти.
5. У раду на српском јџзику страна имена ван парентезе пишу се транскрибовано према правилима Правописа српскога јџзика, а у парентезама у изворном облику.
6. У радовима на српском јџзику цитати се издвајају знацима „...“; а цитат унутар цитата ‘...’, док се у радовима на другим јџзицима приликом цитирања поштује одговарајући правопис.

7. Цитати се могу наводити на језику оригинала или у преводу, уз обавезно навођење аутора превода.
8. Фусноте се укључују и нумеришу аутоматски (References – Insert Footnote). Библиографски подаци о публикацији цитираној у тексту не наводе се у фуснотама.
9. За прилоге за рубрику *Глосар* аутори треба да поштују следећа упутства:
  - а) Глосар садржи термине одређене уже или шире стручне области. Двојезични или вишејезични глосар може садржати и општеупотребну лексику која функционише у одабраној области.
  - б) Глосар може бити двојезичан или вишејезичан. Изузетно, у случају најновије терминологије, глосар може бити једнојезичан, односно може садржати само тумачење одредница на истом језику.
  - в) Одреднице се наводе азбучним/абecedним редом зависно од полазног језика. Уколико је глосар посвећен широј области, може се поделити на уже области, а у оквиру сваке даље се наводе одреднице азбучним/абecedним редоследом.
  - г) Одреднице се наводе у табели – по једна колона за сваки језик, у првој колони наводе се одреднице полазног језика.
  - д) Одредница може бити реч или синтагма, при чему је пожељно синтагме наводити уз главну реч, а не према првој речи синтагме. Уколико термин има више еквивалената, пожељно је навести синтагме које одражавају употребу сваког еквивалента.
  - ђ) Уколико лексема има и нетерминолошко значење или има више значења везаних за различите стручне области, наводе се еквиваленти само за област тематике глосара.
  - е) Саставни део глосара је кратак опис, обима од 1800 до 2700 словних места. Опис треба да садржи осврт на стручну терминологију дате области, методологију избора термина, изворе грађе, циљну групу, иновативност у односу на већ постојеће глосаре или речнике, потешкоће у превођењу стручне терминологије и слично.
10. При изради прилога за рубрику *Библиографија* руководити се Међународним стандардним библиографским описом (ISBD). Пожељно је да библиографију прати краћи уводни текст, обима од 1800 до 2700 словних места, у коме ће бити наведена методологија израде, циљна група, иновативност библиографије и слично.

Навођење референци

1. У тексту:

- а) упућивање на монографију у целини (Драгићевић 2018) или студију у целини (Halverson 1997);
- б) упућивање на одређену страницу или више суседних и несуседних страница (Драгићевић 2018: 139, 141, 143–144);

- в) упућивање на студије истог аутора из исте године (Драгићевић 2018а), (Драгићевић 2018б); упућивање на студије истог аутора из различитих година – хронолошким редом (Драгићевић 2016; 2018);
- г) упућивање на студију два аутора (Пипер – Клајн 2014: 220-221); при упућивању на студију више аутора наводи се само презиме првог уз употребу скраћенице и др./et al. (Пипер и др. 2005: 101), (Snell-Hornby et al. 1994: 67); истовремено упућивање на радове два или више аутора (Драгићевић 2018; Bugarski 1990; Пипер – Клајн 2014);
- д) рукописи се цитирају према фолијацији (нпр. 2а–3б), а не према пагинацији, осим ако је рукопис пагиниран.
2. Цитирана литература се даје у засебном одељку насловљеном ЛИТЕРАТУРА. У овом одељку наводи се само литература која је цитирана или парафразирана.
- Испод сваке референце која није дата латиницом у угластим заградама навести њену латиничну транслитерацију. Аутоматску транслитерацију треба извршити на следећој адреси: <https://www.transliteration.com/transliteration/en/russian/ala-lc/> (дат је пример за руски језик). За референце на латиничном писму није потребно наводити транслитерацију.
- Пример навођења овакве референце:
 Драгићевић Рајна. *Српска лексика у њрошлостїи и данас*. Нови Сад: Матица српска, 2018.
 [Dragičević Rajna. *Srpska leksika u prošlosti i danas*. Novi Sad: Matica srpska, 2018]
- Литература се наводи на следећи начин:*
- а) књига (један аутор):
 Драгићевић Рајна. *Српска лексика у њрошлостїи и данас*. Нови Сад: Матица српска, 2018.
- б) књига (више аутора):
 Пипер Предраг, Клајн Иван. *Нормативна граматика српскої језика*. Нови Сад: Матица српска, 2013.
- в) зборник радова:
 Швейцер Александр Д. (ред.). *Текстї и ѡревог*. Москва: Наука, 1988.
- г) рад у часопису:
 Halverson Sandra. "The Concept of Equivalence in Translation Studies". *Target* 9:2 (1997): 207-34.
- д) рад у зборнику радова:
 Кухаренко Валерия А. «Экспликация содержания текста в процессе перевода». Швейцер Александр Д. (ред.). *Текстї и ѡревог*. Москва: Наука, 1988: 40–51.

ђ) публикација у новинама:

Avalić Gorica. „Ko je, bre, prevodio ove filmove“. *Blic* 20. 12. 2015.

е) речник:

РСКИНЈ: *Речник српскохрватској књижевној и народној језика* (ред. Стевановић Михаило). Књ. 1–. Београд: Институт за српскохрватски језик, 1959–.

ж) фототипско издање:

Новаковић Стојан. *Српска књига : њени пројавци и читаоци у XIX веку*. Београд, 1900. Београд: Народна библиотека Србије: Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“, 1982.

з) рукописна грађа:

Николић Јован. *Песарица*. Темишвар, 1780–1783: Архив САНУ у Београду, сигн. 8552/264/5.

и) публикација доступна онлајн:

Гарбовский Николай. *Перевод как художественное творчество*. <https://cyberleninka.ru/article/n/perevod-kak-hudozhestvennoe-tvorchestvo/viewer> 27.04.2020.

После одељка ЛИТЕРАТУРА наводе се евентуално извори под насловом ИЗВОРИ у засебном одељку према истим принципима библиографског описа који се примењује у одељку ЛИТЕРАТУРА.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81'255.4

ПРЕВОДИЛАЦ : часопис за традуктологију и сродне области = Translator :
journal for translation studies and related fields / главни и одговорни
уредник Милена Ивановић. – Год. 1, бр. 1 (апр./јуни 1982)– . – Београд :
Удружење научних и стручних преводаца Србије, 1982– (Београд :
Службени гласник). – 24 cm

Полугодишње. – Је наставак: Glasnik Udruženja stručnih prevodilaca SR
Srbije = ISSN 3009-4208
ISSN 0351-8892 = Prevodilac
COBISS.SR-ID 644111

